

DES

Departament
Ekonomii Społecznej

**Dobre praktyki
w funkcjonowaniu OWES**

Biblioteka
Ekonomii
Społecznej

Spis treści

DZIAŁANIA PROMOCYJNE

1. Działania promocyjne Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Ekonomii Społecznej w Bydgoszczy.
Ewa Lewandowska, Kujawsko-Pomorski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Bydgoszczy
.....4

ROZWÓJ

1. Jak długo tupał nocą jeź zanim sprzedał? – rola OWES w kontekście rozwoju ekonomicznego PS. *Adrian Ignasiak, Kujawsko-Pałuckie Centrum Ekonomii Społecznej*. 8
2. Wsparcie ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim. Wybrane efekty działalności Świętokrzyskiego Ośrodka Ekonomii Społecznej. *Elżbieta Cholewa, Świętokrzyski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej*. 13
3. Dobre praktyki Rzeszowskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej. *Praca zbiorowa, Rzeszowski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej*. 18
4. Ludzie są najważniejsi. Człowiek w centrum. - OWES, który nie tylko stał się ROWES-em, ale nawet ROWES-em 2.0. *Katarzyna Loska-Szafrańska, Regionalny Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej 2.0*. 29

USŁUGI SPOŁECZNE

1. Idzie nowe! – działalność Fundacji Aktywizacji i Integracji z Nowego jako przykład kompleksowego wsparcia społeczności lokalnej. *Joanna Kamińska, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Toruniu*. 35
2. Opieka szyta na miarę. Piotr Frołowicz, Spółdzielnia Socjalna Grupa Alivio – podmiot objęty wsparciem przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Zielonej Górze. 40
3. Zwiększanie świadomości społeczeństwa lokalnego w obszarze autyzmu. Przemysław Saczuk, Fundacja Pro Aperte – podmiot objęty wsparciem przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej „JA-TY-MY” 47
4. Ekonomia społeczna i jej wartości w Małopolskim Ośrodku Wsparcia Ekonomii Społecznej. *Alicja Marszałek, Małopolski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej*. 53

INTEGRACJA

1. Młodzi gniewni... i aktywni w Pabianicach. *Mirosław Kołodziejczyk, Stowarzyszenie Oratorium – podmiot objęty wsparciem przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Centrum KLUCZ.. .... 58*
2. Hrubieszowskie Konsorcjum Spółdzielni Socjalnych „Przystań”, czyli opowieść o niezwykłych ludziach, Staszicu, pasji, talentach i ... niezwykłej kuchni. *Justyna Czerniej-Jeziarska, Stowarzyszenie Przystań Mieniany, Cezary Nowogrodzki, Konsorcjum Spółdzielni Socjalnych Przystań – podmiot objęty wsparciem przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej „RAZEM-inicjatywy z obszaru ekonomii społecznej”*. 64

REINTEGRACJA

1. Reintegracja w przedsiębiorstwach społecznych. *Aleksandra Bereźnicka, Lidia Węsierska-Chyc, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej „Wielkopolskie Centrum Ekonomii Solidarnej”* 75
2. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez reintegrację społeczno-zawodową. Wsparcie instytucjonalne i jego adekwatność do potrzeb przedsiębiorstw społecznych. *Marta Bober-Lal, Małgorzata Święch, Podkarpacki Regionalny Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej.* 82

AKTYWIZACJA SPOŁECZNO-ZAWODOWA

1. RAMPa – tam, gdzie wyrównują się szanse. *Małgorzata Frach, Fundacja Dzielnia – podmiot objęty wsparciem przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Centrum KLUCZ*..... 92
2. Natura i pasja – Toskania Kociewska. Prowadzenie działań społecznych i aktywizacja w gospodarstwie ekologicznym. *Arkadiusz Pstrong, Sara Valentini Pstrong, Fundacja Toskania Kociewska - podmiot objęty wsparciem przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej TŁOK* ... 95
3. Biznes społeczny z rodzinnymi korzeniami. *Ewa Łukaszuk, Sławomir Sidoruk, Michał Królikowski, Katarzyna Kamecka-Lach, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w subregionie bielskim.* 103

WSPÓŁPRACA Z JST. WPŁYW NA ROZWÓJ GOSPODARCZY

1. Ekonomia społeczna w obszarze Nadwiślańskim. Działalność Nadwiślańskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej. *Małgorzata Święcka, Nadwiślański Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej*..... 107
2. Rewitalizacja Dobiegniewa – przykładem współdziałania Lubuskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej z samorządem lokalnym. *Szczepan Słomczyński, Lubuski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, Sylwia Leokadia Łaźniewska, Burmistrz Dobiegniewa.* 115
3. Spółdzielnia Socjalna Serowa Kraina jako feniks z popiołów! Wpływ na rozwój gospodarczy swojego regionu. Otwartość na potrzeby społeczności lokalnej. *Ewelina Polak, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej obszaru bielskiego.* 120
4. Gmina Józefów na Roztoczu – kolebką przedsiębiorczości społecznej. *Eliza Potocka, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej „RAZEM-inicjatywy z obszaru ekonomii społecznej”* 128

DZIAŁANIA PROMOCYJNE

Kujawsko –Pomorski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

Działania promocyjne Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Ekonomii Społecznej w Bydgoszczy.

Bywa tak, że podczas negocjacji biznesowych najpierw trzeba tłumaczyć specyfikę naszej firmy - mówi prezeska przedsiębiorstwa prowadzonego przez fundację. To fragment z wywiadu, który w ramach promocji naszych podmiotów ekonomii społecznej przeprowadziliśmy i upowszechniliśmy na stronie Kujawsko - Pomorskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej. Chcemy w ten sposób nie tylko zaprezentować nowo powstające przedsiębiorstwa społeczne, ale też uświadomić osoby, które nie miały jeszcze do czynienia z ekonomią społeczną. Niektórzy wciąż nie dowierzają, że powstające w takich przedsiębiorstwach produkty i usługi są dobrej jakości. Nie do końca również rozumieją ideę, która przyświeca tego typu działaniom. Często nie pojmują panujących w nich zasad. Takie problemy w komunikacji z otoczeniem powtarzały się podczas wielu rozmów, które przeprowadziliśmy z przedstawicielami PES.

Postanowiliśmy więc z różnych poziomów dotrzeć do osób niezorientowanych w tej tematyce. Oddaliśmy głos ludziom, którzy tworzą ekonomią społeczną. To oni opowiedzieli dlaczego te idee są im bliskie. Tomasz Orliński z OK Bydgoszcz, przedsiębiorstwa społecznego, które wprowadziło w regionie kujawsko-pomorskim taksówki społeczne, tak tłumaczy swój pomysł - *Jako przedstawiciele Fundacji Opiekun Prawny, wyczuwając nadchodzący kryzys, postanowiliśmy stworzyć nowe stanowiska pracy dla osób defaworyzowanych. Chcieliśmy to połączyć ze świadczeniem usługi, która będzie społecznie użyteczna. Obserwowaliśmy przykłady z innych miast i krajów. W Polsce czegoś takiego nie było, ale za granicą już tak. I postanowiliśmy to uruchomić u nas, lokalnie.*

Natomiast Robert Szarata prezes Wise People oparł się na swoich oczekiwaniach i planach. W przedsiębiorczości społecznej widzi przyszłość - *Każdy z nas chciał trafić do firmy, która pozwala się rozwijać i mieć wpływ na tworzone otoczenie. Model przedsiębiorstwa społecznego właśnie taki jest. Wychodzimy z założenia, że młodzi ludzie nie chcą pracować w miejscach, do których przychodzą jak do fabryki tylko odbębnić swoje osiem godzin, a jeżeli już to podejmują się tej pracy w celach stricte zarobkowych, a nie rozwojowych. Dobierając właściwe osoby można pomóc tym, którzy się pogubili, ale z drugiej strony przedsiębiorstwo społeczne jest elastyczne i dosyć wdzięczne w kontekście kształtowania otoczenia. W zależności od potrzeby rynku, potencjału jaki mamy wewnątrz, możemy robić różne rzeczy. Ta elastyczność jest kluczowa dla robienia społecznego biznesu.*

Wywiady i artykuły udostępniamy także na naszym profilu na Facebooku. Namawiamy bowiem do aktywności w mediach społecznościowych - dzielenia się tam informacjami na temat prowadzonych działań. Wiele podmiotów wciąż jeszcze nie docenia roli, jaką we współczesnym świecie pełni internet, jak ważny jest, gdy trzeba dotrzeć do klienta. Staramy się więc przekonywać, że trzeba na to zwracać uwagę. Inspirujemy i pokazujemy jak duży odzew może mieć informacja o ich działalności. Pozytywny odbiór, z jakim spotykają się ich opowieści o działaniach i planach, pomagają zrozumieć, że w mediach trzeba być.

Staramy się też nie tylko mówić, ale i pokazywać. Przygotowujemy w ramach projektu krótkie materiały filmowe na temat naszych podmiotów, aby w ten sposób dotrzeć z przekazem do szerszego widza. Produkowane przez nas spoty mają większy zasięg niż zwykła informacja. To dla bohaterów tych filmików również jest nowe doświadczenie i zachęta, aby samemu się w ten sposób promować i dbać o wizualną stronę swojej oferty. Niektóre podmioty są prezentowane także w mediach tradycyjnych - w radiu i telewizji.

Innym realizowanym przez nas przedsięwzięciem jest Ekonomia społeczna po bydgosku. To inicjatywa przygotowywana wspólnie z Bydgoskim Centrum Organizacji Pozarządowych i Wolontariatu. Nasza animatorka i doradczyni pełni w Centrum regularne dyżury, odpowiadając na pytania związane z ekonomią społeczną. Każdego miesiąca na profilu na FB organizowane jest spotkanie online z przedstawicielami naszych podmiotów. Oglądający mają możliwość bezpośredniego kontaktu i uzupełnienia swojej wiedzy.

Gdy wybuchła pandemia, zauważyliśmy zrozumiwały regres i zniechęcenie wśród przedsiębiorstw społecznych. Życie przeniosło się do internetu - także działalność handlowa. Naszą odpowiedzią na brak możliwości uczestniczenia w targach, wystawach i konferencjach, były Wirtualne Targi Ekonomii Społecznej. Na prowadzonej przez Społeczny Biznes.pl Spółka z oo. non profit platformie, PES- y mogą zaprezentować swoją ofertę. Każdy kto chce nawiązać

kontakt, kupić produkty przedsiębiorstw społecznych, dzięki platformie ma taką możliwość. Tam prezentowane są również PES zaangażowane w pomoc Ukrainie.

Jedną z naszych ostatnich inicjatyw jest ogłoszenie ogólnopolskiego Plebiscytu Kobiet Ekonomii Społecznej. Zauważyliśmy, że to właśnie panie w większości angażują się w taką działalność. Zresztą nasz ośrodek tworzą w całości kobiety. Postanowiliśmy pokazać jak wiele wspańiałych Polek angażuje się w budowanie społecznego biznesu. Dzięki poświęceniu i wytrwałości, talentowi, przedsiębiorczości osiągają sukces i pomagają innym, nie tak odważnym jak one, odnaleźć swoje miejsce w społeczeństwie. Laureatki plebiscytu prezentujemy na stronach Virtual-expo, na portalach OWES i w mediach. W ten sposób chcemy docenić i udowodnić, że biznes z "ludzką twarzą", w którym nie liczy się tylko zysk, może dać satysfakcję.

Okazuje się, że był to bardzo dobry pomysł. Już z pierwszych przeprowadzonych rozmów ze zgłoszonymi do Plebiscytu paniami, wyłania się ich obraz. Oprócz oczywiście wielkiego zaangażowania i pracy, ogromnej empatii, są twarde i wytrwałe, ale przede wszystkim niezwykle skromne. Dlaczego pomagają? *To zasługa mojej mamy, która całe życie pomagała innym i uczyła tego nas. Można więc powiedzieć, że wyszliśmy to z mlekiem matki - mówi Ewa Kwiesielewicz-Szyska koordynatorka merytoryczna OWES TŁOK, doradczyni biznesowa, prezeska Stowarzyszenia „Tłok”.* W trudnych sytuacjach nie poddają się - *Zawsze liczę na to, że znajdzie się rozwiązanie i znajduje się. Trzeba tylko ciężko pracować. Nic samo się nie robi. Musimy więc pracować, pracować, pracować, a otworzą się różne furtki i drzwi. Wokół nas jest wielu dobrych, życzliwych ludzi, którzy podsuwają pomysły i pomagają – tak radzi sobie z problemami Agnieszka Lange – Olszewska, prezeska Fundacji Pro Omnis.* Są świadome tego, że jako osoby działające w biznesie społecznym, nie mają łatwiej niż prezesi komercyjnych firm, nastawionych głównie na zysk. *Spółdzielczość to jest kobieta. Mamy więcej empatii, ale przez to spalamy się same. Łatwiej jest nam przyjąć ideę i nie myśleć o finansach. Większości mężczyzn musi się opłacać. Jak patrzę na koleżanki, które prowadzą PES-y, to myślę, że kobietom nie jest łatwiej. Muszą wszystko wydrapać.* - opowiada Ewa Roman prezeska Spółdzielni Socjalnej "Wspólny Sukces" w Wągrowcu.

Jesteśmy przekonane, że różnorodność promocyjnych działań prowadzonych przez Kujwsko-Pomorski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej przyczynia się do zrozumienia i upowszechnienia idei społecznego biznesu. Przy jeszcze większej świadomości otoczenia, może być dobrym rozwiązaniem na trudne czasy. Wiele zależy od ludzi, którzy nie tylko chcą

pomagać innym, ale też tworzyć sprzyjające warunki dla jego rozwoju. I tego chcemy dowieść opowiadając o idei ekonomii społecznej.

Ewa Lewandowska, Kujawsko - Pomorski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
w Bydgoszczy

Kujawsko-Pałuckie Centrum Ekonomii Społecznej

JAK DŁUGO TUPTAŁ NOCĄ JEŻ ZANIM SPRZEDAŁ?

- rola OWES w kontekście rozwoju ekonomicznego PS.

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej pn. Kujawsko – Pałuckie Centrum Ekonomii Społecznej prowadzony jest w partnerstwie pomiędzy Fundacją Ekspert – Kujawy z siedzibą w Inowrocławiu, a Wyższą Szkołą Gospodarki z Bydgoszczy. Nasza inicjatywa wspiera rozwój ekonomii społecznej na terenie subregionu 4, obejmującego powiaty: inowrocławski, mogileński, radziejowski, żniński, włocławski oraz miasto Włocławek.

Nasz Ośrodek działa w oparciu o porozumienie partnerskie, z którego wynika, iż partnerzy realizują całościowe wsparcie w powiatach nad którymi sprawują pieczę. Ów podział ma charakter wybitnie geograficzny, gdzie każdy z partnerów odpowiada za trzy powiaty, odpowiednio Fundacja Ekspert – Kujawy za pierwsze trzy z wymienionych, zaś Wyższa Szkoła Gospodarki za pozostałe. Mamy świadomość, iż przyjęta formuła nie jest najbardziej rozpowszechnionym modelem, ale u nas sprawdza się idealnie. Dostrzegamy wiele korzyści płynących z tego typu rozwiązania, przede wszystkim bliskość OWES względem lokalnego sektora ekonomii społecznej. Dodatkowo znacznie mocniej adaptujemy się do uwarunkowań i specyfiki poszczególnych powiatów, co przekłada się na wsparcie spójne z oczekiwaniami, adekwatne do potrzeb, a przede wszystkim skuteczne działania w szerokim znaczeniu tego stwierdzenia.

Na potrzeby dalszego opracowania, czytelności przekazu oraz zachowania ogólnej spójności przyjęliśmy, iż będziemy odnosić się do doświadczeń i osiągnięć Fundacji Ekspert – Kujawy. Mimo poczynionego założenia, momentami będziemy nawiązywać do osiągnięć naszego partnera.

Oferta OWES-u jest zbieżna ze standardami funkcjonowania OWES. Skupimy się jednak nad aspektem związanym z samym jej wdrażaniem, swoistym know how, czy używając nieco bardziej literackiego terminu didaskaliach owesowych.

Nim przybliżymy nasz pomysł na wdrożenia, warto zwrócić uwagę, iż klientami Ośrodka są podmioty różne. Te rozbieżności i różnice dotyczą m.in.:

- momentu rejestracji: nowe podmioty, wręcz grupy inicjatywne/nieformalne, podmioty ekonomii społecznej czy istniejące przedsiębiorstwa społeczne,
- sytuacji faktycznej: podmioty w dobrej kondycji organizacyjno-finansowej, podmioty restrukturyzujące się, podmioty wymagające doinwestowania, podmioty rozpoczynające działalność,
- czynników zewnętrznych: zmiany w prawie, COVID-19, wojna na Ukrainie, inflacja,
- aspektów historycznych: podmioty bez historii, podmioty o ugruntowanej pozycji i dobrych parametrach finansowo-organizacyjnych, podmioty w dobrej kondycji, ale „poturbowane ze słabą historią”.

W trakcie naszej codziennej pracy, która ma wymiar całościowego wsparcia, szczególny nacisk kładziemy na dwie kwestie tj. sprzedaży i budowy kapitału społecznego. W niniejszym artykule skupimy się jednak wyłącznie na sprzedaży.

Sprzedaż w naszym rozumieniu jest istotą sprawnie funkcjonującego przedsiębiorstwa społecznego. Dzięki sprzedaży pojawia się stabilizacja, która wprost dotyczy trwałości zarówno stanowiskowej, jak również organizacyjnej. To dzięki sprzedaży możliwy jest trwały, zbalansowany i planowy rozwój. To dzięki sprzedaży PS mogą realizować inne cele, dla których w szczególności zostały powołane, w szczególności te z zakresu reintegracji.

Aktywnie podejmowana sprzedaż to swoista ekstrawagancja wśród sektora ekonomii społecznej. Mnóstwo podmiotów zwłaszcza tych nowych lub negatywnie doświadczonych przez rynek wskazuje na szereg barier, które z perspektywy samej sprzedaży są zawoalowaną formą wymówki. Jedną z częściej pojawiających się jest konieczność rozliczenia dotacji czy też wsparcia pomostowego, które ewidentnie wskazują na chęć odsunięcia momentu rynkowej weryfikacji. Dostrzegając te symptomy podejmujemy wspólnie i za zgodą PS quasi-interwencję polegającą na wspólnym doświadczaniu tego etapu. Z wykorzystaniem narzędzi coachingowo-mentoringowych, zwłaszcza tych drugich, a także bazując na założeniach interim managementu opuszczamy sferę komfortu danego przedsiębiorstwa społecznego. Osobą wspomagającą jest zazwyczaj doradca biznesowy, choć jest to kwestia umowna, a sama

funkcja/rola w OWES powoduje, iż staje się twarzą wsparcia płynącego od całego zespołu. Samo wsparcie obejmuje zazwyczaj wiele płaszczyzn, choć dążymy do tego, by punktem odniesienia była właśnie sprzedaż. Z naszych doświadczeń wynika, iż poszczególne PS (patrz: głównie liderzy) boją się oceny i porażki, które traktują jednowymiarowo. Brakuje głębszej refleksji na temat przyczyn sukcesu czy porażki, akceptacji czy odmowy. Brak refleksji ogranicza rozwój.

Kilka przykładów z życia, chyba najlepiej zobrazuje nad czym pracujemy:

- podejmując się pracy nad uruchomieniem lub rozwojem sprzedaży podmioty wykazują w pierwszym etapie sukcesy. Bywa jednak, że te „sukcesy” mają iluzoryczny charakter, są pewnego rodzaju zasłoną dymną i stricte ze sprzedażą nie mają wiele wspólnego. Sytuacje te dotyczą głównie już zdobytych zleceń, wynikają z nawiązanych relacji, a co najważniejsze ryzyko odmowy tudzież ciężar gatunkowy samej odmowy nie są generatorem nowych doświadczeń. Wówczas dokonywany jest przegląd rynku, celem wyszukania klienta z którym PS nie miał do czynienia. Tym samym nawiązanie współpracy będzie ściśle związane z samą sprzedażą, w sposób wręcz laboratoryjny. Zminimalizowanie ryzyka wystąpienia takich czynników jak przysługa, znajomości, sentyment, powoduje że PS w pełni doświadcza i uczy się sprzedaży. *W tym zakresie szczególne osiągnięcia należą do Fundacji Hodowców Polskiej Białej Gęsi, który w niemalże modelowy sposób ignoruje pierwszą odmowę i relatywnie często podejmuje współpracę.*
- uczymy PS radzić sobie z odmową, wręcz mówimy „Naucz kochać się słowo NIE”. Po blisko 3 latach doświadczeń w tej materii, doszliśmy do wniosku, że to fundamentalna kwestia. Słowo „NIE” jest często odbierane jako osobista porażka, poczucie iż produkt jest nieatrakcyjny, wyobrażenie że przedsiębiorstwo społeczne nie stanowi realnej konkurencji dla biznesu. Skutkuje to tym, że umykają istotne rzeczy dotyczące samej oferty, prezentacji, komunikacji. Rozdrapywanie ran i zbyt osobiste odbieranie odmowy jest barierą kluczową. Tego jednak można się nauczyć, wypracować, a docelowo przyjąć i stosować. *Przykładem idealnie obrazującym rozwój w tym obszarze jest Spółdzielnia Socjalna „Eco-Kab”, która z podmiotu działającego lokalnie, kooperuje i świadczy usługi w sposób ciągły lub cykliczny dla usługobiorców z całego kraju tj. z województwa pomorskiego, zachodniopomorskiego, wielkopolskiego, dolnośląskiego, mazowieckiego, warmińsko-mazurskiego, łódzkiego czy podlaskiego.*

- zdarza się, relatywnie często, że pierwsza, bądź jedna z pierwszych prób sprzedaży jest skuteczna. Często proces ten wygląda w następujący sposób: PS nawiązuje kontakt, prezentuje ofertę, następnie zostaje zawarte porozumienie i dochodzi do finalizacji. Towarzyszą temu radość, duma, satysfakcja i zadowolenie. Jest to fantastyczny moment, ale na bazie tej euforii przemycają informację, iż sprzedaż jest procesem ciągłym i nie można spoczywać na laurach. Bywa też tak, dochodząc do sedna sprawy, że później następuje pasmo porażek mimo powielanego schematu. Uświadamiamy klientowi, że „zepsuty zegarek, pokazuje w ciągu doby dwa razy dobrą godzinę”. Innymi słowy tamto zdarzenie być może było uśmiechem losu, czystym fartem czy też szczęściem nowicjusza. Wspólnie dążymy do rozbudowania tej osobistej biblioteki doświadczeń danego PS, aby umieć dostrzec tego rodzaju cechy. *Fundacja MB Eco Błysk jest największym beneficjentem tego rodzaju wsparcia. Ilość doświadczeń sprzedażowych wzrosła niemalże geometrycznie w ciągu jednego kwartału.*
- „prawdziwa sprzedaż zaczyna się od pierwszego NIE” – tak zdefiniowana sprzedaż, determinuje potrzebę i konieczność rozwoju warsztatu/kompetencji z zakresu prezentacji, negocjacji, komunikacji. Jednocześnie dyskontuje wszystkie te zdarzenia gospodarcze, kiedy to klient od razu przystaje na propozycję i akceptuje wszystkie warunki. Tym samym pośrednio wpływa na zagadnienie samej refleksji. *W tym obszarze najbardziej spektakularne postępy poczyniły Spółdzielnia Socjalna „Twoje Smaki”, Stowarzyszenie „Ecce Homo w Strzelnie” oraz już wcześniej przywołana Spółdzielnia Socjalna „Eco-Kab”.*
- definiuj i weryfikuj cele – mimo opracowywania celów gospodarczych, ekonomicznych, społecznych na etapie szkoleń, doradztwa czy samego biznes planu, w momencie uruchomienia faktycznej działalności zachodzi konieczność ich ponownego ustalenia. Rynek bowiem jest „żywym” tworem i wiele kwestii podlega bieżącej aktualizacji np.: prawo, podatki, kadra, czynniki makroekonomiczne. Nie zamierzamy w tym miejscu przybliżać jak definiować cele, bardziej pragniemy zwrócić uwagę na konieczność ich aktualizacji. Drugim aspektem jest ich ciągła weryfikacja, celem ustalenia czy zostały osiągnięte, ile pozostało do osiągnięcia, jak przebiega proces rozwój etc. Wiedza o fakcie osiągnięcia celu lub nie, ma dwa wymiary tj. po pierwsze „**świętuj małe sukcesy**” – po ich osiągnięciu bardzo często ich znaczenie jest deprecjonowane. Nie jest to zazwyczaj maniera, ale wynik codziennego zabiegania i rosnących potrzeb. Po drugie wpływa na kwestie wykorzystania posiadanych zasobów do ich ostatecznego osiągnięcia, a tym samym determinuje zakres i rozmach innych

podejmowanych aktywności. Największą metamorfozę w tym zakresie przeszło Stowarzyszenie „Zachodni Styl”, które na etapie powoływania podmiotu miało zawarte porozumienia o współpracy z lokalną branżą turystyczną. Bardzo szybko jednak uświadomiło sobie, iż stabilizacja jest wrogiem rozwoju i trzeba niemal natychmiast opuścić sferę komfortu jako bezpieczeństwo i stabilność funkcjonowania.

Podejmowane działania, choć wskazane wybiórczo i subiektywnie przyniosły wymierne efekty. Bazując na grupie przedsiębiorstw społecznych u których mogliśmy dokonać porównania (7) osiągnięto następujące efekty:

- W ostatnim roku ponad połowa z badanych (4) osiągnęła przychody wyraźnie ponad milion złotych, z czego 75% ze sprzedaży. W roku bazowym taki podmiot był tylko jeden.
- Wzrost przychodów ogółem utrzymuje się na poziomie przekraczającym 150% rdr¹, z małą korektą przypadającą na pierwszy rok pandemii. Warto odnotować, iż spadek w 2020 r. dotyczy wyłącznie trzech podmiotów.
- Nominalnie obroty wyniosły blisko 8 milionów, a przychody z samej sprzedaży stanowiły blisko 75%.
- W odniesieniu do roku bazowego (2018) w poprzednim roku (2021) przychody ogółem wzrosły niemal trzykrotnie ocierając się o granicę 8 milionów, zaś z samej sprzedaży to wzrost o ponad 160% przekraczając barierę 5.800.000 PLN.
- najwyższy jednostkowy wzrost rdr ze sprzedaży wyniósł 4285% !!!

Podsumowując, budującym jest fakt, ŻE MOŻNA, poczucie, że jest to SKUTECZNE, a także, że w OWES-ach jest przestrzeń na nowatorskie rozwiązania. Działania, które robimy to nie „prawda objawiona”, mistyczna wiedza czy tajemnicze know how. To po prostu praca u podstaw, z klientem w roli głównej, gdzie OWES prowokuje do przekraczania własnych granic komfortu, a skutkiem są prężnie działające przedsiębiorstwa społeczne.

Adrian Ignasiak, Kujawsko – Pałuckie Centrum Ekonomii Społecznej

---

¹ Rok do roku

Wsparcie ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim. Wybrane efekty działalności Świątokrzyskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej.

Świątokrzyski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (ŚOWES) od 2016 roku wspiera swoimi działaniami rozwój ekonomii społecznej w subregionie południowym województwa świętokrzyskiego, który tworzy osiem powiatów: włoszczowski, jędrzejowski, buski, pińczowski, kazimierski, sandomierski, opatowski, staszowski. Jest to obszar w większości rolniczy, a ponadto na tym obszarze aż cztery z ośmiu miast powiatowych należą do miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Region charakteryzuje się relatywnie niską liczbą aktywnych przedsiębiorstw ogółem, a także w sektorze pozarządowym (obecnie jest to około trzy tysiące organizacji), co w przeliczeniu na liczbę mieszkańców plasuje region w końcówce tabeli w Polsce.

Na tym trudnym i słabo rozwiniętym w zakresie ekonomii społecznej obszarze od 2016 roku ŚOWES aktywnie wspiera swoimi działaniami sektor pozarządowy, szczególnie poprzez tworzenie i wspieranie rozwoju przedsiębiorstw społecznych. Intensywnie wspomagamy sektor poprzez animację, doradztwo oraz dotacje na utworzenie miejsc pracy, dotacje pomostowe, a także małe granty rozwojowe i granty na inicjatywy lokalne. Obecnie w naszym portfolio znajdują się 23 przedsiębiorstwa społeczne, wyinkubowane dzięki wsparciu ŚOWES, w których tylko w ostatnim okresie (w 2020 i 2021 roku) pomogliśmy utworzyć stabilne 122 miejsca pracy dla osób defaworyzowanych na rynku pracy. Przedsiębiorstwa społeczne reprezentują różne branże (gastronomia, usługi porządkowe, edukacja, doradztwo, usługi budowlane, opiekuńcze, kurierskie, itd.) a także różne formy prawne:

- Spółdzielnia Socjalna "Kazimierskie Smaki" - (spółdzielnia socjalna)
- Fundacja "PERFECT WAY" - (fundacja)
- ECO-KORYTNICKI Spółka z o.o. - (spółka non profit (sp. z o.o.))

- Spółdzielnia Socjalna "PRZYSMAK" - (spółdzielnia socjalna)
- Leśne Zacisze Przedsiębiorstwo Społeczne Sp. z o.o. - (spółka non profit (sp. z o.o.))
- Business Gold Group Sp. z. o. o. - (spółka non profit (sp. z o.o.))
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Brus, Gozna, Wygoda - (stowarzyszenie)
- Gezelin Sp. z. o. o. - (spółka non profit (sp. z o.o.))
- STOWARZYSZENIE "PASJA VITAE" - (stowarzyszenie)
- Spółdzielnia Socjalna Salve Regina - (spółdzielnia socjalna)
- Centrum Inwestycji Społecznych Sp. z .o.o - (spółka non profit (sp. z o.o.))
- Spółdzielnia Socjalna Porządek Musi Być - (spółdzielnia socjalna)
- OpieQn sp. z o.o. (spółka non profit - (sp. z o.o.))
- PatBox sp. z o.o. (spółka non profit - (sp. z o.o.))
- StolarDąb sp. z o.o. (spółka non profit - (sp. z o.o.))
- Stowarzyszenie Bartosz - (stowarzyszenie)
- Fundacja „OTO MY” - (fundacja)
- Fundacja Kreatywnych Zmian Społecznych - (fundacja)
- ProBono24 sp. z o.o. - (spółka non profit (sp. z o.o.))
- Fundacja Małgorzaty i Arkadiusza Kochanowiczów "M.A.K" - (fundacja)
- Fundacja STAN-ART - (fundacja)
- Best sp. z o.o. - (spółka non profit (sp. z o.o.))
- NatiBud sp. z o.o. - (spółka non profit (sp. z o.o.))

W aktywny sposób wspieramy wszelkie inicjatywy, szczególnie w zakresie usług społecznych. Jednym z takich działań są **Społeczne Ośrodki Wsparcia Rodzin**. To przykład współpracy podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych prowadzących działalność w sferze różnego rodzaju usług społecznych (edukacyjnych, zdrowotnych, opiekuńczych, specjalistycznych, itp.) w formule organizacyjnej konsorcjów społecznych, wypracowanych przy wsparciu ŚOWES. Realizowane inicjatywy to na przykład: przedsięwzięcie mające na celu poprawę strukturalnego funkcjonowania oraz dobrostanu biopsychospołecznego 45 rodzin, sprawujących opiekę nad dzieckiem z niepełnosprawnością, poprzez zapewnienie w okresie 22 m-cy optymalnych warunków do samoorganizacji, integracji i stałego dostępu do aktualnej wiedzy, oferty wsparcia wyręczeniowego i wytchnieniowego oraz specjalistycznych usług odpowiadających potrzebom każdego z ich członków: fizjoterapeutycznych, pedagogiczno-psychologicznych, logopedycznych, fitoterapeutycznych.

Wspieramy rozwój istniejących przedsiębiorstw społecznych na przykład poprzez kreowanie

Kazimierskie Smaki
Spółdzielnia Socjalna

marki wyrobów, opracowanie narzędzi promocyjnych i zdefiniowanie kanałów dystrybucji: jednym z takich przykładów jest przedsięwzięcie pod nazwą: **Lokalna Manufaktura Garmażeryjna Spółdzielni Socjalnej „Kazimierskie Smaki”**, polegające na wyodrębnieniu nowej linii produkcyjnej z gamy wyrobów garmażeryjnych, wytwarzanych metodą manufakturową, na bazie tradycyjnych receptur, oferowanych bezpośrednio w formie dań gotowych oraz surowych mrożonek. Pomagamy w ten sposób między innymi zachowywać i wykorzystywać bogactwo kulturowe regionu świętokrzyskiego, a celem takich działań jest wprowadzenie na rynek linii wyrobów o poszukiwanych przez klientów cechach: smak, tradycja, podejście „nostalgia food”, wytwarzanie wyrobów z naturalnych składników na bazie tradycyjnych receptur, bez konserwantów, budowanie lojalnościowych relacji w środowisku lokalnym. Jednym z ciekawszych przedsięwzięć jest działalność **Fundacji Instytut Rozwoju Rynku**, istniejącej od 2014, której działalność rozwinęła się dzięki wsparciu SOWES i obecnie FIRR realizuje wiele ciekawych przedsięwzięć z zakresu usług społecznych, między innymi od marca 2022 roku Fundacja realizuje zadanie „*Językowa świetlica artystyczno-sportowa dla dzieci i młodzieży z Ukrainy*”. W placówce prowadzonej przez organizację bezpieczną przystań znalazło ponad 30 uchodźców wojennych, dla których zostały zrealizowane: kurs języka polskiego, zajęcia artystyczne i sportowe, wsparcie rzeczowe i finansowe, spotkania i wycieczki integracyjne, koncerty charytatywne, pomoc w aktywizacji zawodowej osób dorosłych, tłumaczenia, doradztwo itp.

Od maja 2021 roku Fundacja prowadzi Sklep Twój Patron z upominkami okolicznościowymi, a od września 2021 roku organizacja prowadzi Centrum Edukacyjno - Rehabilitacyjne Hakuna Matata, gdzie realizuje cele edukacyjne, profilaktyczne i rehabilitacyjne, gdzie obecnie pracuje kadra polska i ukraińska. Od maja br. realizowany jest program stażowy, w tym dla obywateli Ukrainy.

ŚOWES wspiera koła gospodyń wiejskich, których na terenie subregionu jest ponad 400. Spośród inicjatyw skierowanych do tej grupy beneficjentów są:

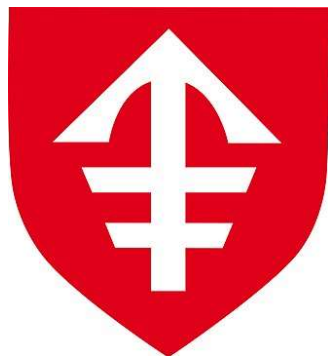
- **Federacja „Wokół koła” (proces pracy ze społecznościami lokalnymi, cykl animacyjno – edukacyjno - inkubacyjny)**, mająca na celu aktywizację społeczno – ekonomiczną przedstawicieli społeczności lokalnych, podmiotów ekonomii społecznej w oparciu o posiadane zasoby i możliwości poprzez łączenie funkcjonujących na terenie trzech sąsiadujących gmin organizacji pozarządowych, biznesu i przedstawicieli społeczności lokalnych;

- **Akademia Liderok Kół Gospodyń Wiejskich**, powstała w wyniku licznych spotkań animacyjnych na terenach wiejskich południowej części województwa świętokrzyskiego, podczas których wybrzmiała bardzo duża potrzeba wzmocnienia kompetencji zarządzania w kołach gospodyń wiejskich. Liderki podczas spotkań mówiły, że poruszają się często „po omacku” w gęstwinie przepisów podatkowych, aspektach księgowych, ponadto zauważają kryzys zaangażowania u niektórych członkiń kół i w lokalnych społecznościach. „Akademia...” to cykl spotkań animacyjnych i warsztatów z udziałem mentora rozwoju lokalnego, realizowanych w siedzibach kół, podczas których koncentrowaliśmy się na kluczowych aspektach funkcjonowania kół: rolę lidera w grupie, rozwojem kompetencji miękkich i zarządczych, współpracą ze społecznością lokalną, pracą w oparciu o zasoby lokalne, aspektach formalno-prawnych i finansowych działalności kół. Dużym zainteresowaniem cieszyły się zajęcia dotyczące tzw. „wsi tematycznych” („wsi z tematem przewodnim”) oraz temat gospodarstw opiekuńczych.

Gdy sytuacja tego wymaga, ŚOWES podejmuje działania na rzecz pomocy beneficjentom, czego przykładem jest akcja podjęta w celu zapobieżenia negatywnym skutkom pandemii Covid-19 w ramach tzw. „mechanizmu zakupowego”, gdzie z pomocą ośrodków pomocy społecznej skojarzyliśmy podmioty ekonomii społecznej z osobami starszymi, niesamodzielnymi, które z powodu kwarantanny miały trudności w zaspokojeniu podstawowych potrzeb życiowych. Dla blisko 400 osób zorganizowaliśmy ciepłe posiłki, co zwłaszcza w okresie bożonarodzeniowym spotkało się z wyjątkowo ciepłym przyjęciem i wdzięcznością odbiorców wsparcia, dla których często był to jedyny ciepły posiłek od wielu dni, a także możliwość spotkania i rozmowy, złożenia życzeń dla osamotnionych starszych osób była nie do przecenienia.

ŚOWES działa wszechstronnie, kierując swoje wsparcie także do jednostek samorządu terytorialnego w ich działaniach na rzecz ekonomii społecznej. Przykładem sukcesu w tym

zakresie jest **Gmina Jędrzejów**, która w 2022 jest laureatem konkursu *Znak Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej* w kategorii *Społecznie Odpowiedzialny Samorząd*. Gmina Jędrzejów wykazała się licznymi przykładami zastosowania aspektów i klauzul społecznych w zamówieniach publicznych. Jest to wymierny przykład wspierania podmiotów ekonomii społecznej w naszym regionie.

Elżbieta Cholewa, Świętokrzyski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

ROWES
Rzeszowski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

ROWES w działaniu, czyli jak skutecznie wspierać i rozwijać przedsiębiorstwa społeczne.

Rzeszowski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (ROWES), prowadzony przez Rzeszowską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A., świadczy od 2015 roku usługi wsparcia animacyjnego, doradczego w tym doradztwo specjalistyczne i branżowe, szkolenia i warsztaty z zakresu ekonomii społecznej dla mieszkańców, organizacji pozarządowych i innych podmiotów i instytucji z centralnego oraz zachodniego subregionu w województwie podkarpackim. Subregion centralny obejmuje powiaty: rzeszowski, niżański, stalowowolski, kolbuszowski oraz miasto Rzeszów. Subregion zachodni obejmuje powiaty: strzyżowski, ropczycko- sędziszowski, dębicki, mielecki, tarnobrzesci oraz miasto Tarnobrzeg.

Działania kadry specjalistów ROWES są stymulatorem rozwoju lokalnego poprzez wielopłaszczyznowe wsparcie. Kadra ROWES doradza i organizuje wsparcie, dzięki czemu trzeci sektor może się rozwijać, zdobywać doświadczenie, szkolić, podnosić kompetencje, tworzyć miejsca pracy dla osób oddalonych od rynku pracy, uczyć się konkurować na rynku poprzez udział w spotkaniach sieciujących organizacji pozarządowych ze światem biznesu. ROWES w regionie podkarpackim przyczynia się do: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją, wzrostu kapitału społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości.

Celem głównym ROWES jest wzmocnienie roli sektora ekonomii społecznej w aktywnej integracji społecznej i zawodowej mieszkańców województwa podkarpackiego, poprzez wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej, powstanie i utrzymanie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, rozwój partnerstw lokalnych i współpracy międzysektorowej, oraz poszukiwanie źródeł długookresowego finansowania dla PES.

ROWES rozwija trzeci sektor poprzez promowanie i inicjowanie wśród społeczności lokalnych liderów społecznych, podmiotów i instytucji, przedsięwzięć zmierzających do

tworzenia przez nie podmiotów ekonomii społecznej (PES) tj. CIS, KIS, ZAZ, WTZ, stowarzyszeń, fundacji, spółek non-profit oraz spółdzielni socjalnych, a w przypadku istniejących podmiotów ekonomii społecznych kieruje do nich działania wzmacniające i rozwijające prowadzoną działalność.

Modele biznesowe inicjatyw klientów ROWES, wypracowane w wyniku uzyskanego wsparcia doradczego kadry ROWES, warsztatowego i szkoleniowego, owocują tworzeniem trwałych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych.

Działania promocyjne ROWES.

Pojawienie się ROWES na obszarach wymienionych subregionów zapoczątkowało mechanizm samoorganizacji oddolnych inicjatyw społecznych i inkubacji tych pomysłów przy wsparciu doradców i specjalistów ROWES oraz udział PES w warsztatach, szkoleniach, wizytach studyjnych i spotkaniach sieciujących. Uruchomienie mechanizmu organizowania oddolnych inicjatyw społecznych, zostało poprzedzone starannie zaplanowanymi działaniami informacyjno – promocyjnymi ze strony całej kadry ROWES. Wśród efektywnych metod promowania prowadzonych przez ROWES wyróżnienia wymagają:

- dostępność pracowników ROWES w dogodnych terminach, dzięki czemu wszyscy potencjalnie zainteresowani klienci mogą zapoznać się z ofertą bezpłatnych usług w sektorze ekonomii społecznej świadczonych przez ROWES oraz inne podmioty na poziomie krajowym/międzynarodowym,
- uczestnictwo przez kadrę ROWES w wydarzeniach publicznych typu: jarmarki gminne, targi pracy, sieciujące spotkania dla biznesu, zebrania gminne i sołeckie, posiedzenia rad gminnych, gdzie przedstawiano narzędzia wsparcia dla PES/PS, nawiązywano kontakty, inicjowano kolejne spotkania,
- uczestnictwo przez kadrę ROWES w licznych spotkaniach z przedstawicielami instytucji tj. MOPS, ŚDSP, KIS, ZAZ, WTZ i biznesu, celem przedstawienia oferty współpracy,
- sieciowanie społeczności lokalnej z przedstawicielami biznesu i samorządu, celem przedstawiania możliwości efektywnej współpracy podmiotów trzeciego sektora z biznesem i samorządami,
- prowadzenie działań animacyjnych zmierzających do diagnozy i potrzeb środowiska oraz inicjowania grup potencjalnie zainteresowanych utworzeniem PES/PS,
- organizowanie dla przedstawicieli grup inicjatywnych, wizyt studyjnych w dobrze prosperujących PES i PS w środowisku lokalnym lub w regionie dla potrzeb

promowania i upowszechniania dobrych praktyk realizowanych z udziałem wsparcia doradczego i szkoleniowego ROWES,

- organizowanie spotkań sieciujących kompetencje PES/PS z biznesem,
- opracowanie przez kadre ROWES elektronicznego katalogu branżowego dostarczającego szerokiemu gronu potencjalnych klientów informacji o PES/PS i jego produktach/usługach,
- prowadzenie działań promocyjno – informacyjnych o funkcjonujących PES/PS za pośrednictwem portalu internetowego <https://wsparcie.es/> oraz innych dostępnych narzędzi promocyjnych.

Rozwój ekonomii społecznej w wykonaniu Rzeszowskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej.

Nadrzędnym celem kadry ROWES jest propagowanie i upowszechnianie idei ekonomii społecznej oraz przeprowadzenie każdej grupy inicjatywnej, PES, PS i innych podmiotów przez ścieżkę animacyjną, mającą na celu pobudzenie wśród społeczności lokalnej świadomości deficytów, problemów i potrzeb społecznych, diagnozy zasobów oraz uformowania grupy inicjatywnej zainteresowanej wypracowaniem modelu działania PES lub modelu biznesowego PS, którego celem będzie dostarczanie rozwiązań do społeczności lokalnej w postaci produktów i usług. Wypracowywanie modelu działania lub modelu biznesowego odbywa się na kolejnym etapie zwanym inkubacją oraz we wsparciu doradców kluczowych i biznesowych oraz doradców specjalistycznych. Do rozwoju grup inicjatywnych przyczynia się również ich udział w warsztatach i szkoleniach m.in. na temat zakładania PES/PS i aspektów jego prowadzenia, pozyskiwania źródeł finansowania, zarządzania marką, kompetencji społecznych itp. Formy wsparcia dobierane są zgodnie z potrzebą grupy jak i potrzebą racjonalizacji modelu.

Realizacja działań przez ROWES w skali subregionów przyczynia się do zmniejszania zarówno bezrobocia jak i beneficjentów świadczeń socjalnych na ich terenie, dzięki przywróceniu osób i członków ich rodzin na rynek pracy. Ponieważ w idei PES/PS to człowiek jest wartością nadrzędną, dla którego tworzone są miejsca i środowisko pracy, a model biznesowy jest tylko narzędziem do osiągnięcia tego celu.

W przypadku tworzenia PS przez samorządy, które dzięki ustawie o zamówieniach publicznych mogą zlecać zadania w trybie in house lub z wykorzystaniem klauzul społecznych powoduje, że gminy mogą znacznie obniżyć koszty własne, poprzez delegowanie zadań na zewnątrz a tym samym oszczędniej gospodarować środkami publicznymi. Przykładem strategii

rozwoju ekonomii społecznej przez współdziałanie samorządów w tworzeniu PS jest **Spółdzielnia Socjalna „Wiejska Pyza”** powołana z inicjatywy Gminy i Miasta Baranów Sandomierski i Koła Gospodyń Wiejskich w Ślęzakach, która dostarcza posiłki do placówek szkolno - przedszkolnych oraz świadczy usługi gastronomiczne i cateringowe na terenie gminy. Kolejnym przykładem dobrej praktyki ze strony samorządów jest **Spółdzielnia Socjalna „Radość”** powołana przez Stowarzyszenie Radość i Gminę Żyraków. Spółdzielnia zajmuje się pielęgnacją zieleni oraz pracami porządkowymi na terenach gminy Żyraków.

Na rozwój utworzonych PES/PS dzięki wsparciu ROWES mają również wpływ takie działania jak: spotkania sieciujące zasoby różnych PES/PS na poczet wzmocnienia jakości świadczonych przez nich usług; sieciowanie PES/PS z biznesem, umożliwiając PES/PS prezentację swojej oferty podczas spotkań biznesowych, targów pracy itp.; organizowanie przez ROWES galerii wystawienniczych w miejscach użyteczności publicznej dla PES/PS tworząc warunki do zwiększenia sprzedaży i promowania wizerunku i marki sektora ES.

Każde z przedsiębiorstw społecznych będących klientami ROWES świadczy usługi społeczne użyteczności publicznej. Każde z nich działa na rzecz przeciwdziałania bezrobociu i wykluczeniu społecznemu a ponadto każde realizuje samodzielnie obraną misję działania, zmierzającą do wspierania swoich społeczności. Wszystkie z nich powstały lub wypracowały plan rozwoju przy udziale profesjonalnej kadry Rzeszowskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej i świadczeniu przez nią szerokiego wachlarza pomocy doradczej, szkoleniowej, monitoringowej i coachingowej na każdym etapie ewaluacji, towarzysząc od pomysłu po wdrożenie i wspierając na dalszym etapie rozwoju przedsiębiorstwa.

Przykłady:

- Reintegracja społeczna i zawodowa pracowników czyli **Stowarzyszenie „Dobry Dom” z Woli Zarczyckiej**, które istnieje od 20 lat, a od momentu pojawienia się ROWES, przedsiębiorstwo korzysta z jego usług doradczych i szkoleniowych oraz ze wsparcia finansowego, dzięki czemu wzmacnia szansę na realizację celu dla którego zostało utworzone, czyli tworzenie dla osób z niepełnosprawnościami warunków sprzyjającym wyrównywaniu szans życiowych, poprzez rozwijanie samodzielności, trenowanie i utrzymywanie aktywności zawodowej i społecznej. Na chwilę obecną Stowarzyszenie „Dobry Dom” prowadzi ZAZ i zatrudnia w nim 147 pracowników, w tym 108 osób z niepełnosprawnościami, a samo stowarzyszenie zatrudnia dodatkowo 10 osób. ZAZ realizuje zadania gospodarcze w zakresie: usług stolarskich, usług wikliniarskich i usług

rzemiosł różnych, a dzięki współpracy z Rzeszowskim Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej stowarzyszenie przystąpiło do Partnerstwa w Programie Rewitalizacji Miasta Leżajsk i jako partner otrzymało wyposażony lokal gastronomiczny w Rynku w Leżajsku, w którym prowadzona będzie kawiarnia „Rynek ze smakiem”. Wraz z uruchomieniem nowego lokalu zatrudnienie znajdzie kolejne 10 osób z niepełnosprawnościami.

- Świadczenie usługi opieki nad dziećmi czyli **Spółdzielnia Socjalna Bajkolandia** w Leżajsku powstała w 2010 roku przy Szpitalu Powiatowym w Leżajsku. Założono Klub Malucha z myślą o zapewnianiu profesjonalnej opieki dla dzieci w wieku od 12 miesięcy do 3 lat na czas rozłąki z rodzicami/opiekunami, zapewniając dzieciom rozwój emocjonalny i intelektualny przez prowadzone zajęcia sensoplastyczne. Dla przyszłych matek prowadzona jest również szkoła rodzenia. Spółdzielnia korzysta z usług ROWES od przeszło 5 lat, tworząc w tym okresie nowe miejsca pracy przy wsparciu finansowym i doradczym. Kluczowym wsparciem dla PS okazało się doradztwo marketingowe i stworzenie strategii budowania marki, rozpoczynając od zaprojektowania przez kadrę ROWES logotypu marki, w ślad za którą udzielono wsparcia w założeniu strony internetowej, portalu społecznościowego, opracowano materiały reklamowe (banery, plakaty, ulotki, wizytówki, papier firmowy) oraz odzież firmową. Dzięki wsparciu ROWES spółdzielnia zyskała większą rozpoznawalność i w konsekwencji już w 2021 otworzyła kolejny oddział Klubu Maluch w Wierzawicach, zwiększając przy tym zatrudnienie o trzy nowe stanowiska pracy. Dzięki wsparciu doradcy biznesowego, rok później spółdzielnia utworzyła kolejne dwa miejsca pracy a obecnie planuje również zawnioskować do PUP o refundację kosztów składek ZUS zgodnie z prawem nadanym w ustawie o spółdzielniach socjalnych. Aktualnie spółdzielnia zatrudnia 11 osób. Chętnie korzysta ze wsparcia doradców Rzeszowskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej i dzięki tej współpracy zwiększa szansę na pozyskanie środków unijnych, dalszy rozwój oraz wdrażanie korzystnych rozwiązań w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa.
- Świadczenie usług utrzymania porządku i czystości w mieszkalnictwie czyli **Spółdzielnia Socjalna Pięć Plus ze Stalowej Woli**. Spółdzielnia powstała w 2009 roku, a jej głównym celem było utworzenie miejsc pracy dla osób bezrobotnych. W badaniu rynku okazało się, że jest duże zapotrzebowanie na usługi sprzątania domów i mieszkań, co w korelacji z umiejętnościami i doświadczeniem liderki, okazało się racjonalnym pomysłem na biznes i rozwiązaniem problemu obu stron, zażegnania bezrobocia

i zaspokojenia potrzeb rynku. Spółdzielnia świadczy profesjonalne usługi sprzątania domów jednorodzinnych, mieszkań i osiedli mieszkaniowych. W chwili obecnej spółdzielnia zatrudnia 20 osób, a od początku istnienia przywróciła na rynek pracy blisko 60 osób. Rzeszowski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej systematycznie wspiera spółdzielnię od 2017 roku w skutek czego, zarząd opracował plan rozwoju i chwilę po tym uzyskał wsparcie finansowe na utworzenie 5 nowych miejsc pracy, a w następstwie kolejne 3. Ścisła współpraca z doradcą biznesowym oraz doradcą marketingowym przy budowaniu planu rozwoju i strategii marketingowej przyczyniły się do zdobycia tytułu lidera usług porządkowych bloków mieszkalnych i terenów zielonych w Stalowej Woli.

- Zapobieganie bezrobociu czyli **Fundacja Artystyczna Ga Mon**, która została utworzona w 2018 roku z inicjatywy projektantki mody Pani Justyny Wesołowskiej. Inicjatywa była efektem uzyskanego wsparcia animacyjnego i doradczego oraz udziału w licznych szkoleniach i szkole liderów w ROWES. Fundacja zatrudnia obecnie 6 pracowników, wszyscy pochodzą z grona osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, co współgra z wizją fundatora, który powołał fundację po to, aby wspierać rozwój społeczno – gospodarczy w mieście i wspierać przywracanie umiejętności zawodowych u osób powracających na rynek pracy o umiejętności szycia ubrań poprzez szkolenia krawieckie. Fundacja skutecznie realizuje te zadania na kanwie wzornictwa lasowiackiego, które stało się dla projektantki inspiracją do tworzenia kolekcji ubrań i strojów na zamówienie. Potrzebą zarządu PS było rozwijanie fundacji w dziedzinie marketingu i handlu, aby skutecznie pozyskiwać klientów i znajdować rynki. Z pomocą przyszła kadra ROWES, która zaserwowała wsparcie szczególnie w obszarze marketingu i budowania marki, zarządzania zespołem i delegowania zadań. PS skorzystało również ze szkoleń zawodowych dla pracowników oraz doradztwa branżowego. Pracownicy PS korzystają również ze wsparcia doradcy ds. reintegracji, aby opracować program reintegracyjny dla pracowników oraz wypracować zasady dobrej współpracy w zespole. W ramach projektu ARTISTIC, realizowanego przez Rzeszowską Agencję Rozwoju Regionalnego Pani Justyna Wesołowska – Gamoń została zaproszona na wizytę studyjną do Vicenzy i Verony. Pobyt we Włoszech był okazją do zapoznania się z tamtejszym regionalnym dziedzictwem kulturowym, a także szansą do zaprezentowania swojego twórczego dorobku artystycznego bogatego we wzory lasowiackie. Aktualnie PS może być dumne z rozpoznawalności swojej marki w regionie, czego wynikiem jest realizacja z coraz większym rozmachem wydarzenia

kulturalnego „Sandomierz Fashion Week”, które w 2022 roku odbyło się po raz trzeci i uczestniczyła w nim liczna grupa partnerów m.in. jednostki urzędów marszałkowskich i wojewódzkich z województwa podkarpackiego i świętokrzyskiego oraz cztery miasta: Tarnobrzeg, Stalowa Wola, Nisko, Sandomierz oraz gminy z powiatu tarnobrzęskiego. Inspirowane wzornictwem ludowym Lasowiaków kolekcje ubrań Pani Justyny można było oglądać na pokazach mody, wystawach a nawet na 82 Paradzie Pułaskiego w Nowym Jorku. Obecność kadry ROWES jest kluczowa dla PS, które mimo rozwijanej samodzielności, zgłasza zapotrzebowanie na doradztwo biznesowe i specjalistyczne w miarę pojawiających się trudności. Dzięki różnorodnym formom wsparcia ze strony ROWES fundacja stała się podmiotem dającym stabilne miejsca pracy w prężnie działającym przedsiębiorstwie.

- **Fundacja Miłosierdzie im. Jerzego Lewickiego w Ropczycach** jest przedsiębiorstwem społecznym produkującym, rozpoznawalne na rzeszowskim i ościennym rynku „Podkarpackie Ciasteczka”. Prowadzi również bar bistro. Zysk z działalności gospodarczej w całości przeznaczają na cele statutowe, szczególnie na wspieranie seniorów w złotej jesieni życia - *Wierzymy, że **cierpliwość i oddanie** w tak ważnym dziele zaowocuje w przyszłości **powstaniem miejsca, które stanie się ostoją dla starszych, samotnych i potrzebujących wsparcia osób** – pisze prezeska fundacji na stronie internetowej.* W przypadku fundacji opracowanie strategii promowania fundacji i produktów przy wsparciu Rzeszowskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej przyniosło wymierne efekty. Pierwszy reportaż o Fundacji ukazał się 14 marca 2019 w TVP 3 Rzeszów „Pomysł budowy Domu Miłosierdzia w Ropczycach”. W 2019 roku fundacja otrzymała nagrodę „Orzeł Agrobiznesu”. 13 czerwca 2021 roku ukazała się informacja na portalu Sędziszów Lokalnie o otwarciu Bistro Cafe. 10 lipca 2021 roku ukazał się reportaż w Polskim Radiu Rzeszów „Fundacja Miłosierdzie im. Jerzego Lewickiego – ciasteczka, które mają misję”. Spośród 99 705 polskich przedsiębiorstw, których wyniki finansowe w listopadzie 2021 r. zbadał Instytut Europejskiego Biznesu, wyróżnienie „Mocna Firma Godna Zaufania 2020”, uzyskała Fundacja. Wyróżnione firmy mają prawo posługiwać się tytułem „Mocna Firma Godna Zaufania 2020” lub „Strong Company 2020”.
- **Metal-Spaw Sp. z o.o. z Chorzelowa** specjalizuje się w usługach produkcji i renowacji konstrukcji stalowych oraz ślusarskich i spawalniczych. Obecnie ze względu na liczne zamówienia PS poszerzyło swoją ofertę o produkcję mebli z metalu oraz kas pancernych do przechowywania broni i amunicji. PS powstało w 2018 roku w ramach działań

ROWES, przechodząc proces animacji i inkubacji, dzięki czemu przedsiębiorstwo otrzymało środki finansowe na utworzenie i utrzymanie pierwszych 3 miejsc pracy. W skład GI wchodziły trzy osoby niepełnosprawne po 50 roku życia. PS nadal korzysta z usług ROWES oraz ponownie otrzymało środki finansowe na utworzenie dodatkowych 8 miejsc pracy. Dzięki wsparciu kadry ROWES, przedsiębiorstwo zatrudnia 14 osób oraz 2 stażystów i nawiązało stałą współpracę z innymi przedsiębiorcami, m.in. z Husqvarną. PS korzysta aktywnie ze szkoleń podnosząc kompetencje swoich pracowników oraz prowadzi działania reintegrujące pracowników. Bardzo liczną grupę osób zatrudnionych w przedsiębiorstwie stanowią osoby niepełnosprawne oraz osoby w wieku 50+. PS zatrudniało również 2 osoby bezdomne. Podmiot współpracuje z innymi organizacjami i instytucjami działającymi na rynku m.in. Fundacją S.O.S. Życie, Szpitalem Miejskim w Mielcu oraz OSP w Chorzelowie. Za wykonane społecznie prace PS otrzymało liczne podziękowania i dyplomy. Wsparcie kadry ROWES, szczególnie doradcy biznesowego w dużym stopniu przyczyniło się do sukcesu PS i tego, że nadal przedsiębiorstwo rozwija się i tworzy trwałe miejsca pracy. Na sukces ten wpłynęło: opracowanie strategii rozwoju PS (planu rozwoju) w oparciu o stałą współpracę z innymi przedsiębiorcami, informowaniu oraz wsparciu w zakresie pozyskania środków zewnętrznych w tym m.in. dotacji na utworzenie stanowisk pracy ze środków PUP (2 stanowiska pracy), dotacji w ramach tarcz anty kryzysowych, pozyskania preferencyjnej pożyczki na rozwój PS.

- **Za górą Dom Seniora w Żywnowie** to „dziecko” przedsiębiorstwa społecznego „Za górą” Sp. z o.o. certyfikowanego znakiem jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej Przedsiębiorstwo Społeczne oraz Laureat Konkursu Znak Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej w kategorii „Debiut Roku”. Celem działalności podmiotu jest zapewnienie osobom starszym: zakwaterowania, stałej opieki, warunków bezpiecznego i godnego życia, intymności i niezależności, rozwoju osobowości i samodzielności oraz podtrzymywanie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, z uwzględnieniem stopnia ich psychicznej i fizycznej sprawności na poziomie obowiązującego standardu w zakresie i formach wynikających z potrzeb osób przebywających w Ośrodku. Początek przedsięwzięcia rozpoczął się na spotkaniu z kadrą ROWES w biurze projektu, podczas którego została nawiązana współpraca trwająca do dnia dzisiejszego. W powołaniu PS niezbędne okazało się wsparcie pracowników ROWES, szczególnie w obszarze animacji i inkubacji podczas których grupa inicjatywna licząca 7 osób wypracowała zasady współpracy, poznała warunki

funkcjonowania przyszłego podmiotu w obszarze ekonomii społecznej. Nawiązanie porozumienia z inwestorem i właścicielem budynku, w którym mieści się dom seniora ostatecznie umożliwiło zrealizowanie pomysłu. Środki finansowe na utworzenie i utrzymanie pierwszych 5 miejsc pracy oraz wyposażenie ośrodka pozyskano w roku 2019. Doradcy ROWES poprzez swoje zaangażowanie i wsparcie przyczynili się do zdobycia przez Przedsiębiorstwo II miejsca w konkursie Znak Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej w kategorii „Debiut Roku”, a także coroczne już zdobywanie certyfikatu „Znak Jakości”. Poprzez udział w różnego rodzaju konkursach dla PS (Najlepsze przedsiębiorstwo roku im. Jacka Kuronia, Podkarpacki Lider Ekonomii Społecznej) wzrasta znajomość podmiotu na rynku. O spółce nagrano film promocyjny (nagroda w konkursie) oraz audycję w Radio Rzeszów. W roku 2020 przedsiębiorstwo otrzymało kolejne wsparcie finansowe na utworzenie i utrzymanie kolejnych 6 miejsc pracy, a także wsparcie na utrzymanie 3 miejsc pracy utworzonych z zewnętrznych źródeł. Ponadto, podmiot regularnie korzysta z usług doradców ROWES. Dzięki wsparciu finansowemu zainstalowano platformę dla osób z niepełnosprawnościami, zakupiono sprzęt rehabilitacyjny oraz utworzono komorę solną (*strefę relaksu*). Pomysły na kolejne działania dyktowane są przez podopiecznych oraz zarządzających spółką. Dzięki współpracy z ROWES nawiązano partnerstwa z lokalnymi Podmiotami Ekonomii Społecznej: Kołami Gospodyń Wiejskich, Klubem Seniora, Kapelą Ludową „Jany”. Organizacje są często obecne w placówce podczas organizowanych wydarzeń lub warsztatów terapii zajęciowej dzieląc się swoimi doświadczeniami, wiedzą i umiejętnościami. Współpraca z PES uzupełnia ofertę ośrodka w zakresie kulturalnym i rękodzielniczym. Ponadto, w przeciągu kilku lat nawiązano lub wzmacniano współpracę z instytucjami (GOPS, PUP, publiczne przychodnie) oraz parafią. Miejsca te okazały się dobrym kanałem informacyjno-promocyjnym już na samym początku działań marketingowych placówki. Spółka prowadzi również na szeroką skalę działania z zakresu reintegracji społeczno-zawodowej. Duży nacisk kładzie na podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników. Co roku część personelu bierze udział w szkoleniach związanych z wykonywaną pracą. Równolegle prowadzone są działania mające na celu reintegrację społeczną – działania na rzecz kobiet: wspólne spotkania integracyjne, joga, wycieczki, spotkania z psychologiem itp.

- **G&G sp. z o.o. w Iwierzycach** - to certyfikowane znakiem jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej Przedsiębiorstwo Społeczne, które powstało w wyniku osobistej pasji właścicieli do tematu pozyskiwania odnawialnych źródeł energii oraz chęci

niesienia pomocy osobom w trudnej sytuacji życiowej. Poszukując źródeł finansowania swoich idei pomysłodawcy trafili do Rzeszowskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej, którego oferta okazała się doskonałym połączeniem możliwości prowadzenia działalności gospodarczej ze wsparciem osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Dzięki pomocy pracowników ROWES (animatorów i doradców) została utworzona grupa inicjatywna zainteresowana utworzeniem przedsiębiorstwa społecznego. Cała grupa uczestniczyła w szkoleniach przygotowujących do założenia PS, dzięki którym poszerzono wiedzę na temat prowadzenia przedsiębiorstwa społecznego. W 2018 roku grupa otrzymała dotację i zarejestrowała spółkę. Dzięki środkom finansowym z dotacji utworzono 5 miejsc pracy dla osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, które powróciły na rynek pracy. Los osób znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych nigdy nie był obojętny dla założycieli przedsiębiorstwa społecznego. Od samego początku prowadzono działania społeczne i reintegracyjne, mające na celu powrót do życia społecznego i zawodowego. Przedsiębiorstwo szczególnie wspiera pracowników w kryzysowych sytuacjach życiowych. W związku z zainteresowaniem tematyką odnawialnych źródeł energii oraz trendami na rynku, i jego zapotrzebowaniem, a także potrzebą wzrostu zatrudnienia, spółka już jako istniejące przedsiębiorstwo społeczne pozyskała wsparcie finansowe na utworzenie 10 miejsc pracy oraz zakup sprzętów i urządzeń niezbędnych do świadczenia usług na wyższym poziomie niż dotychczas oraz do wprowadzenia nowych usług związanych z samochodami elektrycznymi i stacjami ładowania jako innowacja w województwie podkarpackim. Współpraca z kluczową kadrą ROWES zaowocowała również pozyskaniem środków na utrzymanie dodatkowych 3 miejsc pracy. W historii przedsiębiorstwa społecznego G&G sp. z o.o., ROWES odgrywa kluczową rolę od momentu pomysłu na utworzenie przedsiębiorstwa do chwili obecnej, kiedy jest już konkurentem na rynku OZE, startującym w konkursach na innowację MŚP. G&G sp. z o.o. zainspirowana już w początkowej fazie powstawania podmiotu działaniami animacyjnymi, zaczęła tworzyć partnerstwa, najpierw małe, lokalne, nieformalne z PES z sąsiednich miejscowości, a obecnie jest członkiem dużego klastra: Stowarzyszenia Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego Polski południowo - wschodniej. Spółka z roku na rok coraz bardziej się rozwija i poszerza rynek. Pozyskuje klientów oraz bierze udział w przetargach na terenie całej Polski i realizuje zlecenia związane z montażem paneli fotowoltaicznych, farm fotowoltaicznych czy turbin wiatrowych. Spółka ma na swoim koncie 164 realizacje jeśli chodzi o montaż

i uruchomienie instalacji PV (w okresie od marca 2021 do chwili obecnej) o łącznej mocy 3652,50 kWp, (średnia moc instalacji to 22,27 kWp). G&G sp. z o.o. jest dynamicznie rozwijającym się przedsiębiorstwem, które prowadzi badania z jednostkami naukowo-badawczymi i na ich podstawie opracowuje nowy produkt na skalę krajową – system chłodzenia paneli fotowoltaicznych. PS jest przykładem dobrze rozwijającego się przedsiębiorstwa, zdobywającego nowe rynki i wprowadzając innowacje w branży odnawialnych źródeł energii.

Udział Rzeszowskiego Ośrodka Wspierania Ekonomii Społecznej w rozwoju ekonomii społecznej oraz tworzenie i wspieranie podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych jest misją społeczną i dużym wyzwaniem względem osób i grup społecznych, które w dobie rewolucji przemysłowej 4.0 opartej o innowacyjne technologie, mogą nie mieć szans w odnalezieniu się lub powrocie na rynek pracy.

Podmioty realizujące misję w obszarze ekonomii społecznej wymagają dalszego wspierania ze strony Rzeszowskiego Ośrodka Wspierania Ekonomii Społecznej zarówno w ich rozwoju jak i wspólnej pracy na rzecz zmiany przekonań w otoczeniu, że osoby pochodzące z grup ryzyka tj. długotrwale bezrobotni, zwalniani z zakładów karnych czy niepełnosprawni nie są w stanie tworzyć dobrych produktów i świadczyć wysokiej jakości usług. Zaprzeczeniem tej powszechnej krążącej jeszcze opinii są opisane powyżej przedsiębiorstwa społeczne, które tworzą wyróżniające się produkty i usługi, tworzą dobrej klasy kulturę przedsiębiorstw i śmiało mierzą się w zawodach konkurencyjnych z pozostałymi graczami na rynku.

Zdecydowanie dużo pracy stoi jeszcze przed Ośrodkami Wspierania Ekonomii Społecznej, aby wzmacniać pozycję przedsiębiorstw społecznych na rynku i jakość usług podmiotów ekonomii społecznej m.in. poprzez szkolenia na temat ekonomii społecznej, podnoszenia kompetencji społecznych, szkoleń podnoszących kompetencje zawodowe pracowników, doradztw wokół tematów związanych z prowadzeniem PS, pozyskiwaniem klientów i rynków czy doradztw branżowych skracających dystans do „know-how”.

Praca zbiorowa Kadry Rzeszowskiego Ośrodka Wspierania Ekonomii Społecznej

LUDZIE SĄ NAJWAŻNIEJSI. CZŁOWIEK W CENTRUM.

- OWES, który nie tylko stał się ROWES-em, ale nawet ROWES-em 2.0

W samym środku tej historii przytrafiła się pandemia, a potem napaść na Ukrainę powodujący falę uchodźców z tego kraju. Wszystkie działania stanęły na głowie, trzeba było radzić sobie z okolicznościami, z jakimi nikt z nas wcześniej się nie zetknął, inicjować nowe działania. I to jest właśnie sytuacja, w której organizacja pozarządowa pokazuje, na co ją stać, ile jest naprawdę warta. W sytuacji pandemii uruchomiliśmy, dzięki partnerskiej współpracy ze Śląskim Urzędem Marszałkowskim, system zakupów interwencyjnych. Mogliśmy kupować produkty i usługi od przedsiębiorstw społecznych i przekazywać je instytucjom zaangażowanym w przeciwdziałanie skutkom Covid-19. Bez tego los wielu naszych przedsiębiorstw społecznych rysował się niewesoło – na przykład zamknięcie szkół zakończyło z dnia na dzień dostawę cateringowe, niemożliwe było też świadczenie usług kosmetycznych. Usługi te były głównym źródłem utrzymania wielu z nich. W zasadzie praktycznie do zera spadło zapotrzebowanie na wszystko, co oferowały nasze przedsiębiorstwa, oprócz szycia maseczek czy usług dezynfekcyjnych.

Efekty zakupów interwencyjnych przedstawiają się imponująco:

- do tej pory (stan na 1 grudnia 2021 r.) wydaliśmy 711.142,43 zł,
- wsparliśmy 55 instytucji, takich jak ośrodki pomocy społecznej, przychodnie lekarskie, szpitale, placówki oświatowe, placówki wsparcia dla dzieci i osób niepełnosprawnych.

Od przedsiębiorstw kupowaliśmy:

- posiłki dla medyków oraz dla podopiecznych np. z WTZ, MOPS i placówek wsparcia dziennego,
- usługi dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu, zwłaszcza po stwierdzeniu w danej placówce przypadków Covid-19,
- przyłbice ochronne.

Przygotowania do ozonowania pomieszczeń pomocy społecznej

Posiłki dla medyków bezpośrednio zajmujących się pacjentami chorymi na Covid-19

Posiłki dostarczane do punktów szczepień

Nasze wysiłki zostały docenione:

- *ROWES wspierał nasze przedsiębiorstwo zarówno profesjonalnym doradztwem w zakresie prawa zamówień publicznych, jak i podatkowych. Nieocenionym było wsparcie w czasach pandemii COVID-19. Główną działalnością naszego przedsiębiorstwa jest catering dla szkół publicznych w Tychach. Dzięki możliwości przygotowywania obiadów dla szpitala miejskiego, mogliśmy utrzymać płynność finansową, a nasi pracownicy mogli utrzymać swoje stanowiska pracy. Dzięki dotacji z projektu ROWES 2.0, wsparciu pomostowemu i doradztwu mogliśmy stworzyć - co ważniejsze – utrzymać miejsca pracy stworzone w ramach przedsiębiorstwa. Natomiast dzięki wsparciu finansowemu w ramach zakupu posiłków dla medyków walczących z Covid-19 mogliśmy utrzymać płynność finansową i systematycznie działać. Jesteśmy ogromnie wdzięczni za okazane wsparcie – Arkadiusz Jastrząb, prezes przedsiębiorstwa społecznego **Jemy eko gotuje Spółka z o.o., Tychy.***

Nasza historia zaczęła się oficjalnie 18 sierpnia 2008 roku. Wtedy powstała Fundacja Rozwoju Ekonomii Społecznej, założona przez dwie przyjaciółki, które, już z doświadczeniami w organizacjach pozarządowych, postanowiły związać swe życie i aktywność z ekonomią społeczną, czyli pomaganiem ludziom.

Przez 14 lat dotychczasowej działalności Fundacja Rozwoju Ekonomii Społecznej zrealizowała wiele projektów, jednak bez wątpienia największym i najważniejszym jest OWES, który nazwaliśmy ROWES (czyli Regionalny Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej). W pierwszym projekcie Fundacja nasza był partnerem, w ROWES 2.0 (trwającym od 2018 roku) stała się liderem, który wraz z Centrum Społecznego Rozwoju z Mikołowa oraz Miastem Gliwice/Centrum 3.0 – Gliwicki Ośrodek Działań Społecznych, realizuje z powodzeniem obecnie trwający projekt. Działania obejmują subregion centralno-południowy województwa śląskiego. W ramach projektu świadczone są usługi w zakresie: doradztwa, szkoleń i usług biznesowych na rzecz rozwoju podmiotów ekonomii społecznej, udzielanie dotacji na zakładanie przedsiębiorstw społecznych i wsparcie już funkcjonujących w zakresie tworzenia dodatkowych miejsc pracy, animacji środowisk lokalnych i rozwoju inicjatyw organizacji obywatelskich, wyszukiwanie, promowanie i wdrażanie długookresowych źródeł finansowania podmiotów ekonomii społecznej.

Dysponujemy tymi samymi narzędziami (w tym dotacjami na tworzenie miejsc pracy), co inne OWES-y. Wspieramy organizacje, ruchy nieformalne, inicjatywy obywatelskie, osoby zamierzające utworzyć przedsiębiorstwa społeczne. Wyłaniamy liderów lokalnych inicjujących i wspomagających działania w środowisku lokalnym. Dzięki naszym działaniom animacyjnym i doradczym powstało wiele nowych i aktywnie działających przedsiębiorstw społecznych. Wspieramy je nie tylko na początku drogi. Doradzamy też przedsiębiorstwom społecznym w trakcie prowadzenia działań, w celu utrzymania trwałości oraz w zakresie konkurencyjności na otwartym rynku. Wiążemy nasze działania animacyjne (i nie tylko) z innymi projektami, współpracujemy z sieciami OWES-ów. W zeszłym roku poszerzyliśmy projekt ROWES 2.0 o komponent międzynarodowy – wspólnie z Partnerem z Włoch opracowaliśmy „Model TRZY-EL”, dotyczący innowacyjnego podejścia do rozwiązywania problemów społecznych, a łączący trzy sektory: organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego oraz strefę biznesu.

Dzięki współpracy międzynarodowej możliwe było zapoznanie się z włoskimi doświadczeniami dotyczącymi integracji i włączaniu migrantów w funkcjonowanie społeczeństwa. Wtedy jeszcze nie wiedzieliśmy, że te działania będą nam tak przydatne w naszej dalszej pracy na rzecz uchodźców. I tak, z jednej strony Polska mierzy się z kryzysem migracyjnym i ekonomicznym, z drugiej zaś strony osoby zagrożone wykluczeniem są swoistymi wewnętrznymi migrantami i konieczne jest podejmowanie wobec nich działań podobnych, jak ma to miejsce przy integracji migrantów. Włochy, jako kraj szczególnie dotknięty problemem masowej migracji (a szczególnie południe, skąd wywodzą się partnerzy projektu), stają się znakomitym wzorcem do naśladowania, do przenoszenia i adaptacji wypróbowanych rozwiązań. Aby przeciwdziałać negatywnym zjawiskom związanym z problemem uchodźców na terenie naszego kraju i regionu, uruchomiliśmy działania w ramach projektu „Razem możemy więcej” w ramach Programu Aktywizacyjnego dla Cudzoziemców na lata 2022 – 2023 finansowanego w ramach rezerwy celowej Funduszu Pracy. Celem projektu jest wprowadzenie uchodźców na otwarty rynek pracy i możliwie najlepsza ich adaptacja społeczna w naszym kraju.

„Nasze” przedsiębiorstwa społeczne zajmują się bardzo zróżnicowanymi dziedzinami – od druku 3D po przedszkola z autorskimi programami, od cateringu po sprzątanie i dezynfekcję, od sportu po kulturę. Zresztą oddajmy im głos.

- *Fundacja Hedvigis powstała, by pomagać osobom z grupy zagrożenia wykluczeniem społecznym. Otrzymaliśmy propozycję spotkania i zaproszenie do udziału w projekcie ROWES 2.0. Po owocnym spotkaniu została podjęta decyzja, że rozpoczynamy współpracę i podejmujemy działania dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie prowadzenia salonu stylizacji paznokci. Pomoc ze strony ROWES, wsparcie doradców, specjalistów, konsultacje oraz profesjonalne wskazówki jak prowadzić przedsiębiorstwo była nieoceniona. Bardzo, bardzo dziękujemy, najbardziej za ludzkie i empatyczne podejście do procesu zakładania i funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego, zwłaszcza w czasie pandemii! **Dziękujemy za uśmiech i dobre słowo!***

- Małgorzata Węglarska, prezes **Fundacji Hedvigis z Gliwic**

- *Dla nas najważniejsze jest doradztwo biznesowe – bardzo dobrze poprowadzone przez doradcę ROWES 2.0. Ważne też jest wsparcie finansowe, jakie przedsiębiorstwa społeczne mogą uzyskać, dzięki czemu udało nam się otworzyć przedsiębiorstwo społeczne – Firmę Cateringową EKO Mniam Spółka z o.o. Wraz z ROWES 2.0 nasze przedsiębiorstwo społeczne mogło zaangażować się w przygotowanie posiłków dla potrzebujących dzieci, personelu szpitala wojewódzkiego czy lekarzy w punktach szczepień. Współorganizowaliśmy też akcję „Śniadanie Wielkanocne dla najuboższych Tyszan”, przebywających w kwarantannie lub izolacji. Doradcy Fundacji nie zostawiają przedsiębiorstwa bez wsparcia – zarówno finansowego, jak i merytorycznego. W swoich działaniach dbają zarówno o firmę, jak i jej pracowników – często osób wykluczonych i wymagających dodatkowego wsparcia. Moim zdaniem jest to wyróżnik ROWES - Dawid Kołodziejczyk, prezes **Firmy Cateringowej EKO Mniam Spółka z o.o., Tychy.***

Na zakończenie tej historii podsumowanie:

ROWES 2.0 to (co najmniej):

- 342 nowe miejsca pracy w przedsiębiorstwach społecznych,
- 255 organizacji, które korzystają lub już skorzystały ze wsparcia,
- 1008 osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które otrzymają wsparcie w ramach projektu, również w postaci reintegracji zawodowo – społecznej.

ROWES 2.0 to przede wszystkim ludzie, którym pomogliśmy, z którymi razem zrobiliśmy coś pożytecznego, którzy zostali naszymi przyjaciółmi. Z drugiej strony to ludzie, którzy tworzą Zespół – animatorzy i doradcy, specjaliści i eksperci, ale też pasjonaci i ambasadorzy ekonomii społecznej.

www.ekonomiaspoleczna.org.pl

www.rowes.com.pl

Katarzyna Loska-Szafrńska, Regionalny Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej – ROWES 2.0

Idzie nowe! - działalność Fundacji Aktywizacji i Integracji z Nowego jako przykład kompleksowego wsparcia społeczności lokalnej.

Paradoksalnie jedno z najstarszych miast na Pomorzu nosi nazwę Nowe. W tej niedużej miejscowości położonej malowniczo nad Wisłą działa Fundacja Aktywizacji i Integracji, która – zgodnie z nazwą miasta, w której mieści się jej siedziba – realizuje szereg nowych idei, prowadząc kompleksowe działania w obszarze ekonomii społecznej.

Szeroki zakres i całościowe wsparcie wyróżniają fundację, która kieruje swoją działalność między innymi do osób z niepełnosprawnością, osób w kryzysie bezdomności, młodzieży, dzieci, seniorów – ale również społeczności lokalnej jako całości. Przykład fundacji pokazuje, że na terenie mniejszych miast możliwe jest wcielanie w życie kompleksowych, inspirujących rozwiązań z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej oraz integracji lokalnej.

Fundacja Aktywizacji i Integracji została powołana w 2016 roku przez – jak sami siebie opisują – „grupę osób, wizjonerów nie zgadzających się z obecnym stanem rzeczy”. Kadre fundacji tworzą osoby związane z sektorem pomocy społecznej, dla których systemowe działania prowadzone w ramach instytucji pomocy społecznej czy rynku pracy okazały się niewystarczające. Na co dzień pracują m.in. w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej, Powiatowym Urzędzie Pracy – a oprócz tego działają w fundacji, która daje im możliwość wdrażania wielu nowych, innowacyjnych rozwiązań na rzecz społeczności lokalnej.

- Do działania determinuje nas codzienność zdarzeń, nieprzewidywalność systemu oraz wszechogarniający populizm. Głęboko wierzymy, że naszymi działaniami będziemy mogli udowodniać, że zmiana jakościowa w obszarze edukacji, aktywizacji i integracji jest możliwa. Mamy nadzieję, że dobre praktyki staną się dla innych inspiracją i czytelnym sygnałem, że jednak „udaje się coś zmienić”. W szczególności działania dedykujemy dzieciom i młodzieży

w warstwie edukacyjnej, osobom doświadczającym długotrwałego wykluczenia społecznego i zawodowego w warstwie edukacyjnej i aktywizacyjnej oraz przedsiębiorcom w warstwie konsolidacyjnej – deklarują założyciele organizacji w sformułowanej na potrzeby swojej działalności misji i wizji.

Fundacja prowadzi działania w wielu obszarach. Organizacja ma status przedsiębiorstwa społecznego, zatrudnia obecnie 18 osób, z czego część to osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Jako przedsiębiorstwo społeczne fundacja oferuje usługi profesjonalnego utrzymywania czystości w obiektach przemysłowych, prowadzi również pracownię rękodzieła. Gmina Nowe zleciła organizacji obsługę zrewitalizowanego miejskiego targowiska, które powstało na terenie pięknie odnowionej dawnej stacji PKP w Nowem. Pracownik fundacji dba o czystość i porządek na targowisku. Pracownicy przedsiębiorstwa społecznego są rekrutowani m.in. z Warsztatów Terapii Zajęciowej.

Fundacja Aktywizacji i Integracji od 2017 roku jest jednostką prowadzącą WTZ-y na terenie Nowego. W ramach warsztatów działają pracownice: gospodarstwa domowego, rękodzielnictwa artystycznego, plastyczno-ogrodnicza, ceramiczna, komputerowa oraz sala rehabilitacyjna. Do placówki uczęszcza 25 osób z niepełnosprawnościami.

Organizacja dysponuje doświadczoną kadrą – są wśród nich pracownicy socjalni, psycholog, animator lokalny, doradca zawodowy, specjaliści terapii zajęciowej. Fundacja współpracuje również z coachem biznesu, lekarzem psychiatrą, instruktorami rekreacji ruchowej. Dzięki temu może wdrażać wiele działań nie tylko na rzecz osób z niepełnosprawnością, ale również innych grup i zapewniać kompleksowe usługi społeczne dla mieszkańców gminy Nowe. Wśród nich jest między innymi prowadzenie mieszkań treningowych oraz wsparcie środowiskowe świadczone w domach osób przewlekle chorych, niesamodzielnych. Program mieszkań treningowych jest realizowany od 2021 roku.

- Jego zadaniem jest skuteczne i trwałe oraz bezpieczne umożliwienie startu w samodzielne życie młodzieży opuszczającej pieczę zastępczą. Drugim zadaniem jest przeciwdziałanie tworzenia się zjawiska bezdomności młodych. Program stwarza też możliwość próby samodzielnej egzystencji osób niepełnosprawnych, które zdecydowały się opuścić dom rodzinny – wyjaśniają przedstawiciele fundacji.

Dzięki środkom pozyskanym przez Powiat Świecki z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego dawny budynek internatu został zaadaptowany na sześć mieszkań chronionych. Każde z mieszkań składa się z pokoju z aneksem kuchennym oraz łazienki, mieszkania są w pełni wyposażone. Oprócz infrastruktury

w mieszkaniach zapewniana jest usługa społeczna – zadanie to powiat zlecił właśnie Fundacji Aktywizacji i Integracji. Pod okiem specjalistów z Fundacji Aktywizacji i Integracji młodzież opuszczająca pieczę zastępczą i osoby z niepełnosprawnością w mieszkaniach treningowych mogą rozwijać i utrwalać umiejętności związane z samodzielnym funkcjonowaniem i prowadzeniem własnego gospodarstwa domowego. Uczą się między innymi, jak rozdysponowywać środki finansowe, którymi dysponują, tak by wystarczyły na utrzymanie, wyżywienie, środki higieniczne czy naukę. Dzięki decyzji Rady Powiatu Świeckiego dla części osób mieszkanie treningowe jest całkowicie bezpłatne – wychowankowie posiadający dochód do 110% kwoty kryterium dochodowego (771,10 zł) są zwolnieni z kosztów odpłatności za pobyt. Pozostałe osoby ponoszą odpłatność proporcjonalnie do posiadanych dochodów.

Kolejną usługą społeczną dostarczaną przez fundację jest usługa terapeutyczna świadczona bezpośrednio w domu osób przewlekle chorych, obejmująca różne formy terapii dostosowane do indywidualnych potrzeb odbiorców: ergoterapię, biblioterapię, muzykoterapię, filmoterapię, ludoterapię, spotkania z psychologiem. Z dużym entuzjazmem chorzy przyjmują zwłaszcza działania twórcze w ramach rękodzielnictwa artystycznego.

- Usługa „Terapeuta z dostawą do domu” jest sposobem na holistyczne podejście do opieki nad osobami przewlekle chorymi w miejscu zamieszkania. Poprzez terapię zajęciową i wsparcie psychologa ma bezpośrednio przyczynić się do poprawy ich funkcjonowania w życiu codziennym, być sposobem na oderwanie od codzienności związanej z chorobą i spędzenia czasu w sposób aktywny, ciekawy i twórczy oraz przeciwdziałaniem występowania zaburzeń funkcji poznawczych, kryzysów psychicznych i emocjonalnych związanych z chorobą. Chcemy, aby taka forma wsparcia środowiskowego osób przewlekle chorych na stałe wpisała w działania Fundacji – wyjaśnia Fundacja Aktywizacji i Integracji.

Dotychczas zrealizowane działania były bezpłatne dla uczestników – współfinansowało je Województwo Kujawsko-Pomorskie oraz Gmina Nowe i Fundacja Aktywizacji i Integracji.

Komplementarną dla usług terapeutycznych usługą jest program „Masażysta z dostawą do domu”. Dzięki niemu osoby z niepełnosprawnością z terenu Gminy Nowe mają zapewniony dostęp do rehabilitacji leczniczej w warunkach domowych m.in. do zabiegów masażu klasycznego, bańką chińską, wałkami wieloigłowymi oraz masażu Shantala/Shanta Body Touch. Wpływa to pozytywnie na ich samopoczucie i codzienne funkcjonowanie, zwiększając równocześnie samodzielność i komfort życia w sferze zdrowotnej. Obie usługi wpisują się w nurt deinstytucjonalizacji, polegającej na stopniowym odchodzeniu od instytucjonalnego

wsparcia osób potrzebujących pomocy w codziennym funkcjonowaniu na rzecz ich wsparcia w środowisku domowym.

Fundacja prowadzi również szereg działań dla społeczności lokalnej, w tym zwłaszcza dzieci i młodzieży. Należą do nich organizowane przez Fundację Aktywizacji i Integracji wydarzenia, takie jak turniej HOOP PARK CHALLENGE - zawody rowerowe MTB, półkolonie i zajęcia dla dzieci z języka angielskiego czy funkcjonująca w ramach fundacji Pracownia Stolarska „U Gepetta”, w której dzieci uczą się wykonywać podstawowe prace stolarskie.

„Zaczarowany ogród aktywnego seniora” to z kolei działania skierowane do seniorów, realizowane w zmiennej formie od 2008 roku. Wspólne warsztaty, wyjazdy i spędzanie czasu przeciwdziałają wykluczeniu społecznemu, cyfrowemu, obniżeniu kondycji fizycznej i psychicznej seniorów i umożliwiają partycypację seniorów w przestrzeni społecznej, życiu społeczności lokalnej. Mają także popularyzować powrót do natury, uprawę ziół i relacji sąsiedzkich, budowanie wspólnoty.

Wojna w Ukrainie i napływ uchodźców z tego kraju do Polski postawił przed fundacją kolejne wyzwania. Fundacja Aktywizacji i Integracji od początku za cel wyznaczyła sobie udzielanie profesjonalnej pomocy nastawionej na usamodzielnianie, chcąc zapewniać uchodźcom bezpieczny i trwały pobyt. Wspólnie z mieszkańcami gminy oraz lokalnymi przedsiębiorcami fundacja podjęła działania pomocowe polegające na przygotowaniu wyposażonych mieszkań dla uchodźców. Działania realizowane są w oparciu o program mieszkań wspomaganych, gdzie – poza zakwaterowaniem na okres nie krótszy niż 90 dni – zapewniane jest szerokie wsparcie w formie aktywizacji zawodowej, edukacji, działań integracyjnych. Realizowany przez fundację program polega na długofalowym wsparciu, gwarantującym stabilny pobyt uchodźców w lokalnej społeczności.

- Kluczowym założeniem naszych działań jest trwałość wsparcia oraz troska o bezpieczeństwo osób, którym pomagamy – wyjaśnia Fundacja Aktywizacji i Integracji.

Organizacja w kwietniu 2022 r. podjęła dialog z Oxfam, brytyjską organizacją humanitarną. Przedmiotem rozmów była pomoc uchodźcom z Ukrainy i realizowany przez fundację program pomocowy oparty o mieszkalnictwo, który od początku marca 2022 wdrażany jest w Nowem. W wyniku tego organizacja została zaproszona do udziału w Poland Partners Workshop, w trakcie którego zespół Oxfam przybliżył polskim partnerom filozofię

i model pracy z uchodźcami oraz wypracowywał z nimi wspólną strategię rzecznicstwa interesów partnerów w związku z kryzysem uchodźczym.

Oxfam to tylko jeden z wielu partnerów fundacji z Nowego. Współpraca i nawiązywanie relacji z podmiotami z różnych sektorów to szczególnie istotny dla Fundacji Aktywizacji i Integracji obszar. Fundacja była inicjatorem nieformalnej sieci współpracy organizacji pozarządowych z gminy Nowe. Efektem jest między innymi jarmark świąteczny, organizowany w grudniu wspólnie przez lokalny trzeci sektor na rynku w Nowem.

Ważnym partnerem Fundacji Aktywizacji i Integracji jest OWES. Organizacja współpracuje również z lokalnymi firmami. Jest otwarta na współpracę z różnymi partnerami, niezależnie od środowiska politycznego, samorządowego czy religijnego.

- Chcemy realizować nasze działania w relacjach partnerskich z wszystkimi interesariuszami, którym, podobnie jak nam, zależy na jakości w podejmowanych działaniach – deklaruje Fundacja Aktywizacji i Integracji.

Działania Fundacji na rzecz poprawy otaczającej rzeczywistości i budowania silnej społeczności zostały docenione przez władze samorządowe i krajowe. W 2021 roku fundacja otrzymała nagrodę Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dziedzinie „działalność społeczna i zaangażowanie na rzecz drugiego człowieka”. Jest również podmiotem certyfikowanym Znakiem Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej.

Joanna Kamińska, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej TŁOK w Toruniu.

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Zielonej Górze

*Spółdzielnia socjalna GRUPA ALIVIO powstała przy udziale **Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Zielonej Górze**, prowadzonego przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum w partnerstwie z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Zielonej Górze i Fundacją Rozwoju Demokracji Lokalnej Ośrodkiem Regionalnym w Zielonej Górze. Dzięki OWES otrzymała dotację na utworzenie nowych miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zielonogórski PES zajmuje się szerokim spectrum usług opiekuńczych oraz szkoleniowych dla osób z niepełnosprawnością i w wieku senioralnym. W ramach swoich działań prowadzi Centra Wytchnieniowe na terenie Zielonej Góry świadczące krótkoterminowe usługi opiekuńcze wraz z zakwaterowaniem. We współpracy z Fundacją RONDO oraz Parafią Św. Jadwigi Śląskiej spółdzielnia realizuje projekt Domu Sąsiedzkiego, który jest otwartą przestrzenią kulturalno – społeczną dla osób zagrożonych wykluczeniem. GRUPA ALIVIO świadczy usługi opiekuńcze i asystenckie dla osób z niepełnosprawnością, noclegi dla osób z dysfunkcjami ruchowymi oraz kompleksowe szkolenia dla opiekunów osób zależnych.*

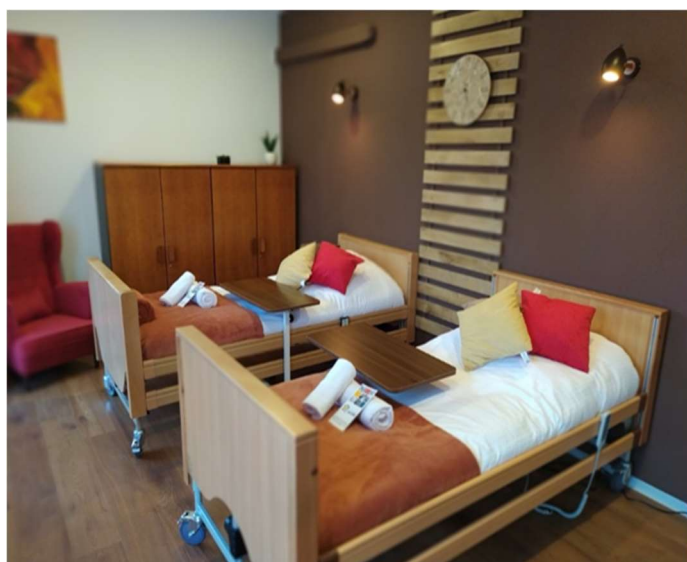

OPIEKA SZYTA NA MIARĘ.

GRUPA ALIVIO SPN.S. jest bardzo młodym podmiotem, powstała jako spółdzielnia socjalna osób fizycznych na początku 2020 roku, jednakże pierwsza osoba, która skorzystała z naszej oferty trafiła do nas ponad pół roku później. Tyle czasu zajęło nam stworzenie pierwszego Centrum Wytchnieniowego, którym jest kameralne, rodzinne miejsce w samym środku Zielonej Góry zajmujące się szerokim spektrum usług dla osób z niepełnosprawnościami i w wieku senioralnym.

Pomysł stworzenia takiego miejsca zrodził się dzięki wieloletniemu doświadczeniu w pracy z osobami wymagającymi wsparcia. Naszą wiedzę, umiejętności oraz dobre praktyki zdobywaliśmy podróżując po wielu krajach Europy. Dzięki temu poznaliśmy wiele podejść do tematu niepełnosprawności, które różnią się bardzo w zależności od kultury, polityki społecznej czy też systemu opieki zdrowotnej. Po wielu latach udało nam się wypracować nasz własny model opiekuńczy, który opiera się na indywidualnym podejściu do podopiecznego oraz częściowej deinstytucjonalizacji usług opiekuńczych. Model ten sprawdza się doskonale, czego dowodem jest otwarcie kolejnego Centrum Wytchnieniowego na terenie Zielonej Góry, oraz Domu Sąsiedzkiego – naszego wspólnego projektu z Fundacją RONDO oraz Parafią Św. Jadwigi Śląskiej w Zielonej Górze.

Ciekawostką jest to, że wcale nie planowaliśmy stworzyć spółdzielni socjalnej. Z naszym pomysłem stworzenia Centrum Wytchnieniowego trafiliśmy do **Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Zielonej Górze**, gdzie zostaliśmy przyjęci z dużym entuzjazmem i to tam usłyszeliśmy pierwszy raz o PES-ach i NGO-sach.

Centrum Wytchnieniowe ul. Cisowa, Zielona Góra

Weszliśmy w świat organizacji pozarządowych...i pochłonął on nas bez reszty. Okazało się, że wokół nas jest mnóstwo ludzi pełnych pasji, zaangażowania i chęci czynienia dobra. Ludzie dla których na pierwszym miejscu jest człowiek, a nie chęć bogacenia się. Świat, w którym finanse są tylko narzędziem pozwalającym działać na rzecz innych, a nie celem samym w sobie. Przestrzeń pełna pozytywnej energii, współpracy i wzajemnego zrozumienia.

Jasnym stało się, że spółdzielnia socjalna jest formą prawną idealnie pasującą do naszych pomysłów, gdzie oprócz działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami i w wieku senioralnym, wartością dodaną jest reintegracja osób zagrożonych wykluczeniem lub wykluczonych z rynku pracy. Zielonogórski OWES pomógł nam w uzyskaniu dotacji na

stworzenie miejsc pracy. Dodatkowo otrzymaliśmy wsparcie pomostowe oraz szkolenia, usługi doradcze i możliwość zaistnienia w lokalnych mediach.

Do chwili obecnej w naszej organizacji zatrudnienie na stanowiskach opiekunów lub asystentów osobistych znalazło siedemnaście osób, z czego dwanaście objętych zostało programem reintegracji zawodowej.

Nasza pasja i chęć działania zostały zauważone na lokalnym rynku usług opiekuńczych bardzo szybko. Okazało się, że zaangażowanie w sprawy społeczne nie jest tylko domeną organizacji pozarządowych, ale i również lubuskich Jednostek Samorządu Terytorialnego, które mimo naszego krótkiego stażu na rynku, dały nam kredyt zaufania nawiązując z nami współpracę. Oprócz wspomnianego wcześniej Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej prężnie współpracujemy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Zielonej Górze, Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Zielonej Górze, a także z Wydziałem Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Nowej Soli, Urzędem Miasta w Zielonej Górze oraz Uniwersytetem Zielonogórskim.

Jesteśmy spółdzielnią otwartą na dialog i współpracę, dlatego też chętnie podejmujemy wspólne działania z organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie Województwa Lubuskiego. Wspólne przedsięwzięcia są dla nas skarbnicą wiedzy nie tylko w zakresie sektora trzeciego, ale i potrzeb oraz zjawisk zachodzących w naszej lokalnej społeczności. Jesteśmy również podmiotem wspierającym ekonomię społeczną. Dbamy o to, aby w pierwszej kolejności korzystać z usług oferowanych przez PES-y. W związku z tym takie usługi jak catering, druki reklamowe, czy wynajem pomieszczeń szkoleniowych są realizowane przez lokalne fundacje, stowarzyszenia i spółdzielnie socjalne.

Spółdzielnia Socjalna GRUPA ALIVIO prowadzi działania obejmujące szerokie spektrum pomocy osobom z niepełnosprawnościami. Naszym głównym zadaniem jest krótkoterminowa opieka wytchnieniowa skierowana do opiekunów osób z niepełnosprawnością oraz asystentura osobista osób z orzeczeniem o niepełnosprawności. Działania te finansowane są z Funduszu Solidarnościowego w ramach programów „Opieka Wytchnieniowa” oraz „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej”. W związku z ogromnym zapotrzebowaniem na tą formę wsparcia, zadania te planujemy również kontynuować w latach kolejnych.

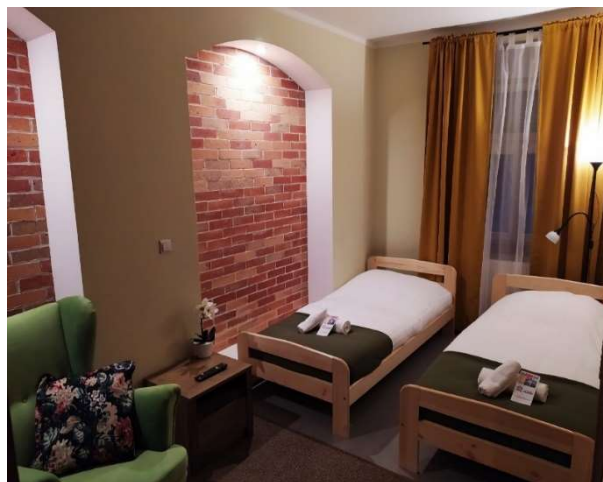
Grupa Alivio - Opieka Wytchnieniowa

Istotną działalnością naszego podmiotu są także „Noclegi bez barier”. Nasze Centra Wytchnieniowe, które są pozbawione barier architektonicznych oraz posiadają szeroką gamę sprzętów rehabilitacyjno-pomocniczych, są również bazą noclegową dla osób z niepełnosprawnością ruchową. Do dyspozycji naszych gości są, między innymi: indywidualnie

dopasowane rodzaje łóżek oraz materacy, podnośniki transportowe, wózki inwalidzkie, wózki kąpielowe i wiele innych.

Centrum Wytchnieniowe ul. Sowińskiego, Zielona Góra

GRUPA ALIVIO jest także instytucją szkoleniową. Prowadzimy warsztaty z zakresu opieki nad osobami z niepełnosprawnością. Oferta skierowana jest zarówno do klientów indywidualnych jak i instytucjonalnych. Zajęcia prowadzone są w formie teoretycznej oraz praktycznej – z użyciem sprzętów rehabilitacyjno-pomocniczych.

Grupa Alivio - Szkolenia

Nasza organizacja prowadzi również szereg działań oddolnych oraz zadań publicznych współfinansowanych przez Jednostki Samorządu Terytorialnego. Ważniejsze z nich to: „Stop Samotności” - warsztaty zajęciowe dla seniorów w czasie pandemii Covid 19, „Cmentarz bez barier” – transport osób

z deficytami ruchowymi na groby swoich bliskich. Zielonogórska nekropolia jest terenem rozległym i trudnodostępnym ze względu na ukształtowanie terenu. Mamy możliwość wjazdu

na ten teren cmentarza i dowiezenie osoby z niepełnosprawnością do miejsca spoczynku bliskich mu osób. Zajmujemy się również pośrednictwem w przekazywaniu osobom potrzebującym sprzętu rehabilitacyjno - pomocniczego, przewozimy osoby z niepełnosprawnością na szczepienia przeciw COVID 19 oraz udostępniamy nasze lokale do spotkań lokalnym organizacjom pozarządowym. Wszystkie te działania są nieodpłatne.

Na początku roku 2022 nasza spółdzielnia wraz z Fundacją RONDO i Parafią Św. Jadwigi Śląskiej wdrożyła w życie projekt DOMU SĄSIEDZKIEGO. Założeniem tego działania było stworzenie przestrzeni społeczno - kulturalnej dla lokalnej społeczności zagrożonej wykluczeniem społecznym oraz dla zielonogórskich organizacji pozarządowych działających w sferze opieki społecznej. Niestety rozpoczęcie działalności Domu Sąsiedzkiego zbiegło się w wybuchem wojny na Ukrainie. W związku z tym naturalnym dla nas stała się zmiana charakteru projektu na działania pomocowe dla uchodźców wojennych. Nasze wsparcie ma charakter długoterminowy i polega na pomocy rzeczowej, psychologicznej i merytorycznej. Dom Sąsiedzki stał się otwartą przestrzenią gdzie odbywają się lekcje języka polskiego a uchodźcy mogą liczyć na pomoc prawną i psychologiczną. Od początku konfliktu zbrojnego na Ukrainie wspieramy długoterminowo w sposób ciągły ponad 70 osób.

Nasza działalność wyróżnia się indywidualnym podejściem do wykonywanych zadań. Cecha ta dotyczy każdego aspektu naszej pracy; począwszy od świadczonych usług, poprzez zadania publiczne, reintegrację pracowniczą, na współpracy z innymi podmiotami kończąc. Bardzo lubimy pomagać, jednakże chcemy aby to pomaganie było świadome i dopasowane do osoby wymagającej wsparcia. Najważniejszym aspektem świadomej pomocy jest indywidualne dopasowanie programu pomocowego oraz możliwość wyboru. Każde przyjęcie do naszych placówek wiąże się z kilkoma nawet spotkaniami oraz wnikliwym wywiadem. Informacje które nas interesują oprócz podstawowych takich jak choroby, alergie czy zainteresowania, to chociażby forma jaką dana osoba lubi żeby się do niej zwracać, czy też na którym boku lubi spać. Dzięki zebranych informacjom i nawiązaną wcześniej, wzajemną relacją przygotowujemy plan działania uwzględniając potrzeby, upodobania i możliwości podopiecznego. Każde pomieszczenie w naszych Centrach Wytchnieniowych jest zaprojektowane tak, aby w ciągu kilkunastu minut można było je zaaranżować wg indywidualnych potrzeb. W naszej praktyce mieliśmy przyjemność objąć opieką osobę z porażeniem mózgowym oraz padaczką lekooporną, dla której wyeliminowaliśmy wszystkie sprzęty w pokoju i zastąpiliśmy je materacami. Dla osoby z szerokim spektrum autyzmu zarezerwowaliśmy całe Centrum tylko dla niego niwelując niepożądane źródła dźwięku i światła. Staramy się spełniać drobne (i nie tylko) życzenia naszych

podopiecznych. Ogórki kiszone o godzinie 22.00, grzybobranie z osobą na wózku inwalidzkim czy też indywidualny seans kinowy dla podopiecznego z Zespołem Tourette'a są dla nas wyzwaniem, które uwielbiamy podejmować.

Podobne podejście stosujemy podczas przygotowywania szkoleń i warsztatów. Do każdego przedsięwzięcia podchodzimy bardzo indywidualnie. Program szkoleniowy jest przygotowywany zgodnie z wytycznymi zamawiającego uwzględniając wszystkie możliwe aspekty organizacyjne. Mimo krótkiego stażu jako instytucja szkoleniowa do tej poru udało nam się zrealizować takie projekty jak: dwudniowe szkolenia dla opiekunów instytucjonalnych, oraz jednodniowe szkolenia dotyczące zagadnienia niepełnosprawności dla wolontariuszy i organizacji pozarządowych (organizator – UM Nowa Sól), jednodniowe warsztaty z zakresu przystąpienia do programu Opieka Wythnieniowa - Edycja 2022 dla przedstawicieli JST (organizator – Lubuski Urząd Wojewódzki – ROPS Zielona Góra), obsługa klienta z niepełnosprawnością (zleceniodawca – Fundacja ALAS), czy też dwudniowe warsztaty z zapewnioną opieką wythnieniową w czasie trwania programu dla opiekunów faktycznych/ustawowych/prawnych „Sprawnie w niepełnosprawność” (Zadanie Publiczne współfinansowane przez PFRON). W ostatnim czasie z dumą zrealizowaliśmy czterodniowe szkolenia dla opiekunów osób starszych oraz czterodniowe warsztaty dla asystentów osób z niepełnosprawnością z zapewnionym pakietem praktyk w naszych Centrach Wythnieniowych dla osób tworzących innowacyjne w województwie Lubuskim ZIELONE GOSPODARSTWA OPIEKUŃCZE.

Największą wartością naszej Spółdzielni jest jej kadra pracownicza. Grupę Alivio tworzą wspaniali ludzie pełni pasji, empatii i zaangażowania. Dbamy o siebie wzajemnie co tworzy przyjazną atmosferę, którą odczuwają również nasi podopieczni. Wszyscy, łącznie z zarządem mają te same obowiązki, dzięki czemu każdy jest w stanie wesprzeć kolegów w sytuacjach kryzysowych. W ramach integracji zawodowej uczestniczymy w różnego rodzaju warsztatach i kursach doszkalających. Bardzo dbamy o indywidualne potrzeby naszych współpracowników. Dzięki temu dla naszych opiekunów bezpłatnie zorganizowaliśmy między innymi kurs na prawo jazdy, pomoc prawną czy też opiekę dentystyczną. W związku z trudnym charakterem pracy każdy może liczyć na wsparcie psychologa. Przeprowadzamy również superwizje, a co kilka tygodni zamykamy nasze Centrum na kilka dni, aby każdy z nas mógł nabrać dystansu do wykonywanej pracy. Jest to czas wolny, który nie wlicza się w godziny urlopowe pracowników.

Każda osoba zatrudniona w naszej spółdzielni otrzymuje ciepłe posiłki regeneracyjne w trakcie pracy oraz ma nieograniczony dostęp do lodówki, która jest uzupełniana według

indywidualnych zamówień kadry pracowniczej. Kilka razy do roku odbywają się pikniki integracyjne. Często spotykamy się również na imprezach rodzinnych organizowanych przez pracowników. Same Centra Wytechniowe są również miejscem spotkań kadry w czasie wolnym a młody narybek spółdzielczy (czyli dzieci pracowników) często korzysta z sali pobytu dziennego, aby zjeść posiłek, pobawić się lub odrobić lekcje.

Grupa Alivio – kadra pracownicza 2022

*Jako młody podmiot jest nam niezmiernie miło otrzymując dowody uznania w związku z działaniami jakie prowadzimy. Jesteśmy laureatami V edycji konkursu **LUBUSKI WŁĄCZNIK – LIDER BIZNESU SPOŁECZNEGO**, którego organizatorem jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, oraz zdobyliśmy I miejsce w kategorii Debiut*

*Roku w konkursie **ZNAK JAKOŚCI EKONOMII SPOŁECZNEJ I SOLIDARNEJ 2021**. W roku 2022 zostaliśmy laureatem konkursu **LIDER PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ** a także uzyskaliśmy **certyfikat ZNAKU JAKOŚCI** w kategorii Pracodawca Roku. Jednak największym dowodem uznania są dla nas uśmiechy naszych podopiecznych i ich rodzin oraz fakt, że chcą do nas wracać. Dzięki temu wiemy, że to co robimy każdego dnia jest dobre i ma sens.*

Piotr Frołowicz, Spółdzielnia Socjalna Grupa Alivio

Fundacja „Pro Aperte” powstała przy udziale Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej prowadzonego przez Stowarzyszenie Wsparcie Społeczne „Ja-Ty-My” z Łodzi. Dzięki OWES grupa inicjatywna tworząca fundację skorzystała z usług animacji lokalnej, a następnie doradztwa rozwojowego zmierzającego do otrzymania dotacji na utworzenie nowych miejsc pracy dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Po przyznaniu dotacji Fundacja została objęta przez OWES wsparciem indywidualnego doradcy przedsiębiorstwa społecznego oraz finansowym wsparciem pomostowym, a także doradztwem specjalistycznym dostosowanym do indywidualnych potrzeb tworzonego przedsiębiorstwa społecznego. Obecnie Fundacja wspierana jest przez OWES jako istniejące przedsiębiorstwo społeczne, które po raz drugi otrzymało dotację na utworzenie kolejnych miejsc pracy dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Fundacja korzysta także w ramach oferty OWES ze wsparcia doradcy biznesowego.

Zwiększanie świadomości społeczeństwa lokalnego w obszarze autyzmu.

Fundacja „Pro Aperte” istnieje od 2018 roku. Misją Fundacji jest tworzenie przyjaznej przestrzeni dla osób niepełnosprawnych, w szczególności ze spektrum autyzmu (ASD) oraz ich rodzin. We wszystkich podejmowanych działaniach kieruje się zasadą mówiącą, że **„każdy człowiek jest cudem, który należy odkrywać, a nie naprawiać”**.

Celem Fundacji jest objęcie opieką terapeutyczną osób niepełnosprawnych oraz pomoc w zakresie ochrony zdrowia, edukacji, wychowania, integracji, a także propagowanie fachowej wiedzy z zakresu spektrum autyzmu.

Potrzeba motorem działania - początki i rozwój.

W odpowiedzi na apele rodziców dzieci ze spektrum autyzmu, w 2019 roku Fundacja otworzyła w Kutnie **światlicę terapeutyczną „Sensorek”** dla dzieci niepełnosprawnych. Działania terapeutyczne, które Fundacja oferuje w świetlicy to między innymi:

- Terapię behawioralną w nurcie stosowanej analizy zachowania.
- Terapię logopedyczną i neurologopedyczną.
- Terapię i wsparcie psychologiczne.
- Terapię pedagogiczną, w tym terapię ręki.
- Terapię Integracji Sensorycznej.
- Trening Umiejętności Społecznych.
- Zajęcia z fizjoterapeutą.

W tym samym roku powstała również, będąca innowacją w regionie, **mobilna świetlica terapeutyczna**, zapewniająca dojazd do klientów.

Zespół specjalistów Fundacji oferuje również spotkania wspierające z nauczycielami w celu opracowania indywidualnych programów i form terapeutycznych. Obydwa przedsięwzięcia cieszyły się dużym zainteresowaniem, co dało Fundacji motywację do podjęcia kolejnych działań.

We wrześniu 2019 powstał **Terapeutyczny Punkt Przedszkolny „ToTu”** dla dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu.

W ofercie punktu znajdują się:

- Zajęcia z zakresu realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego.
- Zajęcia grupowe (muzyczne, Trening Umiejętności Społecznych, sensoplastyka).
- Zajęcia indywidualne (m.in. terapia logopedyczna, pedagogiczna, psychologiczna, terapia SI, , fizjoterapia).
- Animaloterapia - zajęcia terapeutyczne ze zwierzętami – hipoterapia, dogoterapia, alpakoterapia).

W związku z rosnącym zapotrzebowaniem na specjalistyczne usługi terapeutyczne w regionie we wrześniu 2021 r., miało miejsce otwarcie **drugiej lokalizacji terapeutycznego punktu przedszkolnego**. Obecnie wsparciem Fundacji objętych jest łącznie aż 117 osób, w tym dzieci,

młodzieży oraz rodziców i opiekunów osób z ASD.

Wysoka jakość wszystkich oferowanych usług jest dla Fundacji bardzo ważna. Dlatego zatrudnia wyspecjalizowaną kadrę terapeutyczną, składającą się z doświadczonych specjalistów, psychologów, trenerów służących profesjonalną poradą i wsparciem. Część pracowników stanowią również osoby z niepełnosprawnościami i osoby z obszaru wykluczenia społecznego, którym praca w Fundacji stworzyła szansę na niezależność, realizację marzeń i rozwój ścieżki zawodowej.

Najważniejszy pierwszy krok – diagnoza

Wczesna diagnoza dziecka w kierunku spektrum autyzmu jest kluczowa, ponieważ umożliwia odpowiednie dobranie i jak najszybsze wdrożenie terapii, co ma znaczący wpływ na jej skuteczność. Istotne jest szybkie podjęcie działania, w związku z tym Fundacja oferuje **możliwość skorzystania z pierwszej w rejonie kompleksowej klinicznej diagnozy autyzmu**, z wykorzystaniem wystandaryzowanych narzędzi (np. formularz wywiadu, obserwacja z zastosowaniem testów takich jak ADOS-2, który pozwala opisać zachowania charakterystyczne dla spektrum autyzmu, obserwacja psychiatryczna).

W ofercie Fundacji znajduje się również diagnoza funkcjonalna:

- Diagnoza możliwości intelektualnych dla dzieci z wykorzystaniem Skali Stanford – Binet.
- Ocena poziomu psychoruchowego za pomocą: KORP (Karta Oceny Rozwoju Psychoruchowego) i PEP-R (Profil Psychoedukacyjny Schoplera).

Poprzez intensywną pracę terapeutyczną podjętą w odpowiednim czasie podopieczni otrzymują szansę na wyrównywanie deficytów rozwojowych, a tym samym otwarcie drogi do rozwijania samodzielności.

Sprawność to podstawa – fizjoterapia

Dotychczasowe doświadczenia Fundacji wskazują, jak ważne jest dbanie o kondycję organizmu nie tylko pod względem psychicznym i emocjonalnym, ale również fizycznym. Dlatego od niedawna w Fundacji „Pro Aperte” można skorzystać z nowości – zajęć fizjoterapii,

które oferują między innymi:

- Gimnastykę korekcyjną – korygującą wady postawy i wady stóp.
- Kinesiology taping – przeciwbólową, odciążającą – korekcyjną terapię plastrami.
- Masaż klasyczny odcinkowy.

Odpowiednio dobrane zajęcia poprawiają i stymulują działanie układu ruchowego oraz całego organizmu, zwiększają sprawność, a także niwelują dolegliwości bólowe.

Oswoić nieznane – punkt informacyjny dla rodziców.

Każda różnorodność niesie ze sobą wiele pytań. Rodzice również potrzebują wsparcia i rady, a czasem po prostu otuchy i dobrego słowa. Dlatego od poniedziałku do piątku w godzinach 8.00 – 15.00 działa na Świetlicy Terapeutycznej „Sensorek” punkt informacyjno – konsultacyjny. Od specjalistów Fundacji rodzice dzieci z zaburzeniami rozwojowymi mogą otrzymać informacje na temat poszczególnych kroków: od spostrzeżenia pierwszych symptomów zaburzeń u dziecka do otrzymania niezbędnych dokumentów. Przeprowadzane są także konsultacje dotyczące rozwoju dzieci i w razie potrzeby wykorzystywany jest zestaw kwestionariuszy do diagnozy spektrum autyzmu ASRS.

Klub Świadomej Młodzieży, czyli prawo do bycia sobą.

Fundacja nieustannie realizuje kolejne ambitne i innowacyjne projekty oraz przedsięwzięcia. W maju 2021 r. w ramach projektu Aktywnych Obywateli swoje działanie rozpoczął pierwszy w regionie **Klub Świadomej Młodzieży**, czyli klub młodych samorzeczników, gdzie aktywnie realizują swoje pasje osoby w wieku 13–18 lat z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Inspiracją do jego utworzenia była współpraca Fundacji Pro Aperte z łódzką fundacją Autism Team. W Klubie młodzież ma szansę poznawania siebie i odkrywania swojego potencjału, rozwijania swoich pasji, kreatywności i przedsiębiorczości. W ramach spotkań i warsztatów młodzi ludzie uczą się radzenia sobie z emocjami, asertywności, kreatywności, przedsiębiorczości oraz nawiązują przyjaźnie i relacje koleżeńskie. Organizowane są także spotkania z młodymi samorzecznikami, którzy przekazują kutnowskiej młodzieży, czym jest i na czym polega idea bycia self-advokatem.

Całości przedsięwzięcia przyświeca hasło „Mam prawo być sobą”, zachęcające do wspierania rozwoju, odkrywania talentów oraz akceptacji osób z różnorodnymi wariantami rozwojowymi.

Otwieranie świata na autyzm.

Fundacja „Pro Aperte” istnieje po to, by otwierać świat na osoby niepełnosprawne i ich potrzeby. W tym celu prowadzi **warsztaty i szkolenia z szerokiego obszaru autyzmu**. Są to szkolenia głównie skierowane do nauczycieli przedszkoli, szkół podstawowych i ponadpodstawowych, kadry placówek opiekuńczo – wychowawczych, ośrodków adopcyjnych, asystentów rodziny, pracowników MOPS, GOPS, PCPR, rodzinnej pieczy zastępczej, rodzinnych domów dziecka oraz rodzin zastępczych i pozostałych osób, które chciałyby poszerzyć wiedzę w tym zakresie i jeszcze lepiej rozumieć funkcjonowanie osób w spektrum autyzmu.

Edukacja i integracja przez zabawę, czyli eventy animacyjne.

W ofercie Fundacji znajdują się również radosne i kolorowe **eventy animacyjne**, których główną atrakcją jest Niebieski Jeź Teo, będący oficjalną maskotką Fundacji „Pro Aperte”.

Fundacja oferuje:

- Spotkania integracyjne dzieci z niepełnosprawnościami.
- Organizację okazyjnych imprez takich jak Mikołajki czy Wigilia oraz przyjęć urodzinowych dla dzieci z niepełnosprawnościami oraz z trudnościami wychowawczymi.
- Letnie i zimowe turnusy

integracyjne, które integrują dzieci zdrowe z dziećmi z zaburzeniami wychowawczymi, emocji lub ze spektrum autyzmu.

Reagować na czas, czyli Pogotowie Interwencyjne

Pogotowie Interwencyjne będzie kolejną innowacją na skalę regionalną. Specjaliści działający w pogotowiu będą pełnili funkcję mediacyjną oraz wspierającą dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami, a także dla placówek edukacyjnych w sprawach dotyczących właściwego organizowania procesu edukacyjno – terapeutycznego w szkołach. Pogotowie ma również na celu propagowanie właściwych postaw wobec osób z niepełnosprawnościami.

Co dalej?

Największym marzeniem i głównym celem Fundacji na przyszłość jest **wybudowanie specjalistycznego centrum oraz parku rozrywki dla dzieci z niepełnosprawnościami z całej Polski**. Na terenie centrum zlokalizowane będą między innymi: przedszkole, szkoła podstawowa, pokoje zabaw oraz pomieszczenia terapeutyczne dla dzieci z ASD i dzieci z innymi niepełnosprawnościami. Placówka zapewni dostęp do kompleksowych usług terapeutyczno-rehabilitacyjnych na najwyższym poziomie dla zapewnienia maksymalnej efektywności terapii oraz komfortu osobom korzystającym z naszej pomocy.

“Pro Aperte” znaczy “przez otwarcie” – otwieramy świat na ludzi z autyzmem.

Przemysław Saczuk, Fundacja Pro Aperte

Ekonomia społeczna i jej wartości w Małopolskim Ośrodku Wsparcia Ekonomii Społecznej.

Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej (FGAP) jest liderem Partnerstwa, w skład którego wchodzi jeszcze Agencja Rozwoju Małopolski Zachodniej S.A. (ARMZ), Fundacja Biuro Inicjatyw Społecznych (BIS), FRDL Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Demokracji (MISTiA) oraz Spółdzielnia Socjalna OPOKA. W ramach Małopolskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (subregiony Krakowski Obszar Metropolitalny i Małopolska Zachodnia) podchodzimy bardzo indywidualnie do wsparcia naszych organizacji. W wypracowanej przez nas ścieżce wsparcia PES/PS stawiamy na relacje, które budujemy przez 12 miesięcy indywidualnej opieki Doradcy oraz ekonomizację, ponieważ bardzo częstym problem organizacji jest brak finansowania.

Wspieranie podmiotów we wdrażaniu usług i produktów na rynek odbywa się dzięki grantom w wysokości 10 tys. zł. Celem Programu Grantowego MOWES rozumianego jako wsparcie finansowe dla istniejących podmiotów ekonomii społecznej (PES) jest rozwój usług oferowanych przez te podmioty poprzez realizację nowych przedsięwzięć o charakterze ekonomicznym, I/LUB testowanie ofert produktów i usług, I/LUB podnoszenie konkurencyjności PES na rynku, I/LUB promocję ich oferty.

Jak to wygląda w praktyce?

Fundacja Dzieci w naturę, to dość młoda krakowska organizacja, która swoimi projektami zdążyła już przekroczyć nie tylko granice miasta, ale również granice regionu. Jej założyciele to zespół edukatorów, których pasją jest dzika przyroda oraz nowoczesna edukacja ekologiczna skierowana do dzieci i dorosłych. Jak pokazują realizowane przez nich działania dzika przyroda nie występuje jedynie na odległych bezludnych terenach. W miastach także jest bardzo wiele do odkrycia. „Małe puszcze Białowieskie”, „miejskie Amazonki”, bagna, potoki czy motylowe

łąki, często są na wyciągnięcie ręki, albo przynajmniej na szybki przejazd komunikacją miejską!

Jednym z najpopularniejszych działań organizacji, to wycieczki i spacery po dzikich, miejskich dżunglach. To nie tylko przygoda dla mniejszych odkrywców, ale również świetna okazja dla rodziców do spędzenia wspólnie z dziećmi dobrego czasu na łonie przyrody. Rodzice muszą przy tym wykazać się wyjątkowym refleksem, bo bilety na spacery zwykle „rozchodzą” się w kilkanaście minut. Jednak nie wszystko stracone! Fundacja wydaje również spacerowniki, które można pobrać za darmo ze strony organizacji: www.dzieciwnature.pl. Obecnie dostępny spacerownik „Chodźże na pole!”, to 8 gotowych wycieczek po dzikich terenach Krakowa. W planach są kolejne wydawnictwa.

Fundacja organizuje wyprawy dla szkół i przedszkoli oraz podejmuje współpracę z firmami realizując imprezy integracyjne czy warsztaty stacjonarne. Wszystko po to, żeby pomóc doceniać wartość przyrody oraz jej pozytywny wpływ na życie człowieka.

Organizacja sprawnie łączy działalność społeczną z rozwijaniem działalności odpłatnej i gospodarczej. Dzięki grantowi MOWES, został uruchomiony sklep internetowy, w którym każdy miłośnik natury może nabyć autorskie bluzy, torby i woreczki. Dzięki otrzymanym środkom finansowym organizacja mogła opłacić projektanta graficznego, który przygotował layout strony internetowej oraz programistę, który był odpowiedzialny za wdrożenie strony internetowej wraz ze sklepem. Takie wsparcie umożliwiło Fundacji wygenerowanie kolejnego źródła przychodu, a tym samym realizowanie kolejnych projektów.

W ramach wsparcia MOWES organizacja skorzystała również z doradztwa marketingowego, w efekcie którego Fundacja uruchomiła konto w serwisie Patronite – to kolejne źródło przychodów, które może zapewnić większą stabilność w prowadzeniu działań. Na tym jednak wsparcie MOWES się nie zakończyło. Zespół organizacji rozwijał także swoje kompetencje biorąc udział w szkoleniach i doradztwach grupowych związanych z prowadzeniem finansów oraz pozyskiwaniem środków grantowych.

Kolejny dobry przykład to **Stowarzyszenie Sportownia**, które powstało w 2016 roku. Jego głównym celem jest popularyzacja speed-ball’u, czyli dyscypliny sportu, która cieszy się dużą

popularnością w Afryce Północnej, a w Polsce – m.in. za sprawą Sportowni – dopiero odkrywany jest jej potencjał. Stowarzyszenie w swoich działaniach mocno stawia na rozwój sportowy członków i swoich podopiecznych, zapewniając im możliwość treningów z najlepszymi zawodnikami na świecie, czy też organizując wspólne wyjazdy na obozy oraz ogólnopolskie i międzynarodowe turnieje.

W ramach współpracy z MOWES Stowarzyszenie miało okazję wspólnie z zewnętrznymi ekspertami opracować strategię rozwoju swojej działalności oraz skorzystać z szerokiej pomocy prawnej. Wspólnymi siłami zarejestrowaliśmy działalność gospodarczą

w Stowarzyszeniu (co było jednym z priorytetów opracowanej strategii), dzięki czemu organizacja może korzystać ze wsparcia sponsorów oraz bez przeszkód pozyskiwać opłaty od uczestników zawodów, obozów sportowych, czy osób korzystających z treningów organizowanych przez Sportownię. Wspólna praca nad strategią rozwoju uświadomiła zespołowi Fundacji (przyzwyczajonemu do grantów i prowadzenia działalności w formule nieodpłatnej), że - by budować stabilny rozwój – niezbędne jest zrównoważone łączenie działalności nieodpłatnej z odpłatną i gospodarczą. To zainspirowało zespół Sportowni, by pozyskać „grant MOWES”, czyli 10 000 zł, które przeznaczyci na kampanię promującą ofertę organizacji oraz na uruchomienie sklepu internetowego z artykułami związanymi ze speed - ballem.

Dotychczasowe efekty tej współpracy są obiecujące. Jeszcze w 2019 roku przychody Sportowni wynosiły mniej niż 100 tysięcy złotych. W marcu 2020 roku Stowarzyszenie rozpoczęło współpracę z MOWES i – mimo trudnych okoliczności pandemicznych – udało mu się zwiększyć przychody do ok. 295 tys. zł. Dość powiedzieć, że głównym sponsorem sezonu 2021 i 2022 w Sportowni została firma PKN Orlen.

Więcej informacji o Sportowni znaleźć można na stronie: <http://sportownia.eu/>

Poza projektami organizujemy też spotkania służące wymianie doświadczeń i współpracy, a także promocji PES w środowisku biznesu. Odbywa się to poprzez włączanie PES/PS do udziału w Kongresie Open Eyes Economy Summit, który już po raz siódmy odbędzie się w Krakowie w dniach 22-23 listopada 2022 r.

OEE, czyli Open Eyes Economy to ruch koncentrujący się na wartościach, przy czym wartości ekonomiczne są tylko jednymi z wielu. Wartości niematerialne (np. design, zaangażowanie społeczne, odpowiedzialność ekologiczna), które dotychczas miały drugorzędne znaczenie, stają się coraz bardziej istotne.

Na poprzednich edycjach OEES miały miejsce także specjalne debaty dot. funkcjonowania trzeciego sektora, m.in. *Aktywizm Społeczny - żeby chciało się chcieć*.

W trakcie OEES 5 zorganizowano strefę networkingową, w której poruszane były m.in. tematy:

- *Jakie narzędzia marketingowe w organizacjach pozarządowych?*
- *Czy organizacje pozarządowe są nadal potrzebne?*
- *Jak się zaangażować? Wolontariat w organizacjach pozarządowych.*
- *Jak powinna wyglądać współpraca biznesu i organizacji pozarządowej?*
- *Jak przekonać ludzi do wsparcia organizacji pozarządowej?*

Podmioty ekonomii społecznej są zapraszane do bezpłatnego udziału w Kongresie, a część z nich występuje w roli wystawców, prelegentów czy podwykonawców. Atelier Wartości Sp. z o.o. na zlecenie jednego z banków przygotowała warsztaty disABILITY pełnosprawni - niepełnosprawni, savoir- -vivre w kontakcie z osobami z niepełnosprawnością. Fundacja "Koalicja Sprawiedliwego Handlu" Fairtrade Polska zorganizowała warsztaty skupione wokół idei Fairtrade, a Przedsiębiorstwo Społeczne Food & Life zapewniało foodtrucka z pysznymi burgerami. Celem promocji PES/PS w ramach kongresu jest wzmacnianie ich roli poprzez rozwijanie ekonomii wartości w działaniach społecznych. Dwa dni kongresu dają świetną

okazję do networkingu oraz rozmów i współpracy z biznesem. Chcemy wspierać te organizacje, które realizując swoją misję społeczną, równocześnie dbają o takie kwestie jak:

- ekologia i ochrona środowiska,
- zrównoważony rozwój miast,
- wartościowa edukacja dzieci i młodzieży,
- rozsądne gospodarowanie wodą,
- dziedzictwo kulturowe,
- odpowiedzialny biznes oparty na relacjach.

Szczegóły na temat OEES można znaleźć na stronie: <https://kongres.oees.pl/>

Alicja Marszałek, Małopolski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

**CENTRUM
KLUCZ**

*Stowarzyszenie Oratorium – Przygoda Życia zostało założone w 1998 r. przy parafii św. Maksymiliana Marii Kolbego w Pabianicach (do 2016 r. funkcjonowało pod nazwą Stowarzyszenie Ośrodek Kultury Chrześcijańskiej ORATORIUM). Głównym obszarem działań stowarzyszenia jest organizacja wypoczynku letniego dla dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym i ubóstwem. Oprócz organizacji wyjazdów kolonijnych, przez ponad dwie dekady działalności stowarzyszenie przeprowadziło szereg inicjatyw na rzecz dzieci i młodzieży z grup zagrożonych wykluczeniem, obejmujących organizację zajęć świetlicowych, imprez okolicznościowych, zajęć plastycznych, sportowych, wycieczek pieszych i rowerowych i in. W ramach swoich działań Stowarzyszenie Oratorium – Przygoda Życia współpracuje m.in. z Miastem Pabianice, Klubem Integracji Społecznej Miejskiego Centrum Pomocy Społecznej w Pabianicach, a także ośrodkami pomocy społecznej z terenu województwa łódzkiego. W wyniku współpracy z **Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej Centrum KLUCZ, prowadzonym przez Instytut Spraw Obywatelskich z Łodzi, obejmującej korzystanie z doradztwa OWES (w tym specjalistycznego doradztwa prawnego), władze stowarzyszenia podjęły decyzję o rozwijaniu działalności ekonomicznej podmiotu. W 2022 r. Stowarzyszenie Oratorium – Przygoda Życia otrzymało z OWES Centrum KLUCZ dotację na utworzenie nowego miejsca pracy.***

Młodzi gniewni... i aktywni w Pabianicach.

Wrażliwość na sprawy społeczne to cecha mądrych ludzi. Nie można patrzeć na życie tylko przez pryzmat twardych inwestycji i arkusza kalkulacyjnego księgowego. Nie wszystko da się przeliczyć na cegły czy szyny - trzeba dostrzec człowieka i w nim zobaczyć prawdziwe bogactwo. Z takiego podejścia do ludzi powstało Oratorium.

Stowarzyszenie Oratorium – Przygoda Życia (do 2016 roku funkcjonowało pod nazwą Stowarzyszenie Ośrodek Kultury Chrześcijańskiej ORATORIUM) zostało założone w 1998

roku przy parafii św. Maksymiliana Marii Kolbego w Pabianicach. Od początku Stowarzyszeniu przyświecały idee i myśli, według których działanie Oratorium widział św. Jan Bosko. Według niego Oratorium to: dom – który przygarnia, parafia – która ewangelizuje, szkoła – która przygotowuje do życia oraz boisko – na którym spotykają się przyjaciele i żyje się radośnie.

Główne zasady życia w ORATORIUM głoszą: *Czyńcie wszystko, byle byście nie grzeszyli; Szatan boi się ludzi radosnych - bądźcie zawsze radośni; Kochajcie to, co kocha młodzież, a młodzież pokocha to, co kocha wychowawca.*

Stowarzyszenie ORATORIUM rozpoczęło wdrażać w życie te idee.

Mając na uwadze dobro dzieci i młodzieży Stowarzyszenie Oratorium zrealizowało przez 23 lata swojej działalności wiele różnorodnych zajęć i imprez. Wszystkie te przedsięwzięcia wychodziły przede wszystkim naprzeciw potrzebom dzieci i młodzieży z rodzin średnio i słabo sytuowanych. Zarząd Oratorium i kadra dydaktyczno-wychowawcza nie różnicuje uczestników zajęć pod kątem światopoglądowym ani nie odmawia pomocy nikomu, kto w naszym ośrodku jej szuka lub pragnie spędzić wolny czas.

Poza zajęciami świetlicowymi w kalendarzu oratoryjnym nie brakuje też imprez okolicznościowych związanych z naszymi polskimi świętami, tradycjami i uroczystościami religijnymi (ostatki, jajko Wielkanocne, Międzynarodowy Dzień Rodziny, Dzień Matki, Dzień Dziecka, spotkanie andrzejkowe, mikołajki, wigilia z paczkami dla całych rodzin). W Oratorium gościnnie organizowane są spotkania różnych grup (m. in. AA, zarządu Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Asystentów Rodziny), prowadzone są szkolenia i warsztaty. Katalog działań statutowych jest bardzo bogaty – znajdują się w nim zapisy m.in.: o oddziaływaniu wychowawczym, ukierunkowanym na młodego człowieka, by pomóc mu stać się dobrym chrześcijaninem i uczciwym obywatelem według wizji ewangelicznej; o zapewnieniu godziwych warunków spędzania czasu wolnego dzieciom i młodzieży; o działaniach w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej. W realizacji Stowarzyszenie podejmuje różnorodne zadania dla wszystkich grup wiekowych. Wspólnym mianownikiem wszystkich działań jest praca na rzecz rodziny. W katalogu naszych realizacji są projekty promujące aktywizację całych rodzin (gry planszowe, lokalna turystyka rodzinna, zajęcia plastyczne, badminton, wyprawy turystyczne po okolicy: piesze i rowerowe, organizacja spotkań integracyjnych m.in. wigilii).

Głównym naszym działaniem jest organizacja wypoczynku letniego dla dzieci i młodzieży. W trakcie kolonii realizowany jest program profilaktyczno–terapeutyczny TRZY RAZY „P”, CZYLI PRZYGODA, PRZYRODA, PRZYJAŹŃ, połączony z aktywnym spędzaniem czasu (wiele akcentów sportowych – szczególnie wyprawy rowerowe), a elementy programu socjoterapeutycznego realizowane są przez specjalistów z dużym doświadczeniem. Wyjazd uzupełnia edukacja patriotyczna i obywatelska prowadzona poprzez zwiedzanie miejsc historycznych. Dzieci korzystają przede wszystkim z aktywnego wypoczynku, a elementy edukacji i socjoterapii realizowane poprzez zabawę wdrażają wartości społeczne i kulturowe (w tym działania w zakresie wolontariatu), które mają zainspirować uczestników wyjazdu do kierowania się nimi w codziennym życiu. Mimo, że głównymi adresatami są dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu ubóstwa, wielodzietności, żyjące w trudnych warunkach materialnych, to nie występuje „stygmatazacja”, każde dziecko jest traktowane tak samo z należyтым mu szacunkiem. Kolonie są otwarte także dla uczestników z niepełnosprawnością (szczególnie umysłową). Udział dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w koloniach jest ułatwiony poprzez uwzględnienie działań włączających te grupy w relacje społeczne poprzez zajęcia integracyjne. Kolonie są realizowane w wysokim standardzie żywieniowym, jak i lokalowym oraz mają formułę otwartą, a udział dzieci z różnych środowisk sprawia, że budują one pozytywne zachowania. Kolonie oparte są na ideach chrześcijańskich, ale, co bardzo ważne, nie są zamknięte na inne wyznania, dlatego też dzieci innych wyznań również uczestniczą w wypoczynku.

Zajęcia na koloniach – gry planszowe

Współpracując z ośrodkami pomocy społecznej z terenu województwa łódzkiego (Pabianice, Aleksandrów Łódzki, Konstantynów Łódzki, Widawa) Stowarzyszenie dostrzega potrzebę kompleksowego wsparcia dzieci i młodzieży pochodzących z rodzin, które mają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz konieczność integrowania ich ze środowiskiem.

Rodzice (często klienci pomocy społecznej) widzą potrzebę zapewnienia dziecku bezpiecznego wypoczynku letniego poza miejscem zamieszkania, który poza zabawą

i zwiedzaniem atrakcji zapewni naukę samodzielności, zdobywania dojrzałości w relacjach z rówieśnikami i wychowawcami. Młodzi ludzie potrzebują nowych wrażeń, nowych znajomości i poczucia dowartościowania.

Stowarzyszenie od wielu lat podejmuje działania na rzecz integracji społecznej. Oratorium w ciągu roku szkolnego prowadzi świetlicę dla dzieci i młodzieży, a w czasie wakacji organizuje kolonie, które są uzupełnieniem kompleksowego wsparcia rodzin oraz jest otwarte na pomoc wszystkim, którzy tego potrzebują. W strukturach Stowarzyszenia funkcjonuje przekonanie, że wspieramy wszystkich „niepełnosprawnych” społecznie. Dotyczy to nie tylko osób ubogich, dotkniętych uzależnieniami, bezrobotnych, ale także tych, którzy nie mogą odnaleźć się społecznie i mają trudności w funkcjonowaniu w małej wspólnocie społecznej, jaką jest rodzina, ale także w większych wspólnotach (sąsiedztwo, miejsce pracy, inne społeczności lokalne).

Nie unikamy pracy z tzw. „trudną” młodzieżą – chociaż głęboko nie zgadzamy się z takim określeniem. Młodzież to grupa, która jest podatna na oddziaływanie innych, a sama szuka autorytetów. W tym poszukiwaniu często błądzi, przechodzi fazę buntu i wtedy najbardziej potrzebuje dobrych wzorców. Dla nas każdy człowiek to olbrzymia wartość. Często pozwalamy sobie nazwać ich „młodymi gniewnymi” doceniając ich olbrzymi potencjał do aktywności, który trzeba tylko odkryć i uruchomić. Trochę pracujemy jak szlifierze diamentów i żaden kamień nie zostanie przez nas odrzucony, a odkrycie tego, co ukryte głęboko jest naszym największym sukcesem.

Gry planszowe w Klubie Aktywności Młodzieżowej

W naszych działaniach staramy się nie tworzyć grup zamkniętych wyłącznie dla osób z problemami. Grupy kolonijne, młodzieżowe, spotkania rodzinne odbywają się w formule otwartej. „Niepełnosprawni” społecznie uczestniczą w spotkaniach z osobami, które nie mają problemów i które często mogą być przewodnikami do pełnej integracji społecznej. W wielu naszych projektach zapraszamy do udziału wolontariuszy. Każdy uczestnik zajęć wnosi coś oryginalnego i ubogaca innych. Przy dobrej integracji wszelkie bariery zanikają, a po pewnym czasie tworzy się grupa, w której trudno wskazać, kto przyszedł do nas z problemami, a kto był dołączony jako lider czy prowadzący. Stowarzyszenie Oratorium – Przygoda Życia podejmuje wiele działań

w zakresie integracji społecznej i zawodowej (wraz z Miastem Pabianice jest założycielem Spółdzielni Socjalnej – Zielone Pabianice). Blisko współpracuje z Klubem Integracji Społecznej Miejskiego Centrum Pomocy Społecznej w Pabianicach, szczególnie w ramach organizacji prac społecznie użytecznych.

Projekt Klub Aktywności Młodzieżowej (współfinansowany przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej) idealnie wpasował się w działania Oratorium i był odpowiedzią na potrzeby wskazywane przez szkolnych pedagogów i pracowników socjalnych. Wspólny wyjazd, wsparcie specjalistów (pedagoga, psychologa, doradcy zawodowego) oraz różne formy spędzania wolnego czasu (gry planszowe, zajęcia plastyczne, wyprawy piesze i rajdy rowerowe, warsztaty muzealne) były realnym wsparciem dla młodych ludzi. Integracja grupy zaowocowała podniesieniem poczucia własnej wartości, wzrostem motywacji i wiary we własne możliwości.

Młodzież z Klubu Aktywności Młodzieżowej w Beskidzie Śląskim

Zadania projektowe realizowane były we współpracy z Wydziałem Pomocy Środowiskowej MCPS, Muzeum Miasta Pabianic, Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym oddział im. Kazimierza Staszewskiego w Pabianicach, Spółdzielnią Socjalną – Zielone Pabianice.

Do współpracy w odkrywaniu piękna w każdym młodym człowieku zapraszamy różnych specjalistów: terapeutów, prawników, psychologów, socjaterapeutów, pedagogów, doradców zawodowych, ale poza kwalifikacjami i doświadczeniem decydującym kryterium podjęcia współpracy jest zawsze wrażliwość i dobroć wobec innych ludzi.

Oratorium nie jest położone na bezludnej wyspie. Skuteczność naszych działań wynika ze współpracy z innymi podmiotami. Ogólnopolskie Stowarzyszenie Asystentów Rodziny, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Centrum KLUCZ, Grupa Wolontarystyczna Agrafka, Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy SZANSA, Grupa AA Feniks to tylko niektórzy partnerzy. W finansowaniu naszych projektów szukamy wsparcia na wszystkich możliwych szczeblach: Miasto Pabianice, inne gminy w województwie łódzkim, Wojewoda Łódzki – Kuratorium

Oświaty w Łodzi, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej – Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej.

Największą radością dla naszych społeczników, wolontariuszy jest sukces naszych wychowanków. Często „młody gniewny” staje się „młodym aktywnym” i potrafi nie tylko zadbać o swoje życie, ale też jest wsparciem dla innych, jeszcze zagubionych. Po ponad 20 latach działalności doczekaliśmy się już wielu sytuacji, w których młodzież, z którą pracowaliśmy wiele lat temu – dziś już jako dorośli - przyprowadzają swoje pociechy i zapisują je na nasze kolonie czy zajęcia świetlicowe. Wtedy wiemy, że warto było poświęcić swój czas i swoje zaangażowanie.

Mirosław Kołodziejczyk, Stowarzyszenie Oratorium

INTEGRACJA

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Lublinie „RAZEM – INICJATYWY Z OBSZARU EKONOMII SPOŁECZNEJ II”, prowadzony przez Europejski Dom Spotkań Fundacja Nowy Staw od października 2020 r. wspiera Hrubieszowskie Konsorcjum spółdzielni socjalnych „Przystań”. Łącznie w tym okresie konsorcjum otrzymało dofinansowanie na utworzenie 8 kolejnych miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym :

- Spółdzielnia Socjalna „Nasz Drogi” – 2 miejsca pracy*
- Spółdzielnia socjalna „Kuźnia Talentów”- 3 miejsca pracy*
- Spółdzielnia Socjalna „Galeria Smaku” – 2 miejsca pracy*
- Roztoczańska Spółdzielnia Socjalna „Warto” – 1 miejsce*

Pracownicy zaangażowani w Hrubieszowskim Konsorcjum spółdzielni socjalnych „Przystań” skorzystali także z innego wsparcia oferowanego w ramach Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Lublinie. Zostali objęci wsparciem doradcy biznesowego oraz kluczowego. Mogli korzystać ze wsparcia specjalistycznego w tym doradztwa: prawnego, księgowo-finansowego, marketingowego, osobowego, z zamówień publicznych. Ponadto 10 pracowników skorzystało ze szkolenia branżowego „ Obsługa klienta w gastronomii”. Wsparcie dla Hrubieszowskiego Konsorcjum spółdzielni socjalnych „Przystań” jest świadczone w sposób ciągły. Ośrodek Wsparcia reaguje na bieżące potrzeby.

Hrubieszowskie Konsorcjum Spółdzielni Socjalnych „Przystań” czyli opowieść o niezwykłych ludziach, Staszicu, pasji, talentach i... niezwykłej kuchni.

Lider KONSORCJUM – ... być tacy jak Staszic.

Zdarza się w życiu człowieka, że czasem pójdzie coś nie tak. Od czego są wtedy ludzie dobrej woli? Są od pomocy, wsparcia drugiego człowieka w nieszczęściu i pokazania dróg wyjścia z problemów.

Takie to właśnie były początki Stowarzyszenia Przystań Mieniany w Gminie Hrubieszów, obecnie lidera Konsorcjum Przystań, założonego przez grupę aktywnych mieszkańców gminy skupionych wokół samorządu. W przeciągu ostatnich 8 lat stworzyliśmy środowisko i infrastrukturę by w sposób zindywidualizowany, kompleksowy i długofalowy wspierać osoby znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji życiowej. I właśnie Ci ludzie przy wsparciu członków i pracowników Stowarzyszenia, stworzyli miejsce widoczne w przestrzeni miasta i gminy Hrubieszów znane jako Centrum Integracji Społecznej tworzące zgodnie z tradycją staszicowską *współdzielczość ziemi hrubieszowskiej*.

Miejsce to tętni życiem, rozwija się, jest estetyczne, tworzymy w nim bezpieczne miejsca pracy. Jesteśmy jedną z nielicznych w Polsce organizacji, która posiada w swoich strukturach podmioty zapewniające osobom, które do nas trafiają wszechstronną pomoc specjalistyczną, kształcenie zawodowe aż po zatrudnienie. Atmosfera w podmiotach naszej organizacji, autentyczność relacji z drugim człowiekiem, stałość kadry sprzyjają procesowi integracji i reintegracji. Najważniejszym zaś czynnikiem wyprowadzenia ludzi z przeżywanych trudności jest praca zespołowa i odkrywanie wartości pracy w życiu człowieka. Ta sfera aktywności nazywana jest w literaturze przedmiotu Ekonomią Społeczną - opartą na samopomocy i samoorganizacji społecznej.

Żyjąc na ziemi hrubieszowskiej i myśląc o rozwoju naszych działań uskrzydla nas myśl o Stanisławie Staszicu, który przed dwustu laty w 1816 roku utworzył tutaj pierwszą w Polsce i Europie organizację spółdzielczą pod nazwą Hrubieszowskie Towarzystwo Rolnicze Ratowania się Wspólnie w Nieszczęściach, skupiającą 329 rodzin. Rodziny te nie zawiodły zaufania Staszica i stworzona przez niego struktura łącząca elementy samorządu terytorialnego z gospodarczym przetrwała 135 lat, aż do jej formalnego rozwiązania przez władze PRL w 1951 roku. Staszic tworząc tą organizację oraz „domy zarobkowe do walki z ubóstwem” stał się prekursorem w skali europejskiej ekonomii społecznej. Hrubieszów jest więc kolebką

przedsiębiorczości społecznej w Polsce. Odpowiednikiem dawnych domów zarobkowych są dzisiejsze Centra Integracji Społecznej w Polsce. Tamte genialne rozwiązania Staszica, są też i dziś adekwatną odpowiedzią na potrzeby społeczne. Ludzie w XXI dalej borykają się z ubóstwem, bezrobociem i trudnym losem osób niepełnosprawnych.

W naszych działaniach stale przez te wszystkie lata wspiera nas samorząd lokalny Gminy Hrubieszów. Od 4 lat współpracujemy również z samorządem miasta Hrubieszów. Samorząd jest dla nas partnerem, oparciem, gwarancją bezpieczeństwa w trudnych chwilach. Realizujemy na zlecenie samorządu zadania publiczne, wspólnie przygotowujemy lokalne święta i wiele innych inicjatyw. Nasz samorząd rozumie ideę Ekonomii Społecznej i mądrze ją wspiera.

Ekonomia społeczna w powiecie hrubieszowskim – ścieżka reintegracji.

Pierwszym krokiem do wykonania przez naszych uczestników w naszym modelu reintegracji społeczno – zawodowej jest zaproszenie do członkostwa w Klubie Integracji Społecznej. Klub jest miejscem gdzie grupa osób z problemami życiowymi w trakcie regularnych spotkań wprowadzana jest na ścieżkę reintegracji poprzez poradnictwo psychologiczne, prawne, doradztwo zawodowe, warsztaty edukacyjne – ogólnorozwojowe, oraz wsparcie grupy pozostałych uczestników. Człowiek, który dotychczas pozostawiony był sam sobie w swoim nieszczęściu w Klubie uczy się wspólnego przebywania, mówienia o swoich problemach, odkrywania, że nie jest sam. Osoby, które w Klubie odkryją w sobie potrzebę zmiany i rozwoju osobistego zapraszane są do dalszej współpracy i uczestnictwa w Centrum Integracji Społecznej.

Centrum Integracji Społecznej to kolejny ale zasadniczy etap ścieżki reintegracji. Jest to miejsce gdzie prowadzimy reintegrację społeczno – zawodową głównie poprzez praktyczną naukę zawodu. Każdy kto do nas przychodzi podpisuje indywidualny program zatrudnienia socjalnego, uczestnictwo w warsztacie trwa 7 godzin dziennie w tym 6 godzin praktycznej nauki zawodu i jedną godzinę reintegracji społecznej, uczestnicy uzyskują ubezpieczenie społeczne oraz świadczenie reintegracyjne. Dla wielu z tych osób jest to pierwsza umowa, pierwsze ubezpieczenie, a niekiedy po raz pierwszy regularnie zarabiane pieniądze. Będąc uczestnikiem Centrum uczą się przychodzić codziennie do pracy, usprawiedliwiać nieobecności, współpracować z grupą. Oferowany czas trwania uczestnictwa to okres od 6 do 18 m-cy. W strukturach Centrum może obecnie codziennie przebywać ok. 50 osób.

W ramach Centrum prowadzimy warsztaty zawodowe, gdzie uczestnicy przy wsparciu instruktora zawodu zdobywają teoretyczne i praktyczne umiejętności zawodowe. Aktualnie

prowadzimy pięć warsztatów: warsztat gastronomiczny z siedzibą w Mienianach gdzie przygotowywane są obiady głównie dla szkół i punktów przedszkolnych. Obsługujemy szkoły z trzech gmin, zaczynaliśmy od 20 obiadów dziennie, przed wybuchem pandemii dostarczaliśmy już ok. 800 obiadów. Drugi warsztat to warsztat gastronomiczno – cukierniczy w ramach którego prowadzona jest gastronomia w Hrubieszowie gdzie serwujemy domowe obiady. Trzeci warsztat to warsztat opiekuńczo – porządkowy, gdzie przygotowujemy do pracy opiekunów osób starszych, w ramach warsztatu realizujemy zlecone przez Gminę Hrubieszów usługi opiekuńcze dla osób starszych. Dotychczas zostało przygotowanych ok. 50 osób, 5 osób podniosło swoje kwalifikacje na tyle by móc obecnie świadczyć usługi specjalistyczne. Przez 5 lat istnienia warsztatu objęliśmy opieką ok. 100 osób w środowisku. Kolejnym jest warsztat remontowo-rolny świadczący drobne usługi remontowe, rolne i porządkowe. Ostatnim jest warsztat o profilu artystyczno-krawieckim działający od czerwca 2021r. Docelowo będzie zajmował się produkcją artykułów promocyjnych.

Ideą Centrum Integracji Społecznej jest wydobyć z Uczestnika jego potencjału, odkryć talentów predyspozycji zawodowych i na tej podstawie przygotowanie do wykonywania zawodu i podjęcia zatrudnienia. Model reintegracji który wypracowaliśmy przez ostatnie 10 lat i który funkcjonuje w naszych podmiotach jest procesem zindywidualizowanym, dostosowanym do potrzeb każdego uczestnika, procesem długofalowym obejmującym uczestnictwo w Klubie Integracji Społecznej, Centrum Integracji Społecznej oraz praktykę zawodową/staże zawodowe bądź zatrudnienie w Spółdzielniach socjalnych.

Żeby nie zniweczyć tego co uczestnicy już osiągnęli, wypracowali w sobie należy pójść dalej i umożliwić „z marszu” podjęcie dalszego zatrudnienia. Zatrudnienia bezpiecznego i wspieranego. Wychodząc naprzeciw tym potrzebom Stowarzyszenie utworzyło takie miejsca pracy we własnych Spółdzielniach Socjalnych osób prawnych.

Spółdzielnia Socjalna „Kuznia Talentów” im. Stanisława Staszica została założona przez Stowarzyszenie „Przystań” Mieniany i Stowarzyszenie „Nieobojętni” w Hrubieszowie w sierpniu 2018 r. Głównym celem Spółdzielni jest stworzenie miejsc pracy dla osób

zagrożonych wykluczeniem społecznym. Misją Spółdzielni jest wydobywanie ludzkich talentów i umożliwienie realizowania tychże talentów poprzez pracę.

Obecnie Spółdzielnia zatrudnia 9 osób na umowę o pracę w pełnym wymiarze etatu, 6 osób to absolwenci Centrum Integracji Społecznej w Mienianach. Przez kilkanaście miesięcy odkrywali w sobie potencjał. Dzisiaj pełni pasji do wytwarzania przepysznych pierogów, przygotowani do powrotu na rynek pracy zasilają nasze pracownicze szeregi. Siły pracowników aktywizowanych zawodowo połączyliśmy z kadrą menedżerską odpowiedzialną za dział przedsiębiorczości, profesjonalną szefową kuchni, która jest motorem działań spółdzielni. Głównym filarem aktywności Spółdzielni jest działalność gastronomiczna, wyspecjalizowana w produkcji pierogów, zarówno tradycyjnych, jak i nowatorskich oraz innych wyrobów garmażeryjnych. Spółdzielnia prowadzi również sklepy garmażeryjne w Hrubieszowie i w Chełmie oraz biuro rachunkowe, specjalizujące się w obsłudze podmiotów ekonomii społecznej. Spółdzielnia prowadzi również Klub Integracji Społecznej w Mienianach i usługi szkoleniowe. Spółdzielnia działa bardzo krótko jednak ma na swoim koncie osiągnięcia i powody do dumy.

Nasze sukcesy to: **I miejsce w kat. „Debiut roku” i tym samym certyfikat „Znak Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej 2019” oraz certyfikat „Znak Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej 2020” oraz Certyfikat – Zakup Prospołeczny nadany przez Regionalny Ośrodek polityki Prospołecznej w Lublinie w 2019, 2020, 2021, 2022r. r.**

Spółdzielnia Socjalna "Galeria Dobrego Smaku"

Spółdzielnia Socjalna "Galeria Dobrego Smaku" powstała w październiku 2019 roku, jako spółdzielnia osób prawnych. Założycielami spółdzielni są Stowarzyszenie

„Przystań” i Stowarzyszenie „Nieobojętni” z Hrubieszowa. Misją Spółdzielni jest tworzenie miejsc pracy. Osoby zatrudnione w Spółdzielni są absolwentkami warsztatu gastronomiczno – cukierniczego Centrum Integracji Społecznej oraz Klubu Integracji Społecznej. Łącznie obecnie zatrudniamy 6 osób. Systematycznie w Spółdzielni praktyki zawodowe odbywają uczestnicy Centrum Integracji Społecznej. Głównym filarem aktywności jest działalność gastronomiczna poprzez prowadzenie kawiarni – cukierni „Lalka”, produkcja domowych ciast i tortów, przygotowywanie ciast pod zamówienie klientów indywidualnych oraz firm. Drugim filarem działalności jest działalność kulturowa, m.in. promowanie kultury i tradycji regionu hrubieszowskiego poprzez organizację wieczorków z poezją, literaturą, sztuką. Poprzez stworzenie miejsca lokalnej aktywności, Spółdzielnia rozwija również swoją działalność społeczną. Nazwa kawiarni – cukierni nawiązuje do Bolesława Prusa urodzonego w Hrubieszowie. Wyróżnia nas jakość naszych produktów, przygotowanych z naturalnych składników, wypiekanych domowym sposobem. Panie zatrudnione w Spółdzielni stale podnoszą swoje umiejętności i kwalifikacje zawodowe. Z dnia na dzień nasze produkty cieszą się coraz większym uznaniem.

W 2020 roku Spółdzielnia została wyróżniona certyfikatem „Znak Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej 2020 i 2021r. ” oraz Certyfikat – Zakup Prospołeczny nadany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie w 2021 i 2022r.

Spółdzielnia Socjalna „Nasze Drogi” powstała w lipcu 2019 roku z inicjatywy Urzędu Gminy Hrubieszów oraz Stowarzyszenia „Przystań” Mieniany. W ramach prowadzonej działalności Spółdzielnia oferuje: remonty i naprawę dróg, placów betonowych, asfaltowych remonty/wymianę uszkodzonych elementów chodników, utwardzenia placów, utrzymanie poboczy, placów, posesji, zimowe utrzymanie chodników, placów, dróg, prace porządkowe – naprawcze oraz utrzymanie i obsługa terenów zielonych. Spółdzielnia zatrudnia 5 osób, realizuje głównie zadania zlecone przez Gminę. Zadania, które wykonują pracownicy spółdzielni wymagają zaangażowania, kwalifikacji i umiejętności współpracy w zespole.

W 2020 roku Spółdzielnia również została wyróżniona certyfikatem „Znak Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej 2020” oraz Certyfikat – Zakup Prospołeczny nadany przez Regionalny Ośrodek polityki Społecznej w Lublinie w 2021 i 2022r.

Nasi partnerzy

Ekonomia społeczna w powiecie zamojskim.

Roztoczańska Spółdzielnia Socjalna Warto została założona w 2018 roku przez osoby prawne Gminę Krasnobród i Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Radość i Nadzieja" z Dominikanówki. Jako przedsiębiorstwo ekonomii społecznej prowadzi działalność gospodarczą oraz w ramach reintegracji społeczno - zawodowej działania na rzecz lokalnego środowiska organizując bezpłatnie np. Mikołajki, warsztaty muzyczne, ceramiczne czy cukiernicze. Spółdzielnia kultywuje w ramach swojej misji i swoich środków rzeczowo - finansowych, zasobów kadrowych - tradycje i kulturę Naszego regionu Roztocza. Propagowanie marki "Warto bo z Roztocza" potwierdza głęboką więź i szacunek do regionu i tradycji. Roztoczańska Spółdzielnia Socjalna „Warto” świadczy następujące usługi: prowadzi pracownię krawiecką: przeróbki, szycie odzieży, szycie firan i zasłon, pasmanteria – 1 pracownik; pracownię ceramiczną – warsztaty artystyczno-edukacyjne, wyrób pamiątek ceramicznych z Roztocza – 2 pracowników zlecenia w 100% pozyskuje samodzielnie bez wsparcia samorządu. Dodatkowo spółdzielnia świadczy usługi opiekuńcze na terenie gminy Krasnobród oraz Adamów, komercyjnie oraz w ramach zadań zleconych z MGOPS/GOPS – 4 pracowników.

W 2019 roku Spółdzielnia została wyróżniona certyfikatem „Znak Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej 2020” w kat. Debiut Roku.

Ekonomia społeczna w powiecie bialskim.

Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne “Tłoka” w Koszołach to organizacja założona w 2015 roku przez pasjonatów, których celem jest wspieranie rozwoju społeczności lokalnych poprzez wzmocnienie relacji sąsiedzkich oraz pielęgnowanie tradycji i kultury. Współpracuje z osobami fizycznymi, instytucjami, samorządami oraz aktywnie włącza się w program odnowy wsi. Promuje kulturę regionalną, turystykę na różnego rodzaju targach, sympozjach i spotkaniach. Od początku powstania Stowarzyszenia wydaje własne czasopismo „Kniaża” promujące wieś. Organizuje imprezy popularyzujące walory kulturowe i przyrodnicze regionu. Działalność organizacji to także edukacja realizowana poprzez organizowanie kursów, konkursów, warsztatów, szkoleń czy też realizacja programów stypendialnych (Stypendia Pomostowe) i ich finansowanie. Wraz z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Łomazach w holu kasowym dworca PKP w Białej Podlaskiej prowadzimy Galerię Biała Lokomotywa promując

historię i kulturę regionu. Od trzech lat stowarzyszenie prowadzi Klub Integracji Społecznej, którego uczestnikami są mieszkańcy z terenu gminy Łomazy. W oparciu o własne kompetencje członków stowarzyszenia oraz użyczoną przez gminę Łomazy bazę lokalową (budynek poszkolny) oraz 3 ha przyległy teren tworzymy ośrodek dla dzieci pn. Szkoła Relacji i Edukacji Regionalnej w którym pracę znajdują uczestnicy KIS-u.

KONSORCJUM – współpraca czyli to co najważniejsze.

Konsorcjum o nazwie „Przystań” zostało zawiązane w listopadzie 2019, w odpowiedzi nie tylko na potrzeby rynkowe ale również konieczność wzmocnienia procesów reintegracyjnych w podmiotach stworzonych przez stowarzyszenie.

Spółdzielnie socjalne mogą założyć lub przystąpić do konsorcjum spółdzielni socjalnych (art. 15b ustawy o spn.s.). Konsorcjum to rodzaj nieformalnego zrzeszenia, które działa na zasadzie umowy (podobnie jak spółka cywilna). Przez umowę członkowie konsorcjum zobowiązują się do współpracy w zakresie przez siebie określonym.

Początkowo celem przyświecającym zawiązaniu Konsorcjum było osiągnięcie wewnętrznej spójności, nawiązanie współpracy między zespołami pracowniczymi i wyzwolenie w nich ducha przedsiębiorczości a także wytworzenie wspólnej strategii w zakresie zarządzania i rozwoju naszych spółdzielni. Efektywne zarządzanie i rozwój działalności spółdzielni to podstawa, by nie tylko utrzymać stworzone w nich miejsca pracy ale też utworzyć kolejne. Obecnie najważniejszym przesłaniem Konsorcjum jest promocja podejmowania i zawierania współpracy partnerskiej, promocja ekonomii społecznej a także tezy, że rozwój podmiotów należących do Konsorcjum powinien być prowadzony w taki sposób, by mogły tworzyć bezpieczne miejsca pracy dla absolwentów Centrów Integracji Społecznej. Przyjęliśmy formułę tworzenia spółdzielni osób prawnych a nie fizycznych, tak by tworzone w nich miejsca pracy były bezpieczne i nie były obarczone ryzykiem likwidacji w przypadku niepowodzeń rynkowych.

Z chwilą pojawienia się ogłoszenia o konkursie organizowanym przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej Stowarzyszenie dostrzegło w nim szansę na wzmocnienie procesu reintegracji społeczno-zawodowej. **W wyniku postępowania konkursowego Stowarzyszenie otrzymało dotację z Ministerstwa na realizację projektu pn. „Od wykluczenia do aktywizacji . Edycja 2020” Priorytet III Włączenie PZS w konsorcja spółdzielni socjalnych.** Dzięki otrzymanym środkom, to co wcześniej wydawało się dalekosiężnym celem dla konsorcjum teraz umożliwiło szybkie wdrożenie planu konsolidacji

podmiotów utworzonych przez Stowarzyszenie Przystań jak też włączenie innych organizacji z terenu woj. lubelskiego.

W maju 2020 roku Centrum Integracji Społecznej w Mienianach jako beneficjent projektu przystąpiło do Konsorcjum.

Założyliśmy, że nasze działania w projekcie prowadzone będą jednocześnie na dwóch kierunkach. Jeden to wzmacnianie potencjału osobowościowego naszych pracowników i uczestników, co można zamknąć stwierdzeniem, że każdy człowiek będąc uczestnikiem naszego Konsorcjum przestaje być osobą wykluczoną społecznie, jest naszym partnerem, aktywnie pracującym na swoją przyszłość. Nowatorskim działaniem były wspólne obiady dla wszystkich pracowników spółdzielni i uczestników CIS beneficjentów projektu. Wspólne posiłki były okazją do rozmów, poznania się, wzajemnej integracji. Drugi kierunek już o charakterze biznesowym pozwala im zaoferować uczestnictwo w budowaniu firm dobrze zorganizowanych, prężnych, nowoczesnych i dbających o dobry wizerunek. Wchodząc na rynek chcemy być na nim graczem pełnoprawnym. Stąd w przyjętej strategii działania założyliśmy szereg działań, które sprawią, że będziemy widoczni i konkurencyjni na rynku gastronomicznym, dodatkowo budując wizerunek firmy włączyliśmy odniesienia do dziedzictwa kulturowego i narodowego ziemi hrubieszowskiej.

Przed nami jest czas kampanii promocyjnej produktów sprzedawanych pod wypracowanym znakiem handlowym „Hrubieszowskie Przymaki”. Dokonałiśmy standaryzacji procesu wytwarzania wysokojakościowych produktów domowych tak oczekiwanych na rynku w grupie nie wysoko przetworzonych. Opracowaliśmy spójną koncepcję opakowań naszych produktów i ich oznakowania na wytwarzanych przez nas etykietach. W ten sposób przygotowani otwieramy się na współpracę z innymi podmiotami ekonomii społecznej i biznesem.

W roku bieżącym również pozyskaliśmy środki ministerialne na kontynuację działań w konsorcjum, zaplanowaliśmy szereg działań związanych z promocją ekonomii społecznej, budowaniem współpracy, wzmacnianiem naszej pozycji na rynku lokalnym i ponadlokalnym.

Konsorcjum poszerza swoje kręgi.

Aktualnie Konsorcjum Spółdzielni Socjalnych „Przystań” tworzą następujące podmioty i przedsiębiorstwa: Spółdzielnia Socjalna Kuźnia Talentów im. Stanisława Staszica, Spółdzielnia socjalna „Galeria Dobrego Smaku” Spółdzielnia Socjalna „Nasze Drogi” oraz Kluby Integracji Społecznej działające na terenie Gminy i miasta Hrubieszów, Centrum

Integracji Społecznej w Mienianach oraz opisane powyżej: Roztoczańska Spółdzielnia Socjalna „Warto” z Krasnobrodu oraz Klub Integracji Społecznej w Koszalach prowadzony przez Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „TŁOKA”. W roku bieżącym zdobywamy nowe doświadczenia, nasze podmioty weszły w skład projektu „SUKCES” – program wsparcia podmiotów ekonomii społecznej w funkcjonowaniu e-sieciach, partnerstwach i klastrach”, realizowanego przez Caritas Archidiecezji Przemyskiej w partnerstwie z Podkarpacką Akademią Przedsiębiorczości. Mamy więc nadzieję na sukces.

Dlaczego taki skład?

Przedstawiciele powyższych podmiotów chcą współpracować i dążą do rozwoju ekonomii społecznej w swoich regionach. Posiadają swój potencjał i unikalne doświadczenie, własne cele i misje. Stając się członkiem Konsorcjum wnoszą swoje zasoby i wzajemnie się uzupełniają, nie tracąc przy tym własnej autonomii. Kluby i Centrum Integracji Społecznej zdobywają doświadczenie, praktyki zawodowe, uczestnicy poznają specyfikę pracy w spółdzielniach socjalnych i przygotowują się do tej pracy, bądź stają się wykonawcami pewnych usług czy produktów dla spółdzielni w ramach realizacji programu. Spółdzielnie korzystają wzajemnie ze swoich zasobów osobowych i technicznych, promują się wzajemnie, pokrewne branżowo pracują na wspólnej marce. A podstawą jest budowanie zespołu, po to by móc we właściwym momencie stanąć na wysokości zadania i realizować zamówienia, które pozwolą na bezpieczeństwo dalszego funkcjonowania. Również po to by razem czuć się dobrze, wspierać wzajemnie i móc na sobie polegać. Formuła Konsorcjum ma charakter otwarty. Zapraszamy do współpracy w ramach Konsorcjum podmioty z regionu i kraju.

Plany na przyszłość.

Naszym nadrzędnym celem jest opracowanie długofalowej strategii rozwoju podmiotów Konsorcjum, standaryzacja procesu reintegracji społeczno – zawodowej oraz stały rozwój i tworzenie **bezpiecznych miejsc pracy**.

Branże naszych podmiotów są różne, to jednak jest naszym atutem. Poszukujemy rozwiązań, kontaktów biznesowych, jesteśmy otwarci na współpracę. Aktualnie przygotowujemy ofertę wizyt studyjnych dla pracowników, osób zainteresowanych ekonomią społeczną w tym pracowników podmiotów ekonomii społecznej, pracowników ROPS, OWES, samorządów i lokalnych liderów z terenu całego kraju. Chcemy podzielić się z Państwem naszymi osiągnięciami, doświadczeniem w tworzeniu ekonomii społecznej, dobrymi praktykami w zakresie współpracy z lokalnym samorządem. Wizyty studyjne połączone

z turystyką, przepięknym szlakiem ściany wschodniej od Roztocza przez hrubieszowskie czarnoziemy aż do Białej Podlaskiej i uroczych Koszoł. Będziemy zapraszać do kolebki Ekonomii Społecznej na Ziemi Hrubieszowskiej śladami jej twórcy Stanisława Staszica.

Serdecznie wszystkich Państwa już dzisiaj zapraszamy.

Justyna Czernij-Jeziarska, Stowarzyszenie Przystań Mieniany

Cezary Nowogrodzki, Konsorcjum Spółdzielni Socjalnych „Przystań”

REINTEGRACJA W PRZEDSIĘBIORSTWACH SPOŁECZNYCH.

Zasadniczym celem tworzenia przedsiębiorstw społecznych (PS) jest reintegracja zatrudnionych pracowników – osób zagrożonych społecznym i zawodowym wykluczeniem. Rozumienie, na czym polega proces reintegracji, jest kluczowe dla właściwego zaplanowania jego przebiegu i dobrania odpowiednich działań.

Barbara Sadowska, założycielka i Przewodnicząca Zarządu Fundacji Pomocy Wzajemnej „Barka”: *Reintegracja to proces rozwoju tych funkcji psychicznych, duchowych, zawodowych w osobie, w osobowości człowieka, które nie miały możliwości się rozwinąć w trakcie jego dzieciństwa, jego życia, ponieważ nie miał on warunków do bezpiecznego, dobrego rozwoju w domu rodzinnym, nie miał przykładów, wzorców, kogoś, kto poświęcał mu czas, prowadził. (...) Często właściwie w tym domu rodzinnym mógł się uczyć rzeczy, które nie są społecznie akceptowane: rodzice nie pracowali, pojawiał się alkohol, pojawiały się kradzieże. (...) Dziecko, które temu towarzyszy, nie rozwija funkcji społeczno-zawodowo -moralnych społecznie akceptowanych, ponieważ nikt go tego nie uczy. Takie dziecko wyrośnie na dorosłego, który nie radzi sobie w społeczeństwie: trafia do więzienia, nie może znaleźć pracy, nie jest przygotowany do tego – nie ma nawyku pracy, jest beneficjentem systemu pomocy społecznej, czasem znajduje sobie partnerkę/partnera na życie, ale powiela ten sam model, który jako dziecko wyciągnął z domu rodzinnego* .*

Przyczyn i rodzajów wykluczenia jest wiele, ale dotknięte nim osoby łączą trudności w pełnieniu ról społecznych i zawodowych. Aby temu przeciwdziałać, konieczne jest stworzenie warunków umożliwiających stopniowe uzupełnianie deficytów, rozwiązywanie problemów oraz rozwój osobisty osób wykluczonych.

Barbara Sadowska z mieszkańcami Wspólnot (domów dla osób w kryzysie bezdomności) powstałych z inicjatywy i przy wsparciu Fundacji Pomocy Wzajemnej Barka. Fot. z archiwum Fundacji Barka.

Barbara Sadowska: *Potrzebne są organizacje, instytucje, potrzebne są mechanizmy, które pozwolą wypełnić te ograniczenia osobowościowe, zawodowe. To nie jest kwestia tylko jakiejś rozmowy, jakiegoś doradztwa. Reintegracja może dokonać się tylko poprzez stworzenie przestrzeni do działania, do pracy, do spędzania wspólnego czasu, do integracji poprzez oglądanie filmów, poprzez wycieczkę, sport, zaangażowanie w jakieś wydarzenia kulturalne (chór, przedstawienia) oraz oczywiście poprzez tę przestrzeń, której podstawą jest odbudowywanie nawyków pracy, bo bez tego dana osoba się nie zintegruje. Do tej pory funkcjonował system: osoba wykluczona czy zagrożona wykluczeniem społecznym mogła korzystać ze wsparcia ośrodka pomocy społecznej, który dysponował głównie świadczeniami. Jeśli jest to tylko kwietystyczne podejście, czyli dajemy usługę komuś, nie budując relacji osoba – osoba, nie możemy oczekiwać żadnej przemiany w tym człowieku. To jest to ucho igielne – żeby był postęp w danej osobie, to my musimy siebie ofiarować, swój czas, swoją rozmowę, towarzyszenie – w pracy, w wyjeździe, w wycieczce – to jest podstawa!*

Przedsiębiorstwa społeczne są właściwym miejscem do podejmowania tego typu kompleksowych działań; zapewniają swoim pracownikom zarówno wsparcie ze strony całego zespołu, jak i zatrudnienie. Jednak tworzenie przestrzeni do reintegracji wymaga od lidera PS zupełnie innego podejścia do pracowników, niż jest to z reguły praktykowane w firmach komercyjnych.

Barbara Sadowska: *W procesie reintegracji muszą być warunki do odbudowy nawyku pracy. Jeżeli w ekonomii społecznej będziemy powielać model biznesowy – gdzie jest menadżer,*

który rozdziela pracę i oczekuje, że człowiek, który przychodzi, wykona ją – to cały zamysł się nie uda. Tu przychodzą ludzie na reintegrację zawodową i społeczną, czyli musi być czas na ich dojrzewania, na ich rozwój, na ich uczenie się. Jest to najbardziej skuteczny, najbardziej solidarny, najbardziej włączający system na świecie, który powoduje, że osoba wyjęta z pasywnej polityki społecznej, funkcjonująca przy wsparciu państwa: najpierw w centrum integracji społecznej (CIS), potem w przedsiębiorstwie społecznym (PS), pokazująca rodzinie, że wstaje rano, że idzie do pracy, że jest trzeźwa, zapraszająca rodzinę na wydarzenie wspólne organizowane przez te PS czy przez ośrodek wsparcia ekonomii społecznej (OWES): na wyjazdy, na spotkanie z innymi PS, na wymianę doświadczeń między tymi, którzy stanęli na nogi a tymi, którzy są na początku. To jest tak piękna droga. To jest przede wszystkim misja realizowana przez przedsiębiorczy mechanizm. Te osoby, które są pracownikami PS, są współtwórcami, współwłaścicielami, wreszcie coś do nich należy, pracują, przynależą do jakiejś grupy zawodowej – to są bardzo ważne czynniki podnoszące ich poczucie wartości.

Aby skutecznie wdrażać mechanizmy reintegracji, przedsiębiorstwo społeczne powinno być wspierane przez otoczenie i podmioty zewnętrzne, w tym przede wszystkim przez ośrodek wsparcia ekonomii społecznej. Działania OWES muszą być ukierunkowane na cały zespół PS, zarówno na lidera, jak i na pracowników, w szczególności tych dotkniętych wykluczeniem.

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej „Wielkopolskie Centrum Ekonomii Solidarnej” (WCES), prowadzony przez Fundację Pomocy Wzajemnej „Barka” w partnerstwie z miastem Poznań, oferuje wiele form wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zarówno przed, jak i po zatrudnieniu w PS. Udział w poszczególnych formach wsparcia jest poprzedzony pogłębioną diagnozą uwzględniającą sytuację osobistą, społeczną i zawodową uczestnika, jego mocne i słabe strony, poziom motywacji, problemy, z jakimi się zmagają, oraz potrzeby w zakresie społecznej i zawodowej aktywizacji.

W ramach WCES są realizowane następujące działania reintegracyjne: kierowanie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym do centrów integracji społecznej w subregionie poznańskim, organizowanie 3–6-miesięcznych staży w przedsiębiorstwach społecznych (często kończących się zatrudnieniem), kursy zawodowe, wsparcie psychologa, doradcy ds. zadłużeń, prawnika, warsztaty aktywizacji zawodowej, grupy samokształceniowe, 3-dniowe wyjazdy i inne wydarzenia integracyjne. Większość tych form wsparcia jest szeroko stosowana w programach ukierunkowanych na osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i zawodowym. Tutaj zwróćmy uwagę na kilka kierunków pracy specjalistów ds. reintegracji zatrudnionych w OWES-ie.

Duży nacisk jest kładziony na pracę z całym zespołem PS. Jej celem jest zbudowanie więzi w ramach zespołu, relacji opartych na wzajemnej trosce i zrozumieniu. Kluczowy jest tutaj lider, którego rolą jest tworzenie właśnie takiej atmosfery i takich relacji w zespole. Pierwszą osobą, z którą spotyka się i pracuje zatrudniona w OWES-ie specjalistka ds. reintegracji (Ola Bereźnicka), jest lider powstającego lub już istniejącego PS: *Staram się na samym początku zbudować dobrą, przyjacielską relację z liderem PS, by czuł, że może na mnie polegać i ze wszystkim może się do mnie zwrócić. Ważne jest, by nasza relacja była przede wszystkim partnerska, oparta na wzajemnym szacunku i zrozumieniu. To na liderze spoczywa największa odpowiedzialność i obciążenie, to on ma decydujący wpływ na atmosferę panującą w PS. Dlatego przez cały czas pracy z PS staram się przede wszystkim być w stałym kontakcie i współpracować z liderem.*

Bardzo ważne w budowaniu odpowiedzialności i zaangażowania pracowników jest wdrażanie partycypacyjnego modelu zarządzania w ramach PS. W tym obszarze istotne od początku są rozmowy z liderem PS o włączaniu całego zespołu w procesy zarządzania i uczestniczenie specjalisty ds. reintegracji w spotkaniach zespołu już od momentu zawiązania się grupy inicjatywnej. Ważna jest również wspólna praca: gdy cały zespół jest tak samo zaangażowany i wspólnie podejmuje większość decyzji, a konkretne osoby są wyznaczone jako odpowiedzialne za poszczególne zadania.

Przykładem dobrze funkcjonującego pod względem działań reintegracyjnych PS jest Spółdzielnia Socjalna Pracownia „ArtZagroda”, zajmująca się wyrobami rękodzielniczymi i prowadzeniem warsztatów. Zatrudnia osoby w trudnej sytuacji życiowej, w większości kobiety opuszczające zakłady karne.

Monika (liderka Spółdzielni): *Udało nam się stworzyć zespół liderów, którzy obserwując nas, nabyli otwartości w stosunku do ludzi, którym pomagamy. To są osoby, które już przeszły cały proces i tu jest już tylko wartość dodana, mamy na kogo liczyć – i to jest niesamowite. Oni przejmują bezwiednie odpowiedzialność, wprowadzając osoby z dużymi dysfunkcjami. (...) Gdy pracujemy z człowiekiem, to pracujemy od początku do końca, czyli mamy wszystko pod kontrolą: finanse, mieszkanie, lekarzy – to jest absolutnie konieczne, przynajmniej na początku. Trzeba cały świat odpowiedzialności, systematyczności, dyscypliny przywrócić na odpowiednie miejsce. (...) Terapeutyzujemy tych ludzi poprzez budowanie relacji z nimi, pracujemy na żywym organizmie, to wynika z codziennego życia, codziennych spotkań, sytuacji itd. I tego się nauczyliśmy w PS. (...) My się tu wszyscy o siebie troszczymy. Często się spotykamy, dziewczyny*

spotykają się u siebie w domach, jesteście zapraszani do domów, to się wszystko tak przenika, że te spotkania, ta integracja jest najcenniejszą rzeczą w naszej Spółdzielni.

Agnieszka (pracownica Spółdzielni): *Wychowuję samotnie dwójkę dzieci. Ogólnie jestem zamkniętą osobą, wycofaną i na pewno w tej pracy się otwieram. Uczę się pracy z klientami, miałam kurs, jak rozmawiać z klientem, to mi dużo dało. Monika z Mirkiem (liderzy PS) to są fajne, ciepłe osoby, to dużo daje. Można ze wszystkim przyjść, z każdym problemem, nie trzeba się krępować, takie życiowe właśnie rzeczy można rozwiązywać. Jacy Monika z Mirkiem są dla ludzi, tak my wszyscy oddajemy tę energię, tę relację i wszyscy jesteśmy tu w przyjacielskich stosunkach. Ja przychodzę z przyjemnością do pracy.*

Monika i Mirosław Kosiccy ze Spółdzielni Socjalnej Pracowania Artzagroda budują szczególny klimat dla wsparcia reintegracji pracowników Spółdzielni. Fot. Karolina Turlejska

Ola (specjalistka ds. reintegracji w OWES): *Podczas spotkań zespołu, które na początku w dużej mierze prowadzę ja – a z czasem oddaję paleczkę liderowi – modeluję sposób komunikacji, zwracania się do siebie, otwartości, szacunku i odwagi w rozmawianiu także o trudnych rzeczach w celu ich rozwiązania i wsparcia każdej z osób. Po pierwszej rozmowie z Moniką, która zwróciła się do mnie z prośbą o pomoc, zorganizowałyśmy regularne spotkania zespołu, po których zawsze omawiałam je z Moniką i ustalałyśmy kolejne kroki. Po kilku miesiącach moja obecność na zebraniach nie była już potrzebna, ponieważ cały zespół zbudował już pewien nawyk komunikacji. Poza moim wsparciem (udzielanym całemu zespołowi, jak i poszczególnym członkom) Spółdzielnia korzysta też ze wsparcia trenera pracy, jej członkowie uczestniczą w szkoleniach i kursach zawodowych oferowanych przez OWES, a także z innych form wspierających ich działalność. Ja oczywiście zostaję w stałym kontakcie z liderami PS i wspieram ich, ale już bardziej doraźnie.*

Główną formą wsparcia dla PS ze strony specjalistki ds. reintegracji, oprócz pracy z liderem, jest organizowanie wydarzeń integracyjnych dla całego zespołu.

Ola (specjalistka ds. reintegracji): *Równocześnie z procesami budowania zarządzania partycypacyjnego ważne jest integrowanie zespołu z włączeniem rodzin pracowników, by osoby, które tworzą zespół, po prostu się lubiły, a na pewno szanowały i wspierały. Jest to bardzo ważny czynnik w budowaniu umiejętności tworzenia relacji i funkcjonowania w grupie społecznej.*

Przykładem tak zbudowanego zespołu jest Spółdzielnia Socjalna TAROKA, zajmująca się pielęgnacją zielni. Tworzą ją osoby z różnymi ograniczeniami (niepełnosprawność intelektualna, uzależnienia, choroby psychiczne, długotrwałe korzystanie z pomocy społecznej itd.), które dzięki wspólnym spotkaniom, rozmowom, wyjazdom integracyjnym, wspólnemu świętowaniu, ale też doszkalananiu się, stworzyły zespół zaangażowanych, dbających o siebie nawzajem ludzi.

Ola (specjalistka ds. reintegracji): *Od samego początku organizowałam wyjazdy integracyjne dla całego zespołu i członków ich rodzin. Byliśmy na przykład w poznańskim ZOO, w ośrodku wypoczynkowym w Chudobczycach, gdzie spotkaliśmy się z trzeźwymi osobami uzależnionymi od alkoholu. Byliśmy wspólnie na grzybach, spotykaliśmy się z okazji Świąt, wychodziliśmy do restauracji. To wszystko było finansowane ze środków OWES-u przeznaczonych na działania reintegracyjne.*

Spotkanie świąteczne spółdzielców ze Spółdzielni Socjalnej TAROKA. Fot. Magdalena Jujeczka.

Halina (pracownica TAROKI): *„Opieka” mi powiedziała, że jest taki projekt społeczny, że to jest na zasadzie ekonomii społecznej. Uważam, że w swoim zamysle jest to dobre, inni ludzie też są potrzebni. Początki były trudne, ale człowiek nie może żyć bez pracy. Jest jakieś dowartościowanie, a kto by nam zaufał – chorym, żaden zakład pracy by nas nie zatrudnił. A tu jest coś, co jest moje, co jest wykonane moją własną ręką, moim własnym pomysłem, moją własną inicjatywą. To jest podawanie ręki, wyciąganie za uszy z bagna,*

z bardzo trudnych sytuacji. Gdyby nie było takich miejsc, toby była tragedia, wiele ludzi jest wykluczonych. Praca w TAROCE bardzo dużo mi dała.

Patryk (pracownik TAROKI): *Mam lat 34, od szóstej klasy choruję na padaczkę, zatrudniłem się w tej pracy przez panią sołtys. W tej pracy jest dobrze, nie mam głupich myśli, takich, że nie wiadomo co robić ze sobą. Jak pracuje, czegoś nowego się uczę, to samo wykonuję w domu, daje mi to satysfakcję i pieniądze, i ubezpieczenie. (...). Praca w TAROCE daje mi sens, sens życia, że rano wstaję i wiem, że idę do pracy i że jak wrócę, to mogę odpocząć. Wszystko układa się dobrze w TAROCE, tak samo w domu. Wcześniej były w domu małe kłótnie, sprzeczki, teraz jest fajnie. Co widzę dobrego w TAROCE? Ludzi dobrych, panią kierownik, wsparcie, że jest takie dobre ze strony Barki, że dowiadują się, jak idzie każdemu, są bardzo potrzebni tacy ludzie. Przykładowo jak ktoś ma problemy, to zawsze może powiedzieć czy zadzwonić, na spokojnie, bez krzyku, bez hałasu. Bo w innej pracy przykładowo tego by nie było. Tu jest właśnie inaczej – i to jest właśnie to, to mi się podoba.*

Przedsiębiorstwa społeczne często kończą swoją działalność nie z przyczyn biznesowych (np. brak zleceń), ale z powodu tzw. czynnika ludzkiego. Dlatego tak ważna jest praca nad budowaniem zespołu, właściwym podziałem zadań, wdrożeniem procesów reintegracyjnych, podnoszeniem kompetencji i kwalifikacji lidera i pracowników, tworzeniem przyjaznego otoczenia. W tym wszystkim PS mogą uzyskać pomoc ze strony OWES-u, pod warunkiem że ośrodek dysponuje odpowiednio przygotowaną kadrą i szeroką paletą form wsparcia.

Aleksandra Bereznicka, Wielkopolskie Centrum Ekonomii Solidarnej

Lidia Węsierska-Chyc, Wielkopolskie Centrum Ekonomii Solidarnej

*Wszystkie cytaty pochodzą z rozmów przeprowadzonych przez Aleksandrę Bereznicką na potrzeby niniejszego artykułu.

REINTEGRACJA

Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez reintegrację społeczno-zawodową. Wsparcie instytucjonalne i jego adekwatność do potrzeb przedsiębiorstw społecznych.

Podkarpacki Regionalny Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (PROWES) w Przemysłu prowadzony w konsorcjum Caritas Archidiecezji Przemyskiej i Podkarpackiej Akademii Przedsiębiorczości Katarzyna Podraza jest podmiotem, który w nowatorski sposób podchodzi do działań wspierających reintegrację społeczną i zawodową pracowników przedsiębiorstw społecznych (PS). Podstawą do podejmowania tych nowatorskich działań jest zarówno doświadczenie podmiotów tworzących PROWES, jak i profesjonalna kadra ekspercka, która angażuje się nie tylko w świadczenie doradztwa, ale również w określanie i tworzenie nowatorskich, autorskich narzędzi wsparcia dla przedsiębiorstw społecznych.

Wypracowane i przetestowane w ramach PROWES narzędzia są podstawą realizacji ścieżki wsparcia PS oraz rozwoju ich i ich pracowników. Odpowiadają one już na zdefiniowane w dokumencie „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej (Monitor Polski z 2019 r. poz. 214) ² potrzeby stworzenia **planu reintegracji**, który obejmuje indywidualne potrzeby poszczególnych pracowników a jeżeli to niezbędne także członków ich rodzin w odniesieniu do interwencji mającej wpływ na zaspokajanie potrzeb, niwelowanie problemów pracownika, **a także przedsiębiorstwa** jako zespołu ludzi uczestniczących w decydowaniu o nim.

Podmioty ekonomii społecznej to nie tylko pracownicy i ich potrzeby, to również osoby, które te organizacje prowadzą, zarządzają nimi i podejmują określone decyzje w zakresie funkcjonowania i dalszego rozwoju. Każde przedsiębiorstwo ma swoją niepowtarzalną kulturę

---

² https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/download/files/EKONOMIA_SPOLECZNA/KPRES.pdf

organizacyjną i panuje tam określony klimat, który również wpływa na jakość systemu zarządzania.

Jak to robimy w PROWES – dużo pracy - wielki efekt.

Dzięki wiedzy, doświadczeniu i zaangażowaniu kadry PROWES opracowaliśmy długoterminowy plan działania z każdym przedsiębiorstwem, które jest pod naszą opieką. W ramach Planu realizowane są następujące działania:

1. Audyt przedsiębiorstwa – Indywidualny Plan Rozwoju.
2. Pogłębiona analiza – badanie satysfakcji pracowników.
3. Wdrożenie „Księgi Reintegracji Społeczno-Zawodowej”.
4. Badania indywidualnych potrzeb rozwojowych pracowników – przy pomocy kwestionariusza postaw pracowniczych oraz autodiagnozy postaw wobec siebie i innych.

1. Audyt przedsiębiorstwa – Indywidualny Plan Rozwoju.

W PROWES wychodzimy z założenia, że rozpoczęcie prac z przedsiębiorstwem społecznym powinno rozpocząć się od dokładnej diagnozy funkcjonowania przedsiębiorstwa – swego rodzaju audytu. Audyt ten nazwany Indywidualnym Planem Rozwoju stanowi również dokładną indywidualną ścieżkę rozwoju dla danego przedsiębiorstwa społecznego. Diagnozę przeprowadzamy w pięciu perspektywach:

- Perspektywa finansowa.
- Perspektywa rynek/klient.
- Perspektywa procesów wewnętrznych.
- Perspektywa infrastruktury i zasobów ludzkich.
- Perspektywa społeczna.

Do opisania każdej z perspektyw używamy analizy SWOT. Analiza SWOT jest jedną z podstawowych metod analizy strategicznej. Przeprowadziliśmy ponad 60 takich audytów w ramach pracy z przedsiębiorstwami społecznymi w ciągu ostatnich trzech lat.

2. Pogłębienie audytu poprzez badanie satysfakcji pracowników.

Indywidualna ścieżka rozwoju to długoterminowy projekt. W trakcie pracy doradczej okazało się, że potrzebujemy dokładniej sprawdzić, jak pracownicy postrzegają procesy zachodzące w PS. Dlatego w niektórych PS przeprowadziliśmy badanie satysfakcji pracownika. Celem takiego badania jest rozpoznanie postaw panujących wśród pracowników organizacji dotyczących stopnia ich satysfakcji i zaangażowania w pracę. Badanie jest często

motorem zwiększenia zaangażowania pracowników, którzy czując się docenieni pytaniem o opinie, włączają się czynnie w budowanie wizerunku firmy, usprawnianie jej działania, a w efekcie mają odczucie wpływu na jej rozwój.

Po diagnozie można rozpocząć proces budowy zaangażowania pracowników. W tym celu, w zależności od wyników diagnozy, wykorzystać można takie metody jak:

- wspieranie innowacyjności organizacji przy wykorzystaniu inicjatyw pracowniczych,
- budowę systemów motywacyjnych wspierających pożądane zachowania pracowników,
- budowę systemów rozwoju kompetencji pracowniczych,
- budowanie systemów ocen pracowniczych,
- poprawę systemów komunikacji wewnętrznej w organizacjach,
- programy kreowania marki pracodawcy,
- monitorowanie konfliktów w ramach organizacji.

3. Wdrożenie „Księgi Reintegracji Społeczno-Zawodowej”.

Następnym etapem i dokumentem potwierdzającym wdrożenie procesu reintegracji społeczno-zawodowej jest „Księga Reintegracji Społeczno-Zawodowej”. Jest to kolejne autorskie rozwiązanie, przygotowane przez doradców PROWES.

Pracując z przedsiębiorstwami społecznymi brakowało nam dokumentu, w którym byłyby zebrane i opisane wszystkie działania reintegracyjne, jakie zrealizowane zostały dotychczas w danym przedsiębiorstwie. Dlatego powstała księga, której celem jest dokumentowanie procesu reintegracji pracowników oraz rozwoju przedsiębiorstwa społecznego. **Dokument składa się z kilku ważnych obszarów:**

1. Stanu zatrudnienia w przedsiębiorstwie społecznym i zmian w zatrudnieniu, z podaniem przyczyn tych zmian.
2. Dokumentowanie reintegracji zawodowej poprzez realizowanie rezultatów „twardych” przez każdego pracownika. Rezultaty to: wzrost kwalifikacji zawodowych, wzrost doświadczenia zawodowego, wzrost doświadczenia w zakresie aktywności zawodowej.
3. Dokumentowanie reintegracji społecznej poprzez realizowanie rezultatów „miękkich” przez każdego pracownika. Rezultaty to:
  - **Zmiana osobistych predyspozycji** - wskaźniki: poprawa prezencji, wzrost zadowolenia, nabycie umiejętności zachowań asertywnych, nabycie umiejętności komunikacyjnych.

- **Wzrost zdolności motywacyjnych** - wskaźniki: zwiększenie wiary we własne siły, podniesienie poziomu własnej wartości, zwiększenie motywacji do zmiany sytuacji życiowej i zawodowej, większa punktualność.
  - **Postęp w integracji społecznej** - wskaźniki: większa otwartość na innych ludzi, zmniejszenie niepewności i depresji, zmniejszenie poczucia izolacji społecznej, umiejętność korzystania z nowoczesnych technologii, tj. Internet, media społecznościowe.
4. Oczekiwane rezultaty usług realizowanych na rzecz przedsiębiorstwa społecznego to w szczególności: wzrost przychodów przedsiębiorstwa, rozszerzenie zakresu prowadzonej działalności, pozyskanie nowych klientów, wzrost liczby miejsc pracy w przedsiębiorstwie społecznym, poprawa wizerunku przedsiębiorstwa.

Aby móc zrealizować rezultaty „miękkie” dla każdego pracownika korzystamy z kolejnego autorskiego narzędzia tj. **„Kwestionariusz postaw pracowniczych”**. Kwestionariusz postaw pracowniczych bada postawę pracownika wobec pracy, wobec pracodawcy oraz wobec współpracowników. Badane są tu takie zachowania jak: zaangażowanie, samodyscyplina, otwartość na zmiany, odpowiedzialność, lojalność, uczciwość i etyka pracy, dzielenie się wiedzą oraz współpraca.

4 Badanie pracownika „Autodiagnoza postaw wobec siebie i innych”.

Aby proces reintegracji społeczno-zawodowej mógł odbywać się w pełni, potrzebna jest również wiara pracownika w siebie, swoje możliwości a także umiejętność komunikowania się z innymi, poprzez umiejętność budowania relacji, zarówno w życiu zawodowym jak i społecznym w tym rodzinnym. Do tego służy formularz „Autodiagnoza postaw wobec siebie i innych”. W formularzu wskazane są cztery różne postawy, tj.: postawa agresywna, postawa pasywna, postawa manipulacyjna oraz postawa asertywna. Każda z nich niesie za sobą pewne konsekwencje zachowań, które będą przyczyniać się do rozwoju pracownika lub blokady w budowaniu dobrych relacji z innymi pracownikami, kadrą zarządzającą czy osobami z najbliższego otoczenia.

**Historia jednej spółdzielni - czyli jak cały proces reintegracji społeczno-zawodowej
wygląda w praktyce.**

Poniżej przedstawiamy proces reintegracji społeczno-zawodowej na podstawie Spółdzielni Socjalnej Szóstka z Przemysła, która prowadzi żłobek „Ramtamtam”.

Komentarz Magdalena Ciesielska-Ryznar - Prezes zarządu Spółdzielni Socjalnej Szóstka

„Tak naprawdę o procesie reintegracji społeczno-zawodowej zaczęliśmy myśleć i go realizować przy okazji naszego uczestnictwa w projekcie „Nawigator – kompleksowy program wspierania rozwoju ekonomii społecznej”

realizowanym przez PROWES. Proces rozpoczął się od analizy sytuacji w spółdzielni. Wspólnie z doradcami PROWES przeanalizowaliśmy najważniejsze obszary naszej działalności: finanse, ofertę, proces zarządzania, kadry. W wyniku tej analizy powstał indywidualny plan rozwoju, a w nim dokładna ścieżka rozwoju rozpisana w formie

harmonogramu zadań do realizacji. Od tego czasu rozpoczęliśmy systematyczną pracę nad procesem reintegracji. Dużo było zadań edukacyjno-rozwojowych dla pracowników (szkolenia, doradztwo, szkolenia zawodowe, coaching dla zarządu, mentoring). Duża część tego planu poświęcona była rozwojowi kompetencji zarządu spółdzielni, w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej, które są przydatne w dalszych etapach naszego rozwoju zawodowego. Szczególnie dotyczy to zakresu zagadnień związanych z wykonywaną pracą, z prowadzeniem działalności gospodarczej, z umiejętnością pracy w zespole oraz jakością wykonywanej pracy. U naszych pracowników można było zauważyć poprawę umiejętności pracy w zespole, jakości wykonywanej pracy, wykorzystania czasu pracy, samooceny. Proces realizowany był w formie doradztwa indywidualnego dla zarządu oraz pracowników a także doradztwa grupowego. Zwiększyła się świadomość oraz odpowiedzialność nas wszystkich za funkcjonowanie naszej spółdzielni. Dostaliśmy dużo wsparcia na początku realizacji planu reintegracji. Dla nas najważniejsze jest, że możemy liczyć na doradców PROWES na ich wiedzę oraz wsparcie. Teraz jesteśmy po kolejnym badaniu satysfakcji pracowników, ostatnie robiliśmy w 2017 roku. Każde takie badanie jest dla nas informacją jak działamy i co możemy poprawić. Zrobimy spotkanie

wszystkich pracowników i wspólnie omówimy wyniki tego badania i zastanowimy się co i jak poprawić.

1. Audyt przedsiębiorstwa – Indywidualny Plan Rozwoju.

Indywidualny Plan Rozwoju został przeprowadzony w Spółdzielni Socjalnej Szóstka jako jeden z pierwszych. Analiza SWOT została przeprowadzona w 5 obszarach: finanse, infrastruktura oraz zasoby ludzkie, rynek/klient, perspektywa społeczna, procesów wewnętrznych. Na tej podstawie zostały wybrane cele główne w poszczególnych perspektywach. Cele zostały rozpisane na zadania rozwojowe do zrealizowania w konkretnym czasie.

W obszarze finanse głównym celem było: poprawa efektywności ekonomicznej oraz powiększenie przychodów. W trakcie doradztwa indywidualnego z zarządem podniesiono umiejętności tworzenia analiz ekonomicznych jakościowych i ilościowych, dokonywania analiza przychodów. Dodatkowe doradztwo skierowane było na budowanie świadomości „Rachunkowości Zarządczej” (analiza wskaźników finansowych, rozliczanie podatku, czytanie sprawozdań finansowych, wyliczanie ceny, ekonomiczne aspekty modelu sprzedaży). Spółdzielnia otrzymała dotacje na zatrudnienie nowych osób w ramach projektu „Wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej”, dodatkowo otrzymała mikrogrant na promowanie ekonomii społecznej. Dzięki temu spółdzielnia zatrudniła 5 nowych osób a co za tym idzie przyjęła 10-cioro nowych dzieci do żłobka.

W obszarze infrastruktura: remont pomieszczeń, które wynajmuje spółdzielnia.

W obszarze rynek/klient: głównym celem było doradztwo indywidualne dla zarządu z zakresu budowania przewagi konkurencyjnej:

- Badanie rynku lokalnego (struktura wiekowa okolicznych mieszkańców).
- Badanie konkurencji na rynku lokalnym.
- Doradztwo w zakresie wzrostu rozpoznawalności marki “Ramtamtam” - ulepszenie oferty i sposobu jej przekazywania.
- Organizacja dni otwartych, eventów, urodzin. Sposoby dotarcia do grupy docelowej klientów (rodzice dzieci w wieku do 3 lat) - poradnie pediatryczne, domy kultury, sale zabaw, parki, place zabaw.
- Doradztwo z zakresu opracowania i przygotowania drukowanych materiałów reklamowych (współpraca z podwykonawcami: graficy, drukarnie, kolporterzy).
- Doradztwo z zakresu efektywnego zarządzanie marką na portalach społecznościowych (facebook, youtube i inne).

W obszarze społecznym:

- Doradztwo związane z wdrożeniem modeli wsparcia osób poddawanych procesom reintegracji społecznej i zawodowej.
- Doradztwo w zakresie wzrostu poziomu kompetencji zawodowych i społecznych członków i pracowników spółdzielni – **zarekomendowano i zorganizowano szkolenie zawodowe: opiekunka dziecięca.**
- Doradztwo związane z delegowaniem obowiązków oraz budową efektywnej struktury organizacyjnej, z uwzględnieniem wzrostu zatrudnienia.

W procesach wewnętrznych: opisanie stanowisk oraz zwiększenie roli zarządu w działaniach rozwojowych przedsiębiorstwa.

Szkolenia zawodowe / kursy zawodowe i doksztalcające: cel - wzrost rozpoznawalności marki żłobka „Ramtamtam”. **Szkolenia w ramach Akademii PARP – szkolenia bezpłatne, w których wzięli udział członkowie zarządu i pracownicy Spółdzielni:**

- Szkolenie z zakresu nawiązywania kontaktów biznesowych i zawiązywania partnerstw.
- Szkolenie z zakresu branding - budowanie świadomości marki u konkretnej grupy docelowej poprzez różnego rodzaju reklamę.
- Szkolenie z zakresu PR.
- Szkolenie z zakresu budowania i rozwoju nowych usług.
- Szkolenie z zakresu współpracy z mediami i twórcami opinii publicznej.

2. Badanie satysfakcji pracownika

W badaniu satysfakcji pracownika wzięli udział wszyscy pracownicy spółdzielni. Badanie było anonimowe. **Po pierwszym badaniu przedstawiono następujące rekomendacje:**

W trakcie spotkania zespołu – przedyskutować i określić na nowo zakres obowiązków pracowników uwzględniając wszelkie zadania nie związane bezpośrednio ze stanowiskiem. Spisanie zakresu obowiązków poszczególnych pracowników do akt osobowych.

Obszary do wzmocnienia to:

- *otwartość na pomysły pracowników, np. zakup tablicy korkowej, na której można umieszczać spisane pomysły na zmianę,*
- *poprawa infrastruktury,*
- *zwiększenie ilości pomocy i narzędzi do pracy z dziećmi,*
- *wzmocnienie grupowe podejmowania decyzji, np. na spotkaniach zespołu zastosować metodę podejmowania decyzji „burza mózgów”.*

Pierwsze spotkanie zespołu po przeprowadzeniu badania odbyło się w obecności doradcy, który czuwał nad przebiegiem spotkania oraz moderował dyskusję. Kolejne spotkania zespołu odbywały się już pod przewodnictwem zarządu spółdzielni. Kadra Spółdzielni Socjalnej Szóstka w maju 2020 poddała się kolejnemu badaniu satysfakcji pracownika – do którego wykorzystano to samo narzędzie co 3 lata temu. Wyniki badania pokazały, że nastąpił postęp i rozwój w przypadku tych pracowników, którzy uczestniczyli w poprzednim badaniu. Nadal najwyżej oceniana jest: współpraca z bezpośrednim przełożonym, morale współpracowników, współpraca zespołowa, profesjonalizm współpracowników, atmosfera w pracy, wyposażenie stanowisk pracy. Jako obszar do dyskusji pozostaje fakt, iż nikt z badanych nie odpowiedział na pytanie otwarte. Szczegółowe wyniki badania zostaną omówione na najbliższym spotkaniu z pracownikami spółdzielni.

3. Badanie postaw pracowniczych.

Zbadano postawy wobec pracy, pracodawcy oraz współpracowników – wykorzystano autorskie narzędzie „Kwestionariusz postaw pracowniczych”. Po analizie wyników można powiedzieć, że zespół w głównych skalach otrzymał wyniki przeciętne. Następnym krokiem było opracowanie indywidualnego doradztwa dla poszczególnych pracowników spółdzielni, które będzie realizowane w formie szkoleń i doradztwa grupowego.

Główne tematy doradztwa to:

- Wzmocnienie samodyscypliny w działaniu
- Otwartości na zmiany
- Wzajemne wspieranie się w dążeniu do wspólnych celów

4. Autodiagnoza postaw wobec siebie i innych.

Pracownicy spółdzielni wypełnili kwestionariusz odpowiadając na 80 pytań. Badano cztery postawy: agresywną, pasywną, manipulacyjną oraz asertywną. Badanie pokazało, że większość badanych prezentuje postawę pasywno-asertywną. Czyli, że uzyskali bardzo zbliżoną liczbę punktów z tych dwóch postaw.

- **Osoby uległe (bierne) pasywne:** człowiek uległy rezygnuje ze swoich praw, kiedy zachodzi konflikt między jego pragnieniami, a pragnieniami innych. Zazwyczaj nie mówi co czuje i myśli. Często te emocje zostawia w sobie, „dusi” się, co prowadzi do gromadzenia się niepokoju lub złości.
- **Człowiek asertywny** sam decyduje czego potrzebuje oraz planuje odpowiedni sposób oddziaływania na inne osoby. Osoba asertywna tak kieruje swoim zachowaniem, aby

najlepiej dostosować się do zastanej sytuacji. Nie chce ranić czyjs uczuć, ale chce być ze sobą zgodna.

Na tej podstawie został opracowany plan indywidualny dla poszczególnych pracowników:

- Coaching – 2 osoby
- Warsztat grupowy – z umiejętności radzenia sobie ze stresem
- Doradztwo specjalistyczne

Przedstawiony powyżej przykład Spółdzielni Socjalnej Szóstka jest przykładem modelowym. To model, który opracowaliśmy z przekonaniem, że przynosi określone korzyści dla PS i jego pracowników. W Szóstce (z racji działalności) pracują osoby wywodzące się z grupy osób wykluczonych, ale posiadające określone wykształcenie, kulturę osobistą i myślenie prorozwojowe.

Jak pokazuje doświadczenie nie we wszystkich PS można zastosować model w formie kalki. Inaczej wygląda praca z planem reintegracji społeczno-zawodowej w spółdzielniach gdzie pracownicy nie mają doświadczenia w żadnej pracy, brak jest wykształcenia (często jest to wykształcenie podstawowe). W tym przypadku praca nad stworzeniem takiego planu trwa o wiele dłużej i realizowana jest innymi metodami.

Praca, którą już wykonaliśmy wspólnie z kadrami PS, przynosi konkretne korzyści przedsiębiorstwom społecznym:

- Płynność działania przedsiębiorstw społecznych.
- Zaangażowanie kadry w rozwój PS.
- Budowanie stałej lojalnej i wykwalifikowanej kadry pracowniczej.
- Rozwój oferty.
- Wzrost liczby klientów.
- Większa świadomość kadry zarządzającej.

Dla pracowników największe korzyści to:

- Wzrost kompetencji zawodowych oraz społecznych.
- Wpływ na rozwój PS.
- Wzrost umiejętności pracy w grupie.
- Wzrost wiary w siebie.
- Uczenie się systematyczności w pracy.

Nowatorski system pracy z przedsiębiorstwami społecznymi w PROWES nastawiony jest na długoterminowe i systemowe działanie. Wspieramy całościowo nasze PS w dążeniu do

realizacji głównych celów czyli procesu reintegracji społeczno-zawodowej całej kadry. Przedstawiony przykład procesu reintegracyjnego jest modelowym przykładem, który ze względu na specyfikę spółdzielni (wykwalifikowana kadra, zaangażowanie członków) został sprawnie wdrożony. Z naszych doświadczeń wynika, że w niektórych PS wdrażanie systemu napotyka na bariery, które są dla naszych doradców wyzwaniem i powodują, że cały proces przebiega wolniej, ale efekt końcowy jest zawsze satysfakcjonujący.

Marta Bober-Lal, Podkarpacki Regionalny Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

Małgorzata Święch, Podkarpacki Regionalny Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

**CENTRUM
KLUCZ**

*Fundacja Dzielnia została założona w 2021 r. przy pomocy doradców **Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej Centrum KLUCZ**, prowadzonego przez **Instytut Spraw Obywatelskich z Łodzi**. Większość swoich działań Fundacja Dzielnia adresuje do seniorów, osób z niepełnosprawnościami oraz innych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i ubóstwem. W efekcie otrzymania przez fundację dofinansowania z OWES Centrum KLUCZ na utworzenie nowych miejsc pracy, w lutym 2022 r. rozpoczął działalność Sklep Socjalny RAMPA, będący najważniejszym projektem realizowanym przez organizację ze Zduńskiej Woli. Istotną rolę w powstaniu sklepu odegrała również życzliwość parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Zduńskiej Woli – Karsznicach, samorządów gminnych, lokalnych przedsiębiorców oraz ośrodków pomocy społecznej. Wokół RAMPY Fundacja Dzielnia tworzy przestrzeń aktywności seniorów, dla których organizowane są zajęcia gimnastyczne, szachowe i inne.*

RAMPA – tam, gdzie wyrównują się szanse.

Utworzenie 6 miejsc pracy w Fundacji Dzielnia zostało dofinansowane ze środków Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej Centrum KLUCZ prowadzonego przez Instytut Spraw Obywatelskich.

U źródeł naszej historii są ludzie – i tradycje kolejarskiego osiedla Karsznice w Zduńskiej Woli, skąd pochodzimy i które ukształtowało naszą mentalność. Karsznice stworzyli silni, twardzi ludzie, którzy w okresie II Rzeczypospolitej budowali magistralę kolejową Śląsk-Porty. Przyjechali tu z różnych stron Polski, z różnorodnym bagażem społeczno-kulturowym, i stworzyli wyjątkowe miejsce, tętniące pracą i życiem kulturalnym. Prawie wszyscy mieszkańcy pracowali na kolei, zmieniło się to dopiero w latach dwutysięcznych. Stacja kolejowa została zamknięta, duży węzeł kolejowy podzielony, a ludzie musieli znaleźć inne miejsce zatrudnienia, ale silna tożsamość lokalna i duma z kolejarskich tradycji pozostały. To właśnie tu, na kolejarskim osiedlu Karsznice w Zduńskiej Woli, swoją siedzibę ma Fundacja Dzielnia.

Najważniejszym projektem fundacji jest Sklep Socjalny RAMPA, który działa od lutego 2022 r. Nazwaliśmy go w ten sposób, gdyż słowo rampa ma związek z koleją: na rampach załadowuje i rozładowuje się towary z pociągów. Słowo to oznacza również pomost wyrównujący poziomy, a my to właśnie robimy: pomagamy ludziom pokonywać życiowe problemy i osiągać cele, które bez takiej formy pomocy być może byłyby dla nich nieosiągalne. Utworzyliśmy sklep socjalny, gdyż poszukiwaliśmy takiego sposobu wsparcia osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, zagrożonych wykluczeniem społecznym i samotnością z uwagi na niskie dochody, niezaradność życiową czy podeszły wiek, który w możliwie największym stopniu chroniłby ich godność. Wybrana przez nas forma pomocy odciąża naszych klientów nie tylko finansowo, ale również psychicznie, zapewniając możliwość samodzielnego wyboru produktów i gospodarowania własnym budżetem. W RAMPIE można kupić w bardzo atrakcyjnych cenach pieczywo, nabiał, warzywa, konserwy, przyprawy, soki, produkty higieny osobistej czy chemii domowej. Produkty te mają krótki termin przydatności lub uszkodzone opakowania, gdyż właśnie takie produkty, w myśl zasady *zero waste*, przekazują fundacji producenci i dystrybutorzy. Do zakupów w RAMPIE uprawnione są osoby posiadające specjalną kartę, którą wydają lokalne GOPS-y i MOPS-y na podstawie kryterium dochodowego. Z oferty sklepu skorzystać mogą także seniorzy powyżej 70. roku życia – jest to grupa, do której Fundacja Dzielnia adresuje większość swoich działań.

Nie byłoby RAMPY, gdyby nie życzliwość parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Zduńskiej Woli – Karsznicach, samorządów gminnych, lokalnych przedsiębiorców oraz ośrodków pomocy społecznej. Sklep RAMPA działa przy ul. Juliusza Sylły 1 w Zduńskiej Woli w pomieszczeniach użyczonych fundacji właśnie przez parafię. Czynny jest od poniedziałku do piątku przez cztery godziny każdego dnia (trzy razy w tygodniu do południa, a dwa razy popołudniami). Do obsługi sklepu fundacja zatrudniła osoby, które wcześniej były bezrobotne. Obok RAMPY stacjonarnej uruchomiliśmy także RAMPE mobilną – to specjalnie przystosowany do prowadzenia sprzedaży samochód dostawczy, który umożliwia mieszkańcom okolicznych gmin skorzystanie z oferty sklepu. Mobilna RAMPA służy osobom najbardziej potrzebującym – są to osoby wykluczone komunikacyjnie, przede wszystkim seniorzy i osoby z niepełnosprawnościami, ale także matki z dziećmi, dla których wyjazd do sklepu w innej miejscowości jest trudny i czasochłonny.

Największym wyzwaniem w prowadzeniu sklepu socjalnego jest pozyskiwanie produktów – otrzymujemy bądź kupujemy je od przedsiębiorców, którym bliska jest idea niemarnowania żywności. Oferta RAMPY cieszy się bardzo dużym zainteresowaniem, przed

sklepem codziennie ustawiają się kolejki, dlatego zapewnienie ciągłości dostaw towarów jest sprawą kluczową.

Otwarcie RAMPY (07.02.2022 r.) miało miejsce ponad dwa tygodnie przed inwazją Rosji na Ukrainę. Fundacja zareagowała natychmiast: prowadziliśmy zbiórki rzeczowe i finansowe dla uchodźców, pomagaliśmy im usamodzielnąć się w Polsce. Jedna z uchodźczyń znalazła zatrudnienie w RAMPY. Sytuacja, w jakiej znaleźliśmy się

jako kraj i społeczeństwo, spowodowała, że fundacja objęła wsparciem zupełnie nowe grupy osób. Natomiast w naszych działaniach nieustannie nawiązujemy do idei, które przyświecały założeniu fundacji, czyli przede wszystkim wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ze względu na wiek. Osiedle Karsznice to osiedle zamieszkiwane przede wszystkim przez osoby starsze, oddalone od centrum Zduńskiej Woli, nie najlepiej z nią skomunikowane. Dlatego wokół RAMPY tworzymy przestrzeń aktywności seniorów, którym oferujemy ćwiczenia gimnastyczne, zajęcia szachowe, a także budujemy centrum wolontariatu seniorów.

Małgorzata Frach, Fundacji Dzielnia

Fundacja Toskania Kociewska powstała przy wsparciu Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej TŁOK, prowadzonego przez Stowarzyszenie Kujawsko-Pomorski Ośrodek Wsparcia Inicjatyw Pozarządowych "TŁOK". Ze środków OWES Fundacja otrzymała dotację na utworzenie nowych miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. PES prowadzi szeroko rozumianą turystykę społeczną oraz działania opiekuńcze z zaangażowaniem w prace w gospodarstwie ekologicznym. Ważnymi mieszkańcami gospodarstwa są zwierzęta, to one przybliżają gości Toskanii Kociewskiej do natury. W gospodarstwie spotkać można konie, świnki wietnamskie, kury, gęsi syberyjskie i głównych bohaterów zagrody - osły. Realizowany jest tu unikatowy program edukacyjno- rekreacyjny „Ośla dolina”. Na terenie gospodarstwa znajdują się: przestronne wiaty, miejsce na ognisko i grilla, sala dydaktyczna (dostępna również dla osób niepełnosprawnych), duże podwórze, po którym spacerują przyjazne zwierzęta, które angażowane są jako towarzysze dla odwiedzających gospodarstwo gości.

Natura i pasja – Toskania Kociewska. Prowadzenie działań społecznych i aktywizacja w gospodarstwie ekologicznym.

Toskania Kociewska to miejsce spotkań dla osób chcących posmakować i doświadczyć sielskiej wsi i cudownej przyrody. Nasze malownicze gospodarstwo ekologiczne położone jest na terenie Parku Krajobrazowego Dolnej Wisły w otoczeniu lasu, malowniczych wzniesień i pól. Bochlin, gdzie Fundacja Toskania Kociewska ma swoją siedzibę, to wieś na krańcach województwa kujawsko-pomorskiego. Ale przebywając tutaj – na Kociewiu, w krainie pomiędzy Kaszubami a Kujawami – poczujecie się jak na wakacjach w słonecznej Italii.

Fundacja Toskania Kociewska działa wielotorowo, a oto główne ścieżki naszych działań:

- **Aktywna edukacja pozaszkolna** dla zorganizowanych grup szkolnych – rekreacja i edukacja.

- **Zagroda edukacyjna** pokazująca szeroki model działań – od prostych spotkań dotyczących edukacji ekologicznej dla dzieci i młodzieży, poprzez bardziej złożone, gdzie bohaterami jest człowiek i zwierzęta, po programy aktywizujące lokalną społeczność terenów wiejskich.
- **Agroturystyka ekologiczna** jako miejsca noclegowe z wyżywieniem przygotowywanym z produktów pochodzących z własnego certyfikowanego gospodarstwa ekologicznego.
- **Szkolenia z dobrostanu zwierząt** dotyczące głównie osłów i koni, np. „ABC osła” czy „Przewodnik osła” jako transfer do kolejnego bloku szkoleń z **onoterapii**, czyli terapii wspomagającej przy udziale osła.
- **Ambasador Kociewia** – chcemy, aby wieści z naszej krainy dotarły do jak najszerszego grona i aby nasza lokalna społeczność była coraz bardziej dumna ze swojej małej ojczyzny.

Nadrzędna zasada w Toskanii Kociewskiej brzmi: NIE OCENIAJ. Jest ona motorem wielu naszych działań, ponieważ towarzyszące nam zwierzęta, które są jednocześnie bohaterami naszych spotkań, nie oceniają – one widzą nas takimi, jakimi jesteśmy, i takich nas w pełni akceptują. Taka bezinteresowna akceptacja udziela się wszystkim z naszego otoczenia i zapewne dlatego tak dobrze czują się u nas osoby, które w jakiś sposób czują się wykluczone. Bo określenie „specjalne” oznacza u nas „wyjątkowe”.

Moderowane przez nas spotkania łączą w sobie elementy zabawy oraz edukacji. Wykorzystujemy różne systemy edukacyjne w podejściu do grup, aby zachęcić jej uczestników do swobodnej interakcji, zainteresowania tematyką wiejską, społeczną itp. Szczególny nacisk kładziemy na SZACUNEK – do Ziemi, gleby, naszego otoczenia, swoich gości, siebie samego itp.

Toskania Kociewska jest nie tylko fundacją – to także przedsiębiorstwo społeczne oraz certyfikowane gospodarstwo ekologiczne. Można u nas spotkać i poznać różne zwierzęta domowe i gospodarskie: osły, konie, psy i koty, świnki wietnamskie, a nawet węgierskie, gęsi syberyjskie, kury różnych ras z pięjącymi w różnych językach kogutami. Co roku

organizujemy dla naszych wyjątkowych gości specjalnie dedykowane obozy zimowe i letnie,

na których przybliżamy świat zwierząt, ich sposób postrzegania świata, odczuwania, a przede wszystkim pokazujemy, jak bliskie i zbieżne są nasze światy.

Oto oferta naszych najważniejszych usług i działań ułożona w bloki tematyczne, którą kierujemy do poszczególnych grup docelowych. Podkreślamy jednocześnie naszą odmiennność, włoskość, dbałość o dziedzictwo materialne i niematerialne, krajobraz.

ZAJĘCIA DLA SZKÓŁ I PRZEDSZKOLI – różne scenariusze

Edukacja na temat relacji zwierzę–człowiek.

Zajęcia służą wprowadzeniu dzieci do świata zwierząt domowych, poznania ich różnych i ciekawych zachowań, a także uczą, jak się nimi właściwie opiekować. W ofercie mamy także zajęcia poświęcone konkretnym zwierzętom:

- „Wy nie wiecie, a ja wiem, jak rozmawiać trzeba z psem” – słowa tej piosenki są zarazem tematem spotkania poświęconego relacji pies–człowiek. Kładziemy tu nacisk na promowanie dobrego zachowania wobec psów, na bezpieczeństwo i szacunek w obcowaniu z nimi. Uczymy też prawidłowo odczytywać podstawowe znaki mowy ich ciała.
- Spotkanie z osłem. Pierwsze zajęcia prowadzone są przez doświadczonych onoterapeutów, czyli specjalistów, którzy w rehabilitacji osób z różnymi niepełnosprawnościami korzystają z dobroczynnego wpływu osiołków. Jest to także świetna okazja do ćwiczeń naszych zmysłów (choćby podczas pielęgnacji osłej sierści doświadczamy dotyku szorstkości, ciepła, zapachu itp.).
- Spotkanie z kurami. Dzieci będą mogły nie tylko poznać różne rasy tych ptaków domowych, ale także je dotknąć, doświadczając miękkości ich piór, a nawet – wybiórczo – ciepła świeżych jaj.

Warsztaty z pizzy: woda, mąka... i co więcej?

Gotowanie to magia, na dodatek przetwarzanie surowców, sporządzanie z nich potraw angażuje wszystkie zmysły. Warsztaty z przyrządzania pizzy to nie tylko dobra zabawa, ale także pyszny pretekst do poznania historii tego najpopularniejszego dania świata, a także okazja do liźnięcia włoskiej kultury i tegoż język. Zajęcia z gotowania uczą również pracy w zespole. Dzięki nim można się lepiej poznać, a w przypadku starszych grup – doświadczyc nowych synergii, kiedy np. szef staje się pomocnikiem swego podwładnego. Mile widziane są eksperymenty z nowymi smakami i ciekawymi połączeniami. Używamy do tego oryginalnych produktów włoskich, takich jak oliwa, mąka, i w zależności od sezonu – świeżych produktów

z ekologicznego ogródka Toskanii Kociewskiej, w przypadku pizzy przede wszystkim: pomidorów, bazylii i oregano. Na koniec wspólnie zjadamy pizzę. Nic nie smakuje lepiej, niż to, co przygotowaliśmy sami, i czym możemy się dzielić w doborowym towarzystwie.

Polska i Włochy – tak daleko i tak blisko.

Nasze kraje są geograficznie dość dalekie, ale jednocześnie związków je łączących jest nadspodziewanie wiele – chociażby my, właściciele będący w związku małżeńskim włosko - polskim, długi czas mieszkaliśmy w słonecznej Italii. Warsztaty to świetna okazja, by zapoznać dzieci z kulturą Włoch i podstawowymi zwrotami języka włoskiego. Jest tu miejsce i na naukę, i na zabawę. W programie przewidziane jest m.in. zwiedzanie Ogrodu Królowej Bony, bliskie spotkania ze zwierzętami mieszkającymi w Toskanii Kociewskiej, a także przyrządzanie i wspólne pałaszowanie pizzy. Warsztaty i wizyty w naszym gospodarstwie zawsze dopasowujemy do wieku i potrzeb uczestników. Przed rozpoczęciem zapoznajemy gości z naszymi czworonożnymi mieszkańcami o wielkich uszach, czyli przesympatycznymi osiołkami. Nie brakuje też zabaw na świeżym powietrzu ani śpiewów, a w repertuarze są popularne piosenki – polskie, włoskie i ogólnoswiatowe. Spacer po gospodarstwie, degustacja, warsztaty kulinarne, wspólne śpiewanie itp. – wszystko to sprawia, że atmosfera jest swobodna i daleka od formalności.

AGROTURYSTYKA

Krajobraz roztaczający się z naszego kociewskiego gospodarstwa przypomina włoską Toskanię, stąd nazwa, która powstała z połączenia dwóch krain: Toskania Kociewska. Tutaj można wypocząć, zwolnić tempo, oddając się obcowaniu z naturą w towarzystwie naszych zwierząt. W tak urokliwym

miejscu czas płynie wolniej, a to sprzyja również ładowaniu energii. Do dyspozycji gości są 3 apartamenty, a każde z nich może pomieścić od 2 do 5 osób. Wykończenia elementami drewnianymi w stylu rustykalnym sprawiają, że pokoje są przytulne. W wyposażeniu każdego z nich jest kuchnia z prawdziwego dębowego drewna. Dzięki kamerce możemy się połączyć i gotować razem z gospodarzami – razem, choć osobno. Czym byłaby agroturystyka bez sali kominkowej? Nasza jest wielofunkcyjna, bo oprócz tego, że jest przytulna, wygodna i ma

kominek, to znajduje się w niej też biblioteka z książkami dla dorosłych i dla dzieci oraz miejsce na inne aktywności. Do gospodarstwa przylega nasz prywatny las, który zachęca do spacerów, oferując przyjemny cień w upalne letnie dni i bogactwo swego runa, zwłaszcza jesienią. Wokół można obserwować pasące się konie i osły. Jest sielsko.

EKOLOGICZNY OGRÓD KRÓLOWEJ BONY

Patronką ekologicznego ogrodu Toskanii Kociewskiej jest królowa Bona Sforza – Włoszka, która wychodząc za mąż za króla Zygmunta Starego, została królową Polski (1518 – 1557). Królowa Bona jest szczególnie znana z tego, że przywiozła do Polski nowości kulinarne i kilka nieznanych jeszcze na terenie naszego kraju warzyw. To właśnie dzięki niej można dziś najwzyczajniej w świecie kupić w polskim sklepie zadomowioną już włoszczyznę – a u nas, w Toskanii Kociewskiej, poznać niektóre inne, mniej znane rarytasy. W Ogrodzie królowej Bony oczywiście uprawiamy nie tylko tradycyjne polskie rośliny, ale też warzywa i zioła pochodzenia włoskiego.

GALLINOPOLI – MIASTO KUR

Jest to najnowszy „produkt” naszej Fundacji mający na celu uświadomienie ludziom nadzwyczajnej roli kur w życiu człowieka. Kury są w ogóle bardzo ciekawymi i ciekawskimi zwierzętami, a ich świat pełen jest niespodzianek. W Gallinopoli można spotkać kury rodzimych ras polskich – to nasz wyróżnik i coś, czym się chwalimy i chętnie dzielimy. Chcemy jednocześnie pokazać, że „Polacy nie gęsi” i swoje rasy też mają. Wartością dodaną naszego miasta kur są oczywiście ekologiczne jaja, które wykorzystujemy chętnie w kuchni.

ONOTERAPIA

Onoterapia jest terapią wspomagającą z udziałem osłów. Te cudowne zwierzęta doskonale sprawdzają się w zajęciach rekreacyjno-edukacyjno-terapeutycznych. Niemniej trzeba dobrze wiedzieć, jak z nimi postępować – a wie to Sara Valentini Pstrong, która z zawodu jest weterynarzem ze specjalizacją z onoterapii (jak również dogoterapii). Dlatego w Toskanii Kociewskiej organizujemy specjalistyczne szkolenia i kursy dla osób zainteresowanych pracą z osłami i ludźmi, podczas których kursanci uczą się odpowiedniego podejścia i odpowiedzialnego traktowania zwierząt. W ten sposób nabierają umiejętności potrzebnej w pracy, gdzie podstawą jest kontakt ludzi o bardzo różnych potrzebach i niepełnosprawnościach z osłami.

SPOTKANIA INTEGRACYJNE ORAZ WIZYTY STUDYJNE

Jako czynnie działające gospodarstwo agroturystyczne oraz pierwsze w Polsce gospodarstwo opiekuńcze często organizujemy spotkania i warsztaty edukacyjne dla innych początkujących gospodarstw (grupa do 50 osób). Dopełniają je także specjalne wyjazdy studyjne, podczas których prezentujemy naszym gościom wzorcową współpracę, która nawiązała się pomiędzy instytucjami jednostek samorządu terytorialnego a organizacjami pozarządowymi. Przybliżamy specyfikę tych relacji, przecieramy szlaki i ośmielamy do rozpoczęcia kontaktów.

PLAN NA 2021 ROK

Smart village (inteligentna wioska) **i mocna lokalna marka**

Troska o nasze tradycje idzie w parze z nowoczesnością na wsi. Stabilne łącze internetowe jest podstawą – pozwala chociażby uruchomić ogólnopolską sprzedaż lokalnych produktów i podnieść świadomość odbiorców o istnieniu atrakcji

i możliwości naszych okolic. Planujemy stworzyć stronę sprzedażową łączącą różne podmioty ekonomii społecznej i nie tylko, aby kupujący mieli jedno – dobre – miejsce do wartościowych zakupów. W tym celu grupujemy się z lokalnymi gospodarstwami (w duchu rolnictwa społecznego), aby sprzedawać łączone produkty i usługi (lokalna kooperatywa edukacyjna łącząca różne aspekty wiejskie). Na wiosnę 2021 r. planujemy otwarcie domów z drewna, wychodząc naprzeciw nowym potrzebom związanym z sytuacją pandemiczną – oferujemy indywidualne lokum w wiejskiej i zdrowej atmosferze, połączone z towarzystwem przebywających na świeżym powietrzu zwierząt domowych i gospodarczych, takich jak osły. Od wiosny rusza nowy projekt przy wsparciu LGD Świecie, dotyczący stworzenia Biura Informacji Lokalnej, którego głównym zadaniem będzie promocja lokalnego produktu i wsparcie rozwoju turystyki aktywnej. Na szczycie Oślej Górki w Toskanii Kociewskiej (znanej wielu już osobom, które odwiedziły nasze gospodarstwo) powstanie też wyjątkowa kompozycja krajobrazowo-architektoniczna: platforma widokowa. W dolnej części platformy planujemy stworzyć salę edukacyjno-rekreacyjną, a na górze wielki balkon widokowy, skąd

rozpościera się widok na górki i poletka Ziemi Kociewskiej. W salce będą się odbywać prelekcje na temat historii Kociewa, ale też lekcje uświadamiania, np. do czego służy żywopłot, czyli ‘żywy płot’, i dlaczego powinien być priorytetem w komponowaniu krajobrazu wiejskiego. Idea platformy widokowej zrodziła się podczas licznych spotkań z dziećmi i młodzieżą na szczycie Oslej Górki – i to właśnie goście podsunęli jej zamysł. Zabraliśmy się zatem do propagowania wiejskości z różnych poziomów.

Edukacja.

To dzięki edukacji kreuje się przyszłe społeczeństwa świata. Swoją cegiełkę dokłada do tego Zagroda Edukacyjna Toskania Kociewska, włączając się w ochronę dziedzictwa oraz propagowanie kultury wsi i regionu. To nie tylko wiedza, ale też rozwijanie empatii, zdolności przeżywania, ochrony tożsamości regionalnej i bioróżnorodności, która jest bogactwem świata. Przekazujemy wiedzę ekspercką – w bardzo prostym języku, rozmawiając m.in. o tym, dlaczego gleba musi być żywa, że życie to bakterie, bioróżnorodność. Spotkania prawie zawsze zaczynamy od tzw. wstępnej mapy pojęciowej zawierającej hasła stające się punktem wyjścia do otwartej i nieobciążonej ocenianiem konwersacji, która wzbudza ciekawość i uświadamia, że tak nawet różne tematy mają wiele cech wspólnych. Oto przykłady: skąd się wzięły osły – do czego służyły kiedyś i w czym mogą nam pomóc dzisiaj; gdzie leżą Włochy; czy włoszczyzna to drożyzna; kolory we fladze włoskiej i polskiej; dlaczego „z ziemi włoskiej do Polski”.

***No dig* – bez kopania.**

Chcemy przybliżyć stosunkowo nowy trend w uprawie gleby hołdujący poszanowaniu ziemi. *No dig* jest podejściem zakładającym nienaruszanie gleby zabiegami związanymi z orką, przekopywaniem itp., dzięki czemu nie jest niszczone życie mikrobiologiczne w warstwie żywej. Możemy to uznać za jeden z elementów technicznych, agrotechnicznych permakultury. Niewątpliwą korzyścią *no dig* jest też poszanowanie własnej energii. Nie dość, że mniej jej zużywamy, to na dodatek plony uzyskiwane tą metodą nie odbiegają od tradycyjnie osiągniętych, a nawet są lepsze. Łącząc *no dig* z systematycznym ściółkowaniem, okładaniem kompostem itd., wspieramy gospodarkę wodną terenu, zatrzymując zasoby wodne w glebie. To bardzo ciekawy kierunek, na dodatek ograniczający wydatkowanie sił na inne czynności, w tym niepotrzebną walkę z chwastami. A czym są chwasty? Kim są chwasty w społeczeństwie? Dlaczego chwasty są takie ważne? – te i wiele innych tematów możemy wspólnie omówić podczas dedykowanych spotkań.

Demokratyzacja wiedzy.

Chcemy prowadzić edukację otwartą, w której wiedza jest specyficznym dialogiem z tradycją, innowacją i nowoczesnością. Patrzymy na gospodarstwo z różnych płaszczyzn, z różnych poziomów – w ten sposób chcemy uzmysłwić, że wszystko ma swój czas, że wartością stałą jest zmiana, ciągły proces zmian. To skłania do zastanowienia się: jakie dziedzictwo otrzymaliśmy i jakie pozostawimy po sobie następnym pokoleniom, jak rozumieć takie pojęcia jak „suwerenność żywnościowa”, „samowystarczalność” czy „etyczna triada” (troska o Ziemię, troska o ludzi, sprawiedliwy podział). Wiedza pomaga także nam, tu, na Kociewiu – w wykorzystaniu naszych zasobów, zarówno lokalnych, jak i bezpośrednio z gospodarstwa, w aranżowaniu bezpośredniego kontaktu ze zwierzętami (osłami, końmi, kurami itd.), w godnym i mądrym postępowaniu z różnymi grupami docelowymi (dziećmi, seniorami, osobami z niepełnosprawnościami czy wykluczonymi), a także w poszukiwaniach inspiracji u innych aktywnych grup i organizacji, jak chociażby Fundacja Miejsc i Ludzi Aktywnych.

Tańce w kręgu.

Ruch na świeżym powietrzu, wspólna wyzwolona energia – taki jest taniec. To także idealny sposób na rozpoczęcie spotkania, rozładowania niepotrzebnych emocji i naładowania pozytywnych. Chcemy propagować ruch, w tym właśnie aktywność przez taniec, który może się stać czystą radością. Toskania Kociewska to nie jedynie miejsca noclegowe – nam zależy, aby nocleg u nas był efektem zaciekawienia skierowanego na całą ofertę rekreacyjno - edukacyjno-terapeutyczną i nie był zjawiskiem docelowym, ale korytarzem do nowych doświadczeń, do poznania wielopłaszczyznowych możliwości życia na wsi (smaki, kolory, zapachy itp.). Dlatego tak istotne jest dla nas, aby wszystko odbywało się w serdecznej i lekkiej atmosferze, która temu wszystkiemu sprzyja. Zapraszamy do naszych włości – wierzymy, że w oferowanej ofercie każdy znajdzie coś dla siebie, a nawet będzie przyjemnie zaskoczony możliwościami, których nawet nie brał pod uwagę.

Od 01/09/2022 Toskania Kociewska razem z całym dobrodziejstwem zarządzana jest przez Centrum Jeździeckie Sp. z o.o. Poza powyższymi działaniami będzie rozwijana szeroko pojęta turystyka konna, między innymi hipoterapia, jazda konna oraz rajdy konne.

Arkadiusz Pstrong, Fundacja Toskania Kociewska

Sara Valentini Pstrong, Fundacja Toskania Kociewska

BIZNES SPOŁECZNY Z RODZINNYMI KORZENIAMI.

Marek, Adam i Stasiak od dawna myśleli o uruchomieniu jakiejś działalności w miejscu, w którym niegdyś mieszkali ich dziadkowie. Chociaż sami wychowali się w mieście, wiele wspomnień wiąże ich z Osmolą, wsią w powiecie siemiatyckim. Chętnie opowiada o tym Marek Kutylowski: *Spędzane wakacje w gospodarstwie dziadka były najlepszymi momentami naszego dzieciństwa. Tutaj odrywaliśmy się od codziennego życia w mieście. Co jednak można robić teraz na podlaskiej wsi? Mieszkańcy, zwłaszcza młodzi, raczej uciekają stąd, a nie myślą o rozwijaniu tu biznesu. Na dodatek siedlisko dziadka znajduje się na kolonii, z dala od wioski, w środku lasu. Prawdziwa pustelnia. Pozorną trudność przekuli jednak w atut i w 2019 r. uruchomili tu przedsiębiorstwo społeczne.*

Trochę inna ekonomia.

Ekonomią społeczną zainteresowali się dzięki sąsiadom. Obok siedliska od kilku lat działa pole paintballowe prowadzone przez Spółdzielnię Socjalną „Esskapada”. Spółdzielcy włożyli dużo pracy i serca, aby marka „Paintball Podlasie” stała się znana wśród miłośników aktywnego wypoczynku. Niby normalne przedsiębiorstwo, a jednak częściej niż gdzie indziej można tu spotkać osoby z niepełnosprawnościami. Co roku odbywa się tu także jedyny w Europie turniej paintballa na wózkach. Nie sposób nie zauważyć, że zarabianie pieniędzy dzieje się tu trochę przy okazji. Bardziej chodzi zaś o realizowanie życiowych pasji, podejmowanie nieszablonowych wyzwań, przyciąganie ciekawych ludzi oraz niesienie pomocy potrzebującym. Braciom spodobał się taki styl prowadzenia biznesu. Jak podkreśla Marek: *Wychowaliśmy się w dużej rodzinie i od małego byliśmy uczeni, aby nieść pomoc innym, nie patrząc tylko na korzyści materialne. Chcieliśmy więc i w planowanej działalności pomagać innym, np. tworząc miejsca pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Także od sąsiadów bracia dowiedzieli się, że w 2018 r. rusza Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej*

w Subregionie Bielskim (OWES), który wspiera merytorycznie i finansowo ciekawe pomysły na biznes społeczny.

Dzięki podjętym przez OWES działaniom animacyjnym w środowisku lokalnym, w gminie Dziadkowice spotkali się przyszli członkowie Stowarzyszenia „Podlaski Raj”. Współpraca nawiązana z lokalnym samorządem, z GOPS, lokalnymi organizacjami i liderami, zaowocowała wyłonieniem kilkusobowej grupy zainteresowanej powołaniem nowego podmiotu ekonomii społecznej. W toku spotkań całej grupy z animatorem, a następnie z kluczowym doradcą, został wyłoniony lider i rozpoczęły się prace, które doprowadziły do utworzenia Podmiotu Ekonomii Społecznej. Od momentu zawiązania się grupy inicjatywnej, została ona objęta wsparciem kluczowego doradcy, który pomógł w przygotowaniu planu działania, jak i sporządzeniu dokumentów potrzebnych do zarejestrowania podmiotu. OWES zapewnił tu także wsparcie prawnika, który zweryfikował poprawność dokumentów. Kluczowy doradca przeprowadził diagnozę potrzeb w wyniku spotkań z całą grupą, jak i rozmów indywidualnych z poszczególnymi jej członkami. Pomógł też w przygotowaniu planu działania. Cele i zasady działania nowego podmiotu zostały sformułowane wspólnie z grupą i spisane w statucie organizacji oraz w regulaminach wewnętrznych. Równolegle prowadzone były przez kluczowego doradcę działania w celu ekonomizowania PES. Podmiot w pierwszym etapie został objęty wsparciem szkoleniowym w zakresie prowadzenia i ekonomizowania swojej działalności oraz był objęty wsparciem kluczowego doradcy. Po rozpoczęciu się procedury przekształcania podmiotu ekonomii społecznej w przedsiębiorstwo społeczne, osoby przewidziane do zatrudnienia zostały objęte wsparciem doradcy zawodowego, szkoleniem grupowym oraz doradztwem indywidualnym w zakresie przygotowania biznesplanu, który stał się podstawą do późniejszego udzielenia dotacji oraz wsparcia pomostowego. Wraz z przyznaniem statusu PS, podmiot został objęty opieką kluczowego doradcy biznesowego, który udzielał indywidualnego doradztwa biznesowego dopasowanego do zdiagnozowanych potrzeb. Ponadto PS otrzymało w OWES wsparcie doradcze specjalistyczne (prawne, księgowo-osobowe, finansowe, marketingowe). Nad całością udzielanego wsparcia czuwał kierownik OWES. Sytuacja podmiotu była monitorowana na bieżąco przez kluczowego doradcę biznesowego. W sytuacjach kryzysowych kluczowy doradca biznesowy w możliwie najszybszym terminie podejmował kompleksową usługę wsparcia.

„Twardy jak sęk”.

W przypadku urokliwego siedliska w Osmoli pomysł na biznes mógł być tylko jeden. Bo gdzie lepiej można wypocząć, zorganizować rodzinne wydarzenie, wieczór kawalerski,

imprezę firmową, wesele? Swoje przedsiębiorstwo społeczne postanowili prowadzić w formule stowarzyszenia z działalnością gospodarczą. Stworzyli w nim 4 miejsca pracy dla osób z niepełnosprawnościami oraz bezrobotnych. Stowarzyszenie nosi nazwę „Podlaski Raj”, ale ofertę komercyjną budują wokół marki „Pustelnia Sękalik”. Marek wyjaśnia skąd ta nazwa: *Pustelnia, bo jesteśmy w miejscu zacisznym, z dala od cywilizacji. A Sękalik... bo taki przydomek miał nasz dziadek Zenon Osmólski, co odnosiło się do jego zaciętości do pracy. Był dobrze zbudowany i wytrzymały w pracy na gospodarstwie. Często ludzie opisywali go, że jest twardy jak sęk.* Do dziś we wsi także na potomków pana Zenona nikt inaczej nie powie, tylko „Sękaliki”. Tak zrodził się pomysł na biznes z rodzinnymi korzeniami.

Pustelnia wymagała wielu inwestycji. Udział w projekcie OWES był dobrym krokiem. Pomysł biznesowy został wysoko oceniony i Pustelnia otrzymała dotację. Największy potencjał dostrzeżono w stuletniej stodole. Przestronna, z solidną konstrukcją, porządne klepisko. Idealna na biesiady i potańcówki, ale także szkolenia i konferencje. Dzięki dotacji urządzono tu w pełni wyposażoną szkoleniową salę, a jednocześnie udało się zachować klimat starej stodoły. Dokupiono dwa wygodne domki holenderskie z pełnym zapleczem sanitarnym, duży namiot, łóżka polowe, hamaki. I w ten sposób baza noclegowa w różnorodnym standardzie gotowa na przyjęcie gości. Szybko okazało się, że szczególnym wzięciem cieszy się sąsiedk z sianem w stodole, bo to przecież najlepsze miejsce na wypoczynek po aktywnym dniu i wieczornej zabawie.

OWES od początku wspierał przedsiębiorstwo społeczne tak w wejściu na rynek, jak i utrzymaniu się na nim. Pomagał w nawiązaniu pierwszych kontaktów biznesowych, poszukiwaniu zleceń, w promocji oferty PS. Dzięki OWES została nawiązana współpraca biznesowa z innymi lokalnymi firmami z branży turystycznej i rekreacyjnej. Obecnie budowana jest z nimi wspólna oferta odpoczynku na Podlasiu. Kluczowy doradca biznesowy zachęcił przedsiębiorstwo społeczne do dołączenia do Lokalnej Organizacji Turystycznej „LOT nad Bugiem”. OWES wypromował „szkoleniową stodołę” w środowisku pozarządowym, które często poszukuje tego typu miejsc dla potrzeb własnych działań i projektów. OWES pomógł także nawiązać przedsiębiorstwu społecznemu współpracę z samorządem, który wspiera obecnie zwłaszcza działania statutowe podmiotu.

Zarabianie i pomaganie.

Podobnie jak spółdzielcom z „Esskapady”, tak i braciom „Sękalikom” zależy, aby ich przedsiębiorstwo nie służyło wyłącznie do zarabiania pieniędzy. Ściągają tu społeczników, wolontariuszy, młodzież. Marek kocha historię, od wielu lat jest wolontariuszem w IPN. Zajął

się organizowaniem w Pustelni spotkań i rajdów historycznych. Dostrzega też zmianę, jaka zachodzi w nich samych wraz z rozwojem przedsiębiorstwa: *Obecnie jesteśmy w dużo większym stopniu nastawieni na akcje społeczne niż jeszcze 2-3 lata temu. Zaczynamy także rozumieć, że zaangażowanie społeczne i pomaganie wraca do nas podwójnie, bo coraz częściej także w postaci korzyści w biznesie.*

Pustelnia ma także ambicje, aby być miejscem, gdzie swobodnie będą się czuć osoby z niepełnosprawnościami. Przystosowanie wiekowego gospodarstwa do potrzeb osób na wózkach czy niewidomych to nie lada wyzwanie. Ale dla społeczników nie ma rzeczy niemożliwych. We wrześniu 2020 r. Pustelnia gościła z występem Teatr T3 i jego niewidomych aktorów. Także tu odbył się Subregionalny Konwent Osób z Niepełnosprawnościami. Starania w tym zakresie docenili organizatorzy konkursu „Miejsca Dostępne dla Wszystkich”, w którym Pustelnia otrzymała wyróżnienie. Niebagatelne osiągnięcie to także certyfikat w ogólnopolskim konkursie „Znak Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej 2020” w kategorii – Debiut Roku. Marek nie ukrywał radości, wiedząc zarazem, że takie nagrody zobowiązują: *Teraz jeszcze bardziej będziemy angażować się w aktywność obywatelską, integrację zawodową i społeczną. Jednocześnie będziemy rozwijać naszą działalność o kolejne pomysły – a mamy ich w zanadrzu dużo!*

Ekonomia na trudne czasy.

Przedsiębiorcy społeczni z Osmoli co roku z nadzieją patrzą na kolejne sezony turystyczne i starannie się do nich przygotowują. Paradoksalnie, trudne czasy związane z pandemią COVID-19, stały się dla nich wielką szansą. Pomimo stopniowego wygaszania epidemii, obawy przed podróżowaniem po świecie, do tłumnych kurortów, zostaną jeszcze na długo. Aktywny odpoczynek w kraju, na wsi, jest poszukiwaną ofertą na weekend, urlop, wakacje. Przedsiębiorczy sąsiedzi z „Pustelni Sękalik” i „Esskapady” co roku przygotowują więc wspólną ofertę – dużo nowych atrakcji, dla różnych grup, w wielu wariantach wypoczynku. To również dzięki nim Nadbużańskie Podlasie staje się miejscem aktywnego wypoczynku, a ekonomia społeczna zaistniała w rozwoju branży turystycznej regionu.

Ewa Łukaszuk, Sławomir Sidoruk, Michał Królikowki, Katarzyna Kamecka-Lach,
Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w subregionie bielskim

Nadwiślański
Ośrodek Wsparcia
Ekonomii Społecznej
w Dzierzgoniu

Ekonomia społeczna w obszarze Nadwiślańskim.

Działalność Nadwiślańskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Dzierzgoniu.

W latach 2013-2016 r. na obszarze powiatów: sztumski, kwidzyński, starogardzki, malborski pracował i objął obszar wsparciem OWES Metropolitarny. Powierzchnowa intensywność działań przyniosła wymierne efekty z uwagi na oddalenie, różnice terytorialne obszarów w podejściu do projektu. Brak kontynuacji sprawił, że pozostawiono trzy założone wtedy spółdzielnie socjalne bez opieki. Dwie z nich ciężko to zniosły i poszły w stan likwidacji. Pozostały nienajlepsze doświadczenia.

Nadwiślański Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (NOWES) funkcjonuje od marca 2019 r., jako certyfikowany ośrodek w ramach projektu „Nadwiślański Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej” (NOWES) realizowanego przez Regionalne Towarzystwo Inwestycyjne S.A. w Dzierzgoniu, w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Na Rzecz Rozwoju i Oparcia Społecznego „PERSPEKTYWA” w Kończewicach – Partner nr 1 oraz Stowarzyszeniem Wspierania Przedsiębiorczości w Malborku – Partner nr 2.

Ekonomia społeczna- narzędzie rozwoju gospodarczego.

Nagle pojawia się w regionie nadwiślańskim ośrodek wsparcia ekonomii społecznej, który jest odpowiedzią na potrzeby obszaru. Służy wzmacnianiu III Sektora i lokalnej gospodarki. Pojawia się w terenie ustrukturyzowany regulaminem funkcjonowania zespół specjalistów instruujący, czym jest przedsiębiorstwo społeczne. Pomagający kształtować, tworzyć, szyć na miarę potrzeb firmy, których głównym celem nie jest kapitał sam w sobie. Powstaje narzędzie diagnozujące potrzeby i zasoby, wyłaniający liderów, edukujący społeczność. To samo narzędzie daje możliwości finansowego startu tym przedsiębiorstwom, ale równocześnie wspiera wszystkie organizacje pozarządowe działające na terenie w realizacji ich celów. Działania NOWES stają się stymulatorem rozwoju lokalnego poprzez wielopłaszczyznowe wsparcie.

Specyfika regionu Nadwiślańskiego i jego potrzeby.

Powiśle i Żuławy- żyzne gleby, a Bory Tucholskie i Kociewie- przeozdobne lasem i jeziorami. Wszystko to przeszyte piękną historią i kulturą. Masa potrzeb w usługach społecznych, rozwoju usług sprzedaży i produkcji zdrowej żywności.

Malborski Zamek skupia wielu turystów, którzy potrzebują mieć gdzie zjeść czasem drogo, czasem tanio, na pewno smacznie. Gospodarczo istotne, by oferta turystyczno - noclegowa była bogata, rozpowszechniona na okoliczne ruiny zamkowe w Sztumie i Kwidzynie oraz XIV wieczne kościoły w małych miejscowościach.

Po drugiej stronie Wisły bazy wypoczynkowe Polski. Wspaniały obszar lasów i jezior, ale tereny potrzebujące lepszej komunikacji z miejscami, gdzie znajdują się zakłady pracy.

W zakresie usług społecznych jest potrzeba tworzenia nowych rozwiązań. Brakuje środków na utrzymanie osób trafiających do domów całodobowej opieki, a potrzeby wciąż rosną. Powstają fundacje, spółdzielnie socjalne i stowarzyszenia, które chcą pracować świadcząc pomoc społeczną. Ośrodki Pomocy Społecznej coraz chętniej zgłaszają potrzebę zlecenia usług opiekuńczych podmiotom ekonomii społecznej, celem minimalizowania kosztów utrzymania pracowników etatowych.

Biznes choć zabiegany coraz częściej jest zainteresowany wzięciem udziału we wsparciu oferowanym przez NOWES. A to z uwagi na możliwości jakie daje społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR) jak: poszukiwanie pracowników, dobrze widziana dobroczynność dostrzegająca dodatkowe możliwości dla rozwoju działalności, dla rozwoju swych pasji i aktywności społeczno- zawodowych - chcą prowadzić swoje firmy w formie (na ile to możliwe) przedsiębiorstwa społecznego.

Również w samorządzie przychylniej patrzy się na wydzielanie części zadań i ich delegowanie. Najlepiej na zaprzyjaźnione organizacje, a przynajmniej takie, o których wiedzą, że można na nich polegać. Poszukiwane są możliwości uniknięcia kosztów utrzymania pracowników etatowych w systemie budżetowym. Ustawa o zamówieniach publicznych jest dostosowana do możliwości włączania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, a czasem wręcz nakłada obowiązek jak w przypadku zamówień np. cateringowych. Zamawiający, stosując klauzulę zastrzeżoną, ułatwia dostęp do zamówień publicznych podmiotom zatrudniającym osoby niepełnosprawne (w tym przedsiębiorstwom społecznym) - wspiera zatem integrację zawodową i zatrudnienie tych osób. Analiza wszystkich aktywności NOWES pokazuje, że stosowanie różnych form ekonomii społecznej jest elementem procesu wzmocnienia podmiotowości człowieka.

Ekonomia społeczna realizowana przez samorządy.

Samorząd naprawę może zlecać większość swych zadań. Możliwościami jakimi dysponuje są: kluby integracji społecznej, centra integracji społecznej oraz spółdzielnie socjalne, których przedmiotem jest prowadzenie przedsiębiorstwa z wykorzystaniem pracy jej członków.

Spółdzielnie, choćby z uwagi na zamówienia publiczne w trybie In-house są zwolnione ze stosowania procedury zamówień publicznych. Tak jest w przypadku np., gdy zamawiający sprawuje nad tą osobą prawną kontrolę odpowiadającą kontroli sprawowanej nad własnymi jednostkami, polegającą na dominującym wpływie na cele strategiczne oraz istotne decyzje dotyczące zarządzania sprawami tej osoby prawnej; warunek ten jest również spełniony, gdy kontrolę taką sprawuje inna osoba prawna kontrolowana przez zamawiającego w taki sam sposób.

Gmina Dzierżoń wzorcowo wprowadza zalecenia i nowe kierunki zgodnie ze strategią rozwoju regionu. To tu zbudowano przy udziale NOWES:

- ·Dwie spółki non-profit (Spółka KOSZ i Spółka VERDE), które przejęły zadania gminy w zakresie segregacji i utylizacji śmieci oraz zagospodarowania zieleni, cmentarza w mieście i gminie.
- ·Spółdzielnię socjalną osób fizycznych” Sercem do Ludzi”, która przejęła zadania MOPS w Dzierżoniu i GOPS Mikołajki Pomorskie w zakresie usług opiekuńczych.

Następnie padł pomysł, by usługi lokalnej animacji kulturalnej oddać w ręce społeczności, a także sport i gotowanie dla szkół. Przy udziale Nadwiślańskiej Fundacji Rozwoju, która prowadzi żłobek w Dzierżoniu, utworzyliśmy trzy spółdzielnie socjalne osób prawnych: Dzierżońska Spółdzielnia Animacji, Spółdzielnia Dzierżoń Na Start, Spółdzielnia Socjalna „Dzierżoński Smaczek”.

Przedsiębiorstwa społeczne są wspierane przez działania naszych doradców i mentorów ośrodka. To podmioty, które z powodzeniem realizują zadania samorządu poprzez rozwinięcie zakresu zadań i możliwości w zakresie świadczonych usług. Ten przykład obrazuje, że pomimo negatywnego wyniku audytu dla zakładu gospodarki komunalnej i mieszkaniowej, można stawiając na cele społeczne wyprowadzić spółkę z zadłużenia. Dla gminnego przedsiębiorstwa ekonomia społeczna przyniosła nowe rozwiązania. Zniknęły w gminie trudności w gospodarowaniu śmieciami, usługach opiekuńczych, a dzięki kolejnym projektom unijnym nawet finansowany ze środków własnych pobyt mieszkańców gminy w DPS, już niedługo nie będzie tak kosztowny dzięki własnej infrastrukturze i regionalnym programom operacyjnym.

Można w łatwy sposób, wykorzystując inne metody zwalczyć przeciwności finansowe poprzez oszczędności pobocznych trzynastych pensji i oszczędności w przetargach. Dodatkowo warto spojrzeć na koszty utrzymania ośrodków pomocy i zasiłkowanie uzależnione od aktywności i pracy na rzecz partycypacji społecznej. Zwrócić uwagę na fakt jak przydatna jest ekonomia społeczna realizowana przez przedsiębiorstwa społeczne w realizacji zadań opiekuńczych, jak w przypadku Spółdzielni Socjalnej osób fizycznych „Sercem do Ludzi”. Dzierżoń postawił na kreatywność animatorów, by odbudować gospodarczo obszar, zapewniając sobie wzajemnie produkty i usługi przy minimalizacji kosztów, zastosowaniu krótkiego łańcucha dostaw oraz dbałość o to, aby pieniądze pozostały w rejonie.

Wielodyscyplinarność Śniadań Biznesowych w NOWES.

Poprzez realizację spotkań networkingowych w formie śniadań biznesowych NOWES realizuje swoje zadania animacyjne, sieciujące, współpracy z biznesem, a co najciekawsze również funkcję reintegracyjną.

Ekonomia społeczna jest działalnością z pogranicza sektora prywatnego i publicznego, która jest prowadzona przez stowarzyszenia, fundacje, przedsiębiorstwa, dla których w ich działaniach dominują cele indywidualne i społeczne nad pomnażaniem dóbr. Przyczyniają się one do rozwoju gospodarczego poprzez tworzenie miejsc pracy i partycypację społeczeństwa uczestniczącego, które wcześniej nie miało dostępu do zmiany (ryнку pracy, czy rozwoju - poprzez brak dostępu do wzmocnienia poprzez psychologiczno- doradcze wsparcie).

NOWES spotyka ludzi biznesu z organizacjami pozarządowymi animując i sieciując PES/PS z biznesem, a ośrodki reintegracji (CIS, KIS, WTZ, ŚDS, ZAZ) i ich uczestnicy pomagają obsługiwać śniadanie biznesowe pod względem przygotowania posiłku i serwisu, jako metoda zajęć terapeutyczno-edukacyjnych pod nadzorem. Zapraszamy w różnych obszarach tematycznych. Pierwsze ze spotkań obsługiwała Fundacja Kooperatywa Żuławska Eko-BOX, przedsiębiorstwo społeczne, którego celem jest dbałość o rozwój i zdrowie jej społeczności - zachęcają do wspierania lokalnych rolników i polskich, lokalnych przedsiębiorców. W tym spotkaniu tematem przewodnim było konsorcjum w dziedzinie usług stolarsko - usługowym. Kolejne śniadania biznesowe są planowane w tematykach: kooperacja żywieniowa i cyrkularna gospodarka, klauzule społeczne w zamówieniach publicznych i zlecaniu usług, przedsiębiorstwa społeczne w budowaniu nowych rozwiązań w pomocy społecznej min. Centra Usług Społecznych, tworzenia oferty edukacyjno - kulturalnej. Tematy dobieramy dowolnie w odpowiedzi na napotkane potrzeby i diagnozę regionu, obszaru. Spotkania obsługiwane są przez uczestników z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności na

mocy porozumień z ośrodkami reintegracyjnymi, które funkcjonują w obrębie miejsca, gdzie odbywa się śniadanie biznesowe. Ich uczestnicy bardzo chętnie przygotowują potrawy, układają wędliny, zdobią stół i kelnerują spotkaniu. Nawiazują znajomości i wchodzą w interakcje. Poprawie ulegają społeczne umiejętności. Mają szansę na spotkanie potencjalnego pracodawcy.

NOWES wielopłaszczyznowym wsparciem.

Trafiamy na ludzi - trafiają do nas ludzie, którzy pragną zmiany i pragną rozwoju. Czasem nie mając żadnej wiedzy i doświadczenia w prowadzeniu organizacji pozarządowych z odpłatną działalnością pożytku publicznego i/lub działalnością gospodarczą, ale dają radę, bo są kreatywni i przedsiębiorczy. Animator społeczny OWES ma za zadanie w praktyce naszego ośrodka przeprowadzić diagnozę miejsca, inicjować działania środowiskowe poprzez wyszukiwanie w społeczeństwie (małej aglomeracji czy to miejskiej czy wiejskiej) zasobów. Wyszukuje on osoby posiadające zasoby wśród osób niepracujących, niezrzeszonych - głównie wśród osób bezrobotnych, osób z niepełnosprawnościami, które borykają się z różnymi życiowymi niedogodnościami (przeciwności sprawiły, że osoby te stały się oddalone od rynku pracy). Wyszukiwane są jednostki - podmioty z talentami, z umiejętnościami. Jednak w dużej mierze stawiamy na liderów przedsiębiorczości społecznej, działaczy organizacji pozarządowych. Dajemy im wszystkim możliwość uczestniczenia we wsparciu.

Dajemy coaching i mentoring, szkolenia, tworzymy ścieżkę wsparcia jakbyśmy skrajali garnitur na ich sylwetkę. Nawet niektóre ze szkoleń są dedykowane w zależności od płci, jak realizacja celów biznesowych i osobistych. Tu zapraszamy na dwudniowe szkolenia w zależności, raz mężczyźni, raz kobiety! Warsztat jest dostosowany do indywidualnych potrzeb. Szkolenia są bardzo cennym zasobem, którym dysponuje nasz NOWES. Pozwalają na uczestnictwo wszystkich członków rad, zarządów, członków stowarzyszeń, księgowych stowarzyszeń i pracowników JST. Nasze szkolenia są także przydatne kształtowaniu nowych rozwiązań dla pracowników ośrodków służb pomocy społecznej, biorących udział w tworzeniu przedsiębiorstw, organizacji grup inicjatywnych. To oni są potencjalnym liderem, wiedząc tak wiele, znając się na wachlarzu ustaw poza ustawą o pomocy społecznej. Pracownicy służb społecznych z racji wykonywanego zawodu są osobami, które w 80% mają umiejętności menedżerskie, 20% z nich nie ma kompetencji liderek. NOWES ma dla nich Szkołę Menedżera Ekonomii Społecznej - planujemy, aż cztery edycje w ramach projektu.

Wspieramy podmioty ekonomii społecznej: stowarzyszenia, fundacje, spółdzielnie socjalne, spółki non-profit, tworzymy przedsiębiorstwa społeczne. Tu ogromny nakład sił niesie

wsparcie zewnętrzne realizowane przez podwykonawców usług i jakże cenne wsparcie ze strony mentorów NOWES: Agnieszka Dejna, Anna Czackowska, Iga Kopec, Natalia Siuda (Spółdzielnia Socjalna „DALBA” i pracownicy), specjalistów, doktorów prawa i marketingu. Godnym uwagi jest to co się zadziało w mentoringu poprzez spojrzenie na specyficzne potrzeby uczestników projektu z regionu Nadwiślańskiego. Ukryty potencjał, drzemący w ludziach: kobietach i mężczyznach, osobach pracujących i bezrobotnych, tych wykluczonych z rynku poprzez dysfunkcje. Powstały program mentoringowy wywarł potrzebę cyklicznego uczestnictwa we wsparciu dzięki indywidualnemu podejściu do uczestników. Fenomenalnie sprawdziły się warsztaty mentoringu grupowego na basenie, gdzie liderki przedsiębiorczości społecznej mierzyły się ze swoimi słabościami ubierając syreni ogon i ćwicząc nurkowanie.

NOWES pomaga w realizacji tych zadań dając: zespół animatorów, doradców, doradców biznesowych, obsługi formalno-prawnej ośrodka, ewaluacji i monitoringu oraz przy udziale wykonawców zewnętrznych usług: mentoringowych, szkoleniowych, coachingowych, specjalisty ds. reintegracji i psychologa realizują wsparcie, doradcy formalno - prawnego, sieciowania biznesu. Nie zapominając o finansowym wsparciu - tworzeniu przedsiębiorstw potrzebnych w rejonie nadwiślańskim.

Obszary nadwiślańskie są w stanie zabezpieczyć w żywność sąsiednie obszary i zmienić spojrzenie w zakresie gospodarczym lokalnej dystrybucji żywności. Stale wspieramy ruchy kooperacji żywieniowej, gospodarki cyrkularnej, współpracy regionalnej producentów i konsumentów żywności. Tak jak to próbuje globalizować regionalnie Fundacja Kooperatywa Żuławska EKO-BOX promując ideę odejścia od konsumpcjonizmu, produkcji i wzrostu zaopatrzenia lokalnego w produkty niezbędne codziennej egzystencji. A może pomysł na to, by ekonomia społeczna pozwoliła nam obejść trudne czasy inflacyjne w dobie wojny w Ukrainie i początku kryzysu żywieniowego. Ich działalność polega na zaopatrzaniu świadomego klienta w zdrową żywność, którą pozyskuje się uprawiając nie na skalę masową. NOWES dzięki swej ofercie zapewnia wielopłaszczyznowe wsparcie jednostkom, grupom inicjatywnym, istniejącym i nowopowstającym stowarzyszeniom, fundacjom, spółką non-profit i spółdzielniom socjalnym osób fizycznych i prawnych, ośrodkom reintegracyjnym: CIS, KIS, WTZ, ŚDS.

Widziane oczami członków naszego zespołu NOWES przemyślenia w odpowiedzi na tak zadane pytanie:

Jak NOWES wpływa na rozwój gospodarczy regionu Nadwiślańskiego?

„Powstały i powstają przedsiębiorstwa i liczne podmioty ekonomii społecznej łączących cele

gospodarcze i społeczne. Podmioty te mają realny wpływ na rozwój regionu ponieważ: powstały z realnych potrzeb w terenie swojego oddziaływania (zostało to sprawdzone na etapie animacji, doradztwa i ewentualnie poparte pozytywną oceną o dofinansowaniu). Zatrudniają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, którym dały szansę na opuszczenie systemu pomocy społecznej i wsparły ich aktywność zarówno zawodową jak i społeczną. Realizują często działania w zakresie usług społecznych czy komunalnych, co przyczynia się do lepszego funkcjonowania obszaru. Zdobywają podczas szkoleń i mentoringu nowe kompetencje, które pozwalają im coraz lepiej wykorzystywać własne i lokalne zasoby i wpływają na atrakcyjność regionu”- **mówi Iga Kopeć, trener mentalny, mentor, coach i doradca biznesowy, której firma obsługuje szkolenia organizowane przez NOWES.**

„Nadwiślański Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej z całą pewnością pozytywnie wpływa na rozwój gospodarczy regionu nadwiślańskiego. W wyniku działań NOWES powstało wiele nowych podmiotów ekonomii społecznej a także 23 organizacje, które otrzymały status przedsiębiorstwa społecznego. Większość ze wspomnianych organizacji na przełomie kilku - kilkunastu miesięcy rozwinęło swoją działalność, rozszerzyło a przede wszystkim dopracowało do perfekcji zakres swoich usług. Prężnie rozwijające się przedsiębiorstwa społeczne posiadają na ten moment dużą bazę odbiorców na terenie regionu nadwiślańskiego. Jako NOWES dostajemy informacje o zaskoczeniu PS dotyczącym tak dużego zainteresowania odbiorców, które dodatkowo motywuje klientów NOWES do dalszego działania i rozwoju. Tak duże zainteresowanie usługami/ produktami PES i PS sprawiło, że coraz więcej osób wykluczonych społecznie tzn. trwale bezrobotnych, niepełnosprawnych, oddalonych od rynku pracy przez ostatnie kilka lub nawet kilkanaście lat znajduje zatrudnienie na stanowiskach, na których doskonale się sprawdza a przede wszystkim zyskuje na własnej wartości, co jest najlepszym dowodem, iż działalność NOWES przynosi ogrom pozytywnych skutków”- **mówi asystent koordynatora merytorycznego Monika Kapuścińska.**

„Legalizacja działalności podmiotów NGO, które dodatkowo rozwinęły się przy naszym wsparciu jak np. Fundacja Kooperatywa Żuławska Eko-Box. Zmniejszenie bezrobocia z grup wykluczenia zawodowego, świadczenie usług społecznych nabrało innej jakości – nowy sprzęt, szkolenia, zwiększona ilość pracowników. Rozwój ten był możliwy dzięki dofinansowaniu i oferowanych usługach przez NOWES. Propagowanie klauzul społecznych dało szansę na świadczenie usług dla samorządów. Np. Spółdzielnia Socjalna „Sercem do ludzi”. Pracodawcy dostrzegli, że zatrudniając osoby z wykluczenia mogą z powodzeniem prowadzić biznes. Ludzie zrozumieli, że ich praca posiada wartość. Wsparcie psychologów i mentorów również pomogło

*stanąć na nogi wielu osobom, które przez bariery psychiczne nie było w stanie rozpocząć pracy zawodowej. Wiele grup inicjatywnych tworzyło dla siebie, bez wiary w tworzenie biznesu. Dzięki pracy zespołu oraz dofinansowaniu NOWES powstały PES/PS. Uważam, że dofinansowanie jest głównym dobrem – nowy sprzęt, kursy i szkolenia pomogły w rozwinięciu działalności wielu podmiotom...”- **mówi doradca kluczowy Patrycja Bloch- Majewska***

*„Dzięki wszechstronnemu wsparciu jakie daje NOWES powstały przedsiębiorstwa społeczne w bardzo różnorodnym i zróżnicowanym zakresie i ofercie. Od oferty gastronomicznej poprzez wsparcie animacyjne i sportowo-rekreacyjne, usługi renowacyjne, ofertę usług sprzątających, aż do usług opiekuńczych dla starszych i niepełnosprawnych i do wsparcia psychologicznego dla dzieci i młodzieży. Każde środowisko ma inną specyfikę i potrzeby, a każda grupa inicjatywna ma inny pomysł na rozwiązanie lokalnych potrzeb. Cieszy odwaga podejmowanych decyzji, pracowitość i wytrwałość do wypracowania zamierzonych celów, zmiany życia na lepsze. Cieszy różnorodność podejmowanych działań”- **za cytowaną doradczą kluczową Małgorzatą Duda vel Dudzińską.***

Jeszcze, nie wszyscy się czują liderami, mimo, że mają kompetencje do robienia super rzeczy. Kluczowe jest obudzić w nich odwagę do przejęcia inicjatywy poprzez wykorzystanie własnego potencjału i realizowanie siebie w prowadzeniu własnej organizacji pozarządowej. W NOWES ułatwiamy młodym liderom ekonomii społecznej stać się menedżerami w 120 h programie opartym na kompleksowej wiedzy z zakresu wiedzy dotyczącej: form organizacyjno-prawnych, księgowych, marketingowych. Szkolenia, coaching, mentoring mają wzmocnić pracę animatorów, a formy wsparcia w projekcie mają na celu wzmocnić podmioty - uwalniać talenty i możliwości. Dostarczanie usług socjalnych dla jednostek i zbiorowości wiąże się z rosnącym znaczeniem regionów, jako przestrzeni działań społeczno - ekonomicznych, w kontekście globalizacji lokalnych rynków i strat z tym związanych.

Małgorzata Święcka, Nadwiślański Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Dzierzgoniu

Rewitalizacja Dobiegniewa - przykładem współdziałania Lubuskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej z samorządem Gminy Dobiegniew.

Celem działalności Lubuskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Gorzowie Wlkp. jest kompleksowe wsparcie oraz wzmocnienie potencjału sektora ekonomii społecznej i poszerzenie zakresu działań podmiotów ekonomii społecznej.

Dobiegniew to miasto, w którym przez lata zaniedbań, sięgające czasów przed transformacją ustrojową, skumulowały się problemy społeczne. To spuścizna popegeerowska, która spowodowała bezrobocie, ubóstwo, biernie postawy życiowe, a także stan kryzysowy obszaru i przestrzeni publicznej.

W proces rewitalizacji Gminy aktywnie został włączony Lubuski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej organizując spotkania i konferencje poświęcone swej działalności w procesach aktywizacji społecznej, w tym osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. W celu ograniczenia trudnej sytuacji mieszkańców gmina we

współdziałaniu z LOWES podjęła działania ukierunkowane na ożywienie przestrzeni publicznej oraz zmianę jej przeznaczenia funkcjonalnego, poprawę jakości życia mieszkańców i przeciwdziałanie biernym postawom życiowym. Uporządkowanie przestrzeni miejskiej oraz ograniczenie problemów społecznych przy aktywnym udziale społeczności lokalnej, w tym

Stowarzyszenia Wspierania Małej Przedsiębiorczości z siedzibą w Dobiegniewie będącego członkiem Konsorcjum tworzącego LOWES wspierającego rozwój przedsiębiorczości w Gminie od 1994 roku. Uczestnikami naszego Projektu „Lubuski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej” mogą zostać:

- osoby fizyczne, zagrożone wykluczeniem społecznym, które z własnej inicjatywy zamierzają uzyskać wiedzę i potrzebne umiejętności;
- osoby prawne, zainteresowane uzyskaniem wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i/lub prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej, w tym spółdzielni socjalnych osób prawnych;
- Podmioty Ekonomii Społecznej (PES), chcące rozwijać swoją działalność ekonomiczną, w tym gospodarczą;
- Przedstawiciele JST, instytucji rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej, wspierające osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, zainteresowane pozyskaniem wiedzy nt. ES i zakładaniem przedsiębiorstw społecznych;
- Przedsiębiorstwa, posiadające siedzibę, zarejestrowany oddział lub inną prawnie dozwoloną jednostkę organizacyjną na obszarze działania OWES, chcące przekształcić się w przedsiębiorstwo społeczne.

Koordinator Szczepan Słomczyński na spotkaniu z przedsiębiorcami

konferencja LOWES Ekonomia Społeczna „Szansą rozwoju” z udziałem Wicemarszałka Romualda Gawlika

Co zaoferowaliśmy dla Gminy Dobiegniew:

- diagnozę potrzeb osób indywidualnych i instytucji w zakresie ES,
- animację środowisk lokalnych mającą na celu tworzenie środowiska przyjaznego rozwojowi ekonomii społecznej,
- wsparcie inkubacji podmiotów ekonomii społecznej, tj. działania zmierzające do inicjowania tworzenia nowych PES, stosowanie klauzul społecznych, wsparcie

przekształceń PS; tworzenie i wspieranie istniejących podmiotów reintegracyjnych poprzez udostępnianie infrastruktury niezbędnej do funkcjonowania organizacji (sale konferencyjne, sprzęt komputerowy, rzutniki multimedialne, nagłośnienie spotkań),

- dystrybucję informacji dla PES lub osób zainteresowanych stworzeniem PS o ważnych działaniach lokalnej ekonomii społecznej tj. źródłach pozyskiwania środków na rozwój PES, produktach oferowanych przez PS, m.in. poprzez portal internetowy, targi aktywności PES, spotkania sieciujące,
- doradztwo indywidualne i grupowe: specjalistyczne w zakresie ES, biznesowe, prawne, finansowo-księgowo, w zakresie zarządzania i marketingu,
- szkolenia dla instytucji i osób indywidualnych z obszaru ES tj. przygotowanie biznesplanu, powołania PES, prowadzenia działalności gospodarczej i statutowej w sferze ekonomii, zarządzania organizacją, planowania strategicznego, zarządzania finansowego, zarządzania zasobami ludzkimi, aspekty prawne, finansowe, rachunkowe działalności w sferze ekonomii społecznej, tworzenie biznesplanów oraz marketing (w tym badanie rynku, tworzenie strategii cenowej, pozyskiwanie klientów, etc.), budowanie powiązań kooperacyjnych, restrukturyzacja działalności, zakładanie i prowadzenie PES o charakterze reintegracyjnym, umiejętności społeczne, kompetencje związane z pracą z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym,
- szkolenia i kursy zawodowe dla osób chcących utworzyć przedsiębiorstwo społeczne,
- wsparcie finansowe przyznawane w formie bezzwrotnych dotacji na tworzenie miejsc pracy w PS w maksymalnej kwocie do 6-krotności przeciętnego wynagrodzenia zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy na stworzenie jednego miejsca pracy w PS połączonych ze wsparciem pomostowym w formie finansowej lub w formie zindywidualizowanych usług przez okres 6 miesięcy z możliwością przedłużenia do 12 miesięcy w kwocie minimalnego wynagrodzenia.

Gmina Dobiegniew brała udział, jako jedyna z województwa lubuskiego, w konkursie „Modelowa Rewitalizacja Miast” Ministerstwa Rozwoju. Proces rewitalizacji to duże stojące przed gminą i jej mieszkańcami, wieloletnie wyzwanie. Rewitalizacja Dobiegniewa obejmuje płaszczyzny: społeczną, gospodarczą, przestrzenną, środowiskową i techniczną przy szerokiej partycypacji społecznej wszystkich grup interesariuszy procesu rewitalizacji. Projekt „Dobiegniew – chcę tu mieszkać, pracować i żyć” realizowany był od lipca 2016 r. do końca 2019 roku i współfinansowany w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna kwotą 1 697 900 zł. Wynikiem naszej oferty dla Gminy Dobiegniew było utworzenie w latach 2016-2020 29 stanowisk

pracy w czterech Przedsiębiorstwach Społecznych. Przedsiębiorstwa te świadczą usługi na rzecz Gminy m.in. sprawując opiekę nad dziećmi dowożonymi do szkół w Dobiegniewie, świadcząc usługi budowlane remontując świetlice wiejskie, usługi gastronomiczne oraz organizację imprez masowych.

Spółdzielnia Socjalna „Precyzja BUD” jej pierwsza inwestycja”

Spółdzielnia Socjalna „Art.-Music” w Dobiegniewie

Priorytetowym zadaniem rewitalizacyjnym jest zagospodarowanie placu w centrum miasta po byłym PGR. Zagospodarowanie „placu popegeerowskiego” przywróci znaczenie centralnej przestrzeni miejskiej jako obszaru funkcjonalnego i miejsca spotkań. Modelowym rozwiązaniem w sferze przestrzennej jest budownictwo komunalne trzykondygnacyjne (parter o funkcji usługowo-handlowej, piętra mieszkania komunalne). Pozwoli to zaspokoić istniejące potrzeby mieszkaniowe, ograniczając migrację. Parter budynków to pomieszczenia usługowo-handlowe, co daje możliwość zatrudnienia lub podjęcia własnej działalności gospodarczej. Projekt zagospodarowania placu przewiduje też organizację targowiska miejskiego. To kolejne miejsce prowadzenia działalności gospodarczej. Oprócz zagospodarowania przestrzenno - infrastrukturalnego i gospodarczego przewiduje się też działania o charakterze społecznym. Służyć temu będzie remont arsenału z przeznaczeniem na Centrum Aktywizacji Lokalnej (różnorodne zajęcia dla dzieci i młodzieży, obserwatorium astronomiczne z pracowniami, miejsce do prowadzenia zajęć dla istniejących i przyszłych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, gminna izba pamięci, wystawy czasowe, galeria obrazów). Obiekt służyć będzie budowaniu tożsamości wśród młodzieży oraz zmianie mentalności popegeerowskiej, tj. biernej postawy życiowej. Na placu będzie też Punkt obsługi turysty i amfiteatr jako miejsce organizacji imprez środowiskowych, spotkań mieszkańców zabaw dla dzieci. „Plac popegeerowski” po zakończeniu procesu rewitalizacji stanowić będzie reprezentacyjną część miasta jako atrakcyjna przestrzeń publiczna, miejsce aktywności społecznej i gospodarczej.

Podmiotem rewitalizacji jest człowiek i jego potrzeby – inwestycje, remonty i zmiany w przestrzeni są odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby mieszkańców. Gmina realizuje zadania w sferze społecznej:

- w zakresie ekonomii społecznej ukierunkowane na wsparcie mieszkańców, aby mogli wrócić na rynek pracy i z powodzeniem na nim funkcjonować /m.in. poprzez tworzenie Przedsiębiorstw Społecznych, warsztaty w CIS/,
- poprawa atrakcyjności gospodarczej we współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami,
- działania skierowane do grup defaworyzowanych,
- spotkania z mieszkańcami, rewitalizacyjne zajęcia edukacyjne, warsztaty, spacerystudyjne, konferencje, debaty, akcje plenerowe.

Modelowa rewitalizacja w mieście Dobiegniew to wzór jak uporządkować i ulepszyć przestrzeń miejską oraz ograniczyć problemy społeczne przy aktywnym udziale organizacji społecznych, społeczności lokalnej i zaangażowania wyspecjalizowanych Ośrodków Ekonomii Społecznej posiadających akredytację Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej. W 2019 r Gmina Dobiegniew i w tym LOWES gościli przedstawicieli Rządu Mołdawii przedstawiając problem rewitalizacji i udział LOWES w tym procesie. Stała współpraca z mieszkańcami gwarantuje sukces, bo umożliwia wypracowanie ostatecznego kształtu i sposobu zagospodarowania obszaru zdegradowanego, aby był przyjazny dla obecnych i przyszłych mieszkańców. Przyczynia się też do wzmocnienia poczucia własnej wartości, a tym samym do zmniejszenia natężenia negatywnych zjawisk społecznych.

Szczepan Słomczyński, Lubuski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

Sylwia Leokadia Łaźniewska, Burmistrz Dobiegniewa

WSPÓŁPRACA Z JST. WPŁYW NA ROZWÓJ GOSPODARCZY

*Spółdzielnia socjalna Serowa Kraina powstała przy udziale **Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Bielsku-Białej**, prowadzonego przez konsorcjum Stowarzyszenia Bielskiego Centrum Przedsiębiorczości (lidera) oraz Bielskiego Stowarzyszenia Artystycznego „Teatr Grodzki” i Miasta Bielska-Białej (partnerów). Spółdzielnia socjalna zawiązała się z grupy osób fizycznych, które przy merytorycznym oraz finansowym wsparciu OWES zdecydowały, iż stworzą miejsca pracy lokalnie zajmując się wytwarzaniem i dystrybucją produktów wysokiej jakości, z naturalnych składników.*

SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA SEROWA KRAINA JAK FENIKS Z POPIOŁÓW!

Wpływ na rozwój gospodarczy swojego regionu. Otwartość na potrzeby społeczności lokalnej.

Modele przedsiębiorstw społecznych mogą przyjmować różne formy, mogą działać w najróżniejszych branżach i odpowiadać na szerokie spektrum potrzeb danej społeczności. Spółdzielnia Socjalna Serowa Kraina z Rajczy jest przykładem jak w społeczności wiejskiej można rozwijać przedsiębiorczość, jaki to ma wpływ na lokalny rynek pracy i jak można konsekwentnie promować produkty regionalne, a także lokalną gospodarkę.

Spółdzielnia Socjalna Serowa Kraina powstała w kwietniu 2017 r. przy udziale Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej subregionu południowego z Bielska-Białej. Realizatorem projektu OWES było konsorcjum z Bielska-Białej (lider projektu: Stowarzyszenie Bielskie Centrum Przedsiębiorczości w Bielsku-Białej oraz partnerzy: Bielskie Stowarzyszenia Artystyczne Teatr Grodzki i Miasto Bielsko-Biała). Inicjatorami pomysłu na działalność spółdzielni byli liderzy lokalni z Rajczy - Honorata Szatanik i Piotr Stachulak. To właśnie oni tęskniąc za dobrym smakiem, za tradycją, za krajobrazem dawnej wsi Rajcza z pasącymi się

krowami w tle oraz obserwując rynek i potrzeby odwiedzających Rajczę turystów, podjęli decyzję o utworzeniu spółdzielni socjalnej produkującej tradycyjne sery. Głównym celem Serowej Krainy jest propagowanie tradycyjnej żywności z planem rozszerzenia działalności i skupienia wokół siebie wytwórców żywności tradycyjnej z całej Żywiecczyny.

Gmina Rajcza położona jest w powiecie żywieckim, woj. śląskiego. Jest to wieś znajdująca się u podnóża Beskidu Żywieckiego, o charakterze letniskowym, z infrastrukturą do uprawiania sportów zimowych. Posiada bazę wypadową na liczne szlaki turystyczne. W bezpośrednim sąsiedztwie Rajczy znajduje się Żywiecki Park Krajobrazowy. Rajcza jest również zlokalizowana na trasie Żywiec-Zwardoń. Aktualnie gminę zamieszkuje około 9000 mieszkańców. Powiat żywiecki jest powiatem w głównej mierze wiejskim – w jego skład wchodzi miasto Żywiec oraz 14 gmin wiejskich. W związku z tym, większość osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Żywcu pochodzi właśnie z terenów wiejskich. Przyczyną bezrobocia często jest wykluczenie komunikacyjne i odległe tereny górskie. Liderzy Spółdzielni Socjalnej Serowa Kraina zauważyli ten problem, zwłaszcza wśród młodych matek. Bardzo często czynniki związane z obowiązkami rodzicielskimi, opieką nad dziećmi, ich edukacją i trudnościami komunikacyjnymi wykluczają możliwość ich aktywności zawodowej poza miejscowością, w której mieszkają.

W ramach działań animacyjnych Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej, przy udziale liderów lokalnych, rozpoczęto dialog z mieszkańcami Rajczy. W konsekwencji stworzono zespół siedmiu osób, w tym bezrobotnych matek, który podjął decyzję o realizacji projektu stworzenia miejsca, gdzie będzie się pielęgnować tradycję, promować region żywiecczyny, a przede wszystkim, tworzyć miejsca pracy dla mieszkańców Rajczy i okolic. Rozpoczęto intensywne prace planowania i przygotowań merytorycznych. W styczniu 2017 r. grupa inicjatywna złożyła wniosek do OWES w Bielsku-Białej o przyznanie dotacji na stworzenie 5 miejsc pracy w Spółdzielni Socjalnej Serowa Kraina. Warto podkreślić, że członkowie spółdzielni socjalnej osób fizycznych, zauważyli ogromną potrzebę dostępu do dobrej jakości tradycyjnych produktów i zmian nawyków żywieniowych konsumentów, jednakże sami nie potrafili produkować serów. Bezwzględna konsekwencja w działaniu, upór liderów i wsparcie szkoleniowo-doradcze OWES spowodowało, że na dzień dzisiejszy Serowa Kraina to lokalna i rozpoznawalna marka oraz najwyższej jakości sery.

W ramach wsparcia OWES spółdzielnia skorzystała ze szkoleń zawodowych dla pracowników oraz szkoleń w ramach pakietu biznesowego m.in. w zakresie: „Wyrobu tradycyjnych oscypków”, „Bezpieczeństwa żywności, systemu Dobrych Praktyk i systemu

HACCP w zakładach mleczarskich”, „Podstaw farmerskiego przerobu mleka na sery i twarogi”, „Wyrobu serów wędzonych oraz jogurtów, masła i śmietany”. Istotnym działaniem OWES subregionu południowego był indywidualny dobór tematyki szkoleń do potrzeb spółdzielni. To członkowie spółdzielni zgłaszali potrzeby szkoleniowe z określeniem dokładnego programu, ilości godzin i precyzyjnego zakresu szkoleń zawodowych. Natomiast w ramach pakietu biznesowego o potrzeby te występował, w ścisłej współpracy z członkami spółdzielni, doradca biznesowy. Pracując na co dzień ze spółdzielnią, obserwując rozwój, mógł jasno sprecyzować ścieżkę dalszego rozwoju nowych produktów, czy usług.

Mówi się, że Spółdzielnia Socjalna Serowa Kraina powstała jak Feniks z popiołów, a raczej jak Feniks z gruzów bo budynek, w którym się znajduje trzeba było wyremontować niemalże od podstaw. Odwiedzający Serową Krainę klienci twierdzą, że trzeba było nie lada wyobraźni, żeby zobaczyć potencjał tego miejsca.

Zespół nie poddał się jednak łatwo, a wszystko czego doświadczył przy tworzeniu Serowej Krainy, tylko umocniło wzajemne relacje i dostarczyło nowych, cennych życiowych doświadczeń.

Dobrym przykładem, który warto podkreślić przy remoncie budynku Serowej Krainy jest możliwość

łączenia różnych narzędzi finansowania działalności przedsiębiorstwa społecznego. Oprócz dotacji na stworzenie pięciu miejsc pracy w kwocie 120 000 PLN przyznanych spółdzielni w ramach projektu „Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej subregionu południowego”, jak i wkładu własnego liderów pomysłu, Zarząd Spółdzielni w pierwszym kwartale działalności podjął decyzję o zaciągnięciu pożyczki w Towarzystwie Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych na kwotę 100.000 PLN. Taka decyzja umożliwiła kompleksowe zakończenie inwestycji i szybkie uruchomienie działalności produkcyjnej.

W Serowej Krainie od samego początku konsekwentnie realizuje się wszystkie zamierzone cele i plany. Stworzono własną markę, a przez ostatnie lata intensywnie i skutecznie pracowano nad jej rozpoznawalnością i utrzymaniem wysokiej jakości oferowanych wyrobów. Wszystkie sery wyrabiane są w oparciu o tradycyjne, lokalne receptury, z dbałością o szczegóły

oraz z zachowaniem bezpieczeństwa niezbędnego przy wyrobie żywności. Organizacja jest podmiotem działającym na zasadach MOL tzn. działalność marginalna ograniczona lokalnie (tylko woj. śląskie). Aktualnie posiada sklep firmowy w Rajczy oraz 15 odbiorców – sklepów na terenie powiatu żywieckiego i w Bielsku-Białej. Ponadto sprzedaje też swoje produkty z autosklepu wystawiając się na targowisku w Bielsku-Białej. Spółdzielnia Socjalna Serowa Kraina może poszczycić się Certyfikatem Jakości „Doceń Polskie”! Członkowie Łoży Ekspertów ocenili produkty spółdzielni socjalnej Twaróg Rajski i Serek Rabuś (serek pleśniowy) na maksymalną liczbę punktów, co nie pozostawia żadnych wątpliwości: Twaróg Rajski i Serek Rabuś (serek pleśniowy) z Serowej Krainy to produkty doskonałe, zasługujące na najwyższe Laury Programu - Godło „Doceń polskie TOP PRODUKT”. Ogólnopolski Program Promocyjny „Doceń polskie” jest realizowany od 2011 roku. W ramach przedsięwzięcia, co kwartał odbywają się audyty żywności, których patronem honorowym jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Certyfikatem jakości honoruje się produkty, które uzyskają tytuł TOP PRODUKT jest zarezerwowany dla wyrobów z maksymalnymi notami. Tegoroczna październikowa certyfikacja Ogólnopolskiego Programu Promocyjnego „Doceń polskie” spotkała się z ogromnym zainteresowaniem wytwórców żywności. XXXVII audyt był ostatnią szansą na zdobycie Godła „Doceń polskie” jeszcze przed świętami Bożego Narodzenia. Z tej możliwości skorzystało 77 producentów z całego kraju, którzy do oceny zgłosili prawie 200 produktów. Posiadanie certyfikatu „Doceń polskie” przynosi producentom wymierne korzyści i pozwala na wyróżnienie się na rynku spożywczym. Taki właśnie jest cel programu - wsparcie rodzimych producentów i promocja wysokiej jakości produktów spożywczych dostępnych na polskim rynku. Ich selekcją, oceną i przyznaniem certyfikatu „Doceń polskie” zajmują się specjaliści zawodowo związani z żywnością i technologią żywienia, którzy tworzą Łoże Ekspertów.

Małe przedsiębiorstwo społeczne z gminy Rajcza jest świetnym przykładem jak można wykorzystać potencjał mieszkańców, jak łączyć tradycję z nowoczesnością, jak można oddziaływać na lokalną społeczność i przyczyniać się do zrównoważonego rozwoju wsi. Aktualnie w spółdzielni socjalnej pracuje 6 osób w oparciu o umowy o pracę oraz umowę zlecenie. Oprócz działalności biznesowej, budowania silnej lokalnej marki i realizacji celów reintegracji społecznej i zawodowej mieszkańców Rajczy, spółdzielnia realizuje wiele projektów społecznych, angażując do tego wolontariuszy, pracowników i lokalną społeczność.

W 2017 roku przy wsparciu doradcy biznesowego Stowarzyszenia Bielskie Centrum Przedsiębiorczości w Bielsku-Białej udało się pozyskać spółdzielni socjalnej środki finansowe na realizację projektu finansowanego z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich pt. „Krowy doić! – lokalna marka szansą na rozwój”. Dzięki małemu grantowi FIO śląskie lokalnie, udało się zorganizować Pierwszy Festiwal Sera w Rajczy. Żywieccyzna to specyficzny teren, gdzie poziom zaufania mieszkańców względem siebie jest mocno ograniczony, a podmioty pozarządowe, w tym o tak niezrozumiałej formie prawnej, jak spółdzielnia socjalna traktowane są co najmniej sceptycznie, a czasami nawet z wrogością. Mieszkańcy żywieccyzny angażują się w sprawy publiczne, jeśli mają wewnętrzne przekonanie, że możliwe są zmiany na ich terenie zależne od nich (dane z diagnozy obszaru Żywieccyzny w LSR opracowanej przez LGD na lata 2016-2023). Spółdzielnia w początkowej fazie działalności zależało, aby pokazać się jako podmiot, który chce wykorzystać potencjał środowiska lokalnego, włączyć do współpracy lokalnych małych wytwórców, edukować, animować lokalną społeczność, tworzyć nowe miejsca pracy, pokazywać, że można i warto aktywnie działać i zmieniać lokalną przestrzeń zarówno społecznie, jak i gospodarczo. Poprzez organizację Festiwalu Sera udało się to osiągnąć i na trwale wpisać się w kalendarz wydarzeń Gminy Rajcza. Co roku to wydarzenie cieszyło się dużą popularnością, odwiedzane było przez turystów, a do organizacji zaangażowanych zostało wielu wolontariuszy: mieszkańców, Sołtysów i Radę Sołecką oraz członków Stowarzyszenia Przyjaciół Rajczy. Niestety rok, w którym wybuchła pandemia uniemożliwił organizację tego typu wydarzeń. Jednakże nawet w takich okolicznościach członkowie Spółdzielni Socjalnej nie pozostali bezczynni. „Ludzie muszą jeść” – taki temat rozważano z Honoratą Szatanik i Piotrem Stachulak ze Spółdzielni Socjalnej Serowa Kraina w dniu 12 maja 2020r. podczas organizowanego przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej obszaru bielskiego spotkania przy kawie on-line. Okres pandemii dotknął również i to przedsiębiorstwo społeczne. W marcu br. przez 2 tygodnie spółdzielnia zawiesiła produkcję, jednakże zespół spółdzielni nie poddał się! Przedstawiciele Serowej Krainy przekształcili

pojawiające się zagrożenie w szansę. Już w kwietniu Spółdzielnia rozwinęła skrzydła na nowo. Tak jak temat wystąpienia „Ludzie muszą jeść” Serowa to zauważyła bardzo szybko i nawet kryzys wywołany pandemią COVID-19 nie był wstanie temu zapobiec. Pojawiły się nowe pomysły, nowy sposób komunikacji z klientami, nowy przekaz w kampaniach społecznościowych tj. „Jesteśmy tym co jemy!”, „Jedz mniej, a dobrze, naturalnie, zdrowo!” „Czujesz się dobrze, jeżeli odżywasz się dobrze”. Aktualnie spółdzielnia uruchomiła usługę sprzedaży wysyłkowej produktów. Serowa ponownie poza standardową działalnością biznesową rozpoczęła aktywne działania społeczne. Członkowie spółdzielni zaangażowali się w akcję „Maseczka dla Sąsiada”, gdzie wspólnymi siłami, lokalnie zbierali materiały i szyli maseczki, z których korzystali mieszkańcy Rajczy.

Imprez, wydarzeń, działań charytatywnych oraz projektów w których uczestniczy Zespół Serowej Krainy nie sposób wymienić, angażując przy tym całą społeczność lokalną m.in. Międzynarodowy Dzień Rodziny, Jubileusz OSP, Piknik Królewski w Rajczy, czy wspomniany wcześniej Festiwal Sera. Spółdzielnia częściowo finansuje działalność społeczną z własnych wypracowanych zysków, jednakże z racji formy prowadzenia swojego biznesu społecznego tj. spółdzielni socjalnej, jest też świetnym przykładem jak można pozyskiwać granty na rzecz lokalnej społeczności ze środków zewnętrznych. Przykładowo wspomniany wcześniej projekt z FIO Śląskie Lokalnie, ale również grant z Programu Działaj Lokalnie na projekt społeczny „Razem na rzecz odbudowy społecznego placu zabaw”. Dzięki pozyskanym środkom finansowym i sponsorom z Rajczy, udało się członkom spółdzielni i mieszkańcom wyremontować plac zabaw u Tomusi, znajdujący się w lokalnej przestrzeni. Ta niewielka gmina dzięki działalności spółdzielni socjalnej zaistniała w całym województwie śląskim i nie tylko. Członkowie Serowej Krainy często angażują się w promocję przedsiębiorczości społecznej. Swoją „rajską” markę i tradycyjne produkty regionalne prezentują corocznie na

Targach Ekonomii Społecznej organizowanych przez ROPS w Katowicach, Spotkaniach Ekonomii Społecznej i Solidarnej organizowanych przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej w Warszawie.

W 2022r. spółdzielnia socjalna wraz z czterema innymi przedsiębiorstwami społecznymi z obszaru subregionu południowego zaprezentowała swoje produkty w strefie gastro na II wojewódzkiej konferencji senioralnej Silver Silesia, która odbyła się w dniach 13-15.06.2022r. w Hali widowiskowo-sportowej pod Dębowcem w Bielsku-Białej. Podczas konferencji odbyły się targi w ramach wsparcia partnerów gospodarczych – tzw. Srebrnej gospodarki, czyli produktów i usług skierowanych do seniorów.

Działalność spółdzielni socjalnej została zauważona i doceniona przez liczne instytucje, otrzymując nagrody i wyróżnienia. Już w 2017 r. Serowa Kraina otrzymała tytuł Ambasadora Rajczy przyznawany przez Sołtysa i Radę Sołecką z Rajczy. W 2018 r. spółdzielnia otrzymała certyfikat Znaku Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej w kategorii przedsięwzięcie ekonomii społecznej sfinansowane/współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, a w 2022 r. w kategorii sukces rynkowy oraz najlepszy pracodawca. W 2018 roku Spółdzielnia Socjalna Serowa Kraina otrzymała II miejsce w wojewódzkiej edycji konkursu Agroliga w kategorii Firma, organizowanego przez Śląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Częstochowie.

Przedstawiona działalność spółdzielni socjalnej osób fizycznych - Serowa Kraina udowadnia, że grupa kilku osób ma niesamowity wpływ na zmiany społeczne w środowisku wiejskim, oddziałuje na lokalną społeczność i prowadzi do rozwoju gospodarczego i społecznego całej gminy. Istotny jest dobór właściwej formy i narzędzi do tego typu działalności społecznej, aby zamierzony efekt był skuteczny i osiągalny. Oczywiście najważniejszym elementem dobrze funkcjonującego podmiotu ekonomii społecznej jest Lider przedsięwzięcia oraz budowany zespół, oparty na wzajemnym zrozumieniu, szacunku i z jasno sprecyzowanymi celami do osiągnięcia. Rolą OWES jest bardzo indywidualny i elastyczny dobór form wsparcia.

Mając na uwadze całą ścieżkę wsparcia Serowej Krainy ze strony Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Bielsku-Białej warto podkreślić, że rozpoczynając pracę animacyjną z grupą inicjatywną w 2016 roku Serowej Krainy, od samego początku jasno określono potrzeby i cel do osiągnięcia. Przygotowania do prowadzenia tego typu działalności opierały się na angażowaniu, od samego początku całego zespołu, uwzględniając czynniki społeczne,

ekonomiczne i indywidualne potrzeby. Narzędzia w postaci modelu biznesowego Canvas, biznesplanu i konsekwencja w realizacji planu na działalność, w przypadku tego przedsiębiorstwa okazała się nieoceniona. Zakładane w biznesplanie założenia w pierwszym roku działalności okazały się prawie w 100% skuteczne i realne, a dla Zarządu spółdzielni socjalnej i doradcy biznesowego były gotowym przewodnikiem do pracy. Warto również podkreślić możliwość łączenia różnych form wsparcia w podmiotach ekonomii społecznej, które w przypadku Serowej Krainy umożliwiły rozwój na wielu obszarach: przygotowanie do działalności i budowanie zespołu (animacja, szkolenia zawodowe, pakiety prawne, księgowo, doradztwo zawodowe); rozpoczęcie działalności (instrumenty finansowe bezzwrotne i zwrotne); wsparcie finansowe bieżącej działalności gospodarczej (wsparcie pomostowe, refundacje składek ZUS z Funduszu Pracy, PFRON); wsparcie działalności społecznej (małe granty: Program FIO, Program Działaj Lokalnie); wydarzenia promujące Spółdzielnię Socjalną (Targi ES, Konkursy, Znak Jakości ES, działania animacyjne OWES). Konsekwentna działalność przedsiębiorstwa, dobrze rozeznany rynek i odpowiedź na lokalne potrzeby, ale przede wszystkim silny lider i mocny zespół dają gwarant sukcesu. Trzymamy kciuki za dalszy rozwój i dziękujemy Zespołowi Spółdzielni Socjalnej Serowa Kraina za dołożenie cegiełki do budowania gospodarki opartej na społecznej odpowiedzialności i zrównoważonym rozwoju.

Ewelina Polak, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej obszaru bielskiego

Gmina Józefów na Roztoczu – kolebką przedsiębiorczości społecznej.

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej prowadzony przez Europejski Dom Spotkań – Fundację Nowy Staw w ramach projektu „Razem – inicjatywy z obszaru ekonomii społecznej” aktywnie wspiera

przedsiębiorczość społeczną w gminie Józefów na Roztoczu. Wsparcie to dotyczy działań o charakterze miękkim oraz twardym – finansowym.

Zespół OWES realizuje usługi animacyjne, doradcze i szkoleniowe na etapie tworzenia grup inicjatywnych

oraz usługi specjalistyczne, które są skierowane już do istniejących podmiotów ekonomii społecznej. W ramach instrumentów twardych OWES przekazuje środki finansowe na tworzenie miejsc pracy w nowych oraz w już istniejących józefowskich przedsiębiorstwach społecznych. Skala pomocy oferowanej przez OWES i przyczyniającej się do rozwoju przedsiębiorczości społecznej w gminie Józefów robi wrażenie. Wymiernym rezultatem tego wsparcia jest utworzenie w latach 2017-2022 w józefowskich przedsiębiorstwach społecznych 67 nowych miejsc pracy.

Wyjątkowość miejsca – magia Roztocza.

Gmina Józefów znajdująca się w południowej części województwa lubelskiego jest jednym z najpiękniejszych zakątków Roztocza. To miejsce, w którym historia pozostawiła

swoje liczne ślady, a wiele zaułków owiała tajemnicą i legendą. Położona w Puszczy Solskiej jest wspaniałą odskocznią od zgiełku i szumu miasta. Szczerze zachęca do odwiedzin turystów, kusząc przy tym pięknymi krajobrazami, dziką przyrodą, świeżym powietrzem, ciszą, spokojem oraz niezwykłą gościnnością i otwartością mieszkańców.

Józefowska przedsiębiorczość społeczna – od pomysłu do realizacji.

Józefów jest gminą nietuzinkową nie tylko ze względu na wspaniałe położenie geograficzne i walory przyrodnicze, ale również dzięki niezwykle aktywnej i prowadzonej w bardzo przemyślany sposób przez Burmistrza Romana Dziurę - polityce społecznej, której najważniejszym podmiotem są ludzie. Gmina Józefów to miejsce, gdzie słowa „przedsiębiorczość społeczna” nabierają szczególnego znaczenia. Józefów ma bowiem najwięcej aktywnych stowarzyszeń i spółdzielni socjalnych w Polsce w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Obecnie na terenie gminy funkcjonuje 10 spółdzielni socjalnych (ostatnia powstała w 2022 roku), 12 stowarzyszeń oraz 2 fundacje. Taka obfitość podmiotów ekonomii społecznej zapewniła przestrzeń do aktywności zawodowej ponad 200 mieszkańcom gminy, z czego ponad 130 osób zatrudnionych jest w spółdzielniach socjalnych. Warto podkreślić, że przed podjęciem zatrudnienia osoby te znajdowały się w szczególnie trudnej sytuacji, funkcjonując w obszarze tzw. wykluczenia społecznego (os. bezrobotne, bierne zawodowo, os. korzystające ze wsparcia ośrodka pomocy społecznej, os. z niepełnosprawnościami fizycznymi i psychicznymi).

Historycznie rzecz ujmując.

Początki powstawania podmiotów ekonomii społecznej w gminie Józefów swoje źródło mają w 2009 roku. Wówczas powstała tam pierwsza spółdzielnia socjalna. Zainicjowany przez Burmistrza Romana Dziurę system pomocowy polegał na opracowaniu koncepcji wdrożenia długofalowych działań z zakresu ekonomii społecznej. Kluczowe elementy tego systemu to: sukcesywne zakładanie przedsiębiorstw społecznych w oparciu o konkretne modele biznesowe i potrzeby józefowskiego rynku pracy, aktywizacja osób wykluczonych, szeroko rozumiana edukacja obywatelska oraz efektywna reintegracja społeczno - zawodowa. W oparciu o założenia tego systemu, na przestrzeni lat zaczęły powstawać w Józefowie kolejne spółdzielnie socjalne (tworzone przez osoby fizyczne):

- **Spółdzielnia Socjalna Józefowskie Centrum Rehabilitacji Zawodowej i Społecznej** powstała w październiku 2009 r. Pomysłodawcą założenia przedsiębiorstwa był

wspomniany Burmistrz Roman Dziura, który pomógł grupie inicjatywnej składającej się z 5 osób fizycznych – mieszkańców Józefowa, opracować model biznesowy oraz przejść z sukcesem przez kwestie formalne związane z rejestracją spółdzielni. Przedsiębiorstwo realizuje zadania pożytku publicznego na zlecenie józefowskiego samorządu: sprzątanie obiektów biurowych JST, usługi gospodarcze dla społeczności lokalnej, usługi koszenia terenów zielonych na potrzeby mieszkańców, obsługa szaletu miejskiego oraz dworca autobusowego w Józefowie, obsługa wypożyczalni sprzętu wodnego, obsługa ściany wspinaczkowej oraz parku linowego, a także odbiór odpadów komunalnych w gminie Józefów.

- **Fundusz Aktywizacji Niepełnosprawnych - Spółdzielnia Socjalna** powstała w 2010 roku w celu aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z inicjatywy józefowskiego samorządu. Zgodnie z pomysłem Burmistrza Dziury, miejsce, w którym w przeszłości mieściła się miejska świetlica środowiskowa przekształcone zostało w bar mleczny. W 2017 dzięki OWES prowadzonemu przez Europejski Dom Spotkań – Fundację Nowy Staw spółdzielnia ta uzyskała pierwszą pomoc w postaci dotacji finansowej na utworzenie nowego miejsca pracy. W ramach tych środków zakupiony został wówczas samochód dostawczy do dystrybucji posiłków. W 2018 roku dzięki kolejnym funduszom doszło do przekształcenia baru mlecznego w tzw. Pierogarnię Józefowską - wciąż świetnie prosperującą. Obecnie w spółdzielni pracuje 20 osób, z których większość to osoby z orzeczoną niepełnosprawnością.

*Fundusz Aktywizacji Niepełnosprawnych w Józefowie
Spółdzielnia Socjalna – Pierogarnia Józefowska.*

„Dotacje unijne OWES były dla nas istotnym impulsem do zmian. Dzięki nim stworzyliśmy nie tylko nową markę – Pierogarnię Józefowską, ale też wyższą jakość miejsca wydawania posiłków i miejsca pracy osób zatrudnionych w kuchni.

*Bardzo ważne okazało się wsparcie doradców OWES, którzy przyjeżdżają do nas kilka razy w miesiącu, wskazują nam nowe możliwości, planują drogi rozwoju i tworzą strategię bieżących i przyszłych działań.”- **Henryk Bednarczyk – Prezes Pierogarni Józefowskiej***

- **Spółdzielnia Socjalna Józefowski Ośrodek Usług Senioralnych** utworzona została w 2014 roku przez 7 osób fizycznych. Zakupiony został wówczas sprzęt niezbędny do prowadzenia hurtowni warzywno - spożywczej oraz biura. Celem działalności tego przedsiębiorstwa jest zaopatrzenie w produkty spożywcze kuchni szkolnych i przedszkolnych na terenie gminy Józefów oraz sprzedaż produktów odbiorcom indywidualnym po atrakcyjnych cenach (z możliwością dostarczenia zakupów do domu osobom starszym i niepełnym). Młodzież szkolna zaopatruje się w drobne przekąski w sklepie należącym do spółdzielni, znajdującym się przy szkole podstawowej w Józefowie. W ramach zadań publicznych realizowanych na zlecenie samorządu, Spółdzielnia prowadzi dzienny domu „SENIOR-WIGOR” dla 20 osób, obsługuje obiekt sportowy Orlik w Józefowie oraz Publiczny Punkt Dostępu do Internetu we wsi Górniki.
- **Centrum Turystyki Roztocze Spółdzielnia Socjalna** rozpoczęła swoją działalność również w 2014 r. Burmistrz Roman Dziura poddał wówczas do namysłu koncept utworzenia spółdzielni socjalnej, która zajęłaby się obsługą schronisk młodzieżowych znajdujących się na terenie gminy Józefów. Na bazie pomysłu powstała spółdzielnia zatrudniająca osoby niepełnosprawne i powracające na rynek pracy. Na początku pracowało w niej 7, a obecnie zatrudnionych jest 10 osób. W 2015 roku powstało w Józefowie całoroczne Schronisko Turystyczne położone w budynku Szkoły Podstawowej. Poza obsługą ruchu turystycznego i przewodnictwem turystycznym spółdzielnia zajmuje się też organizacją wizyt studyjnych w zakresie ekonomii społecznej. Świadczy również usługi porządkowe i remontowo - budowlane z użyciem specjalistycznych pojazdów i maszyn.
- **"Piccoland" Sala Zabaw w Józefowie Spółdzielnia Socjalna** rozpoczęła swoją działalność w marcu 2018 r. Spółdzielnia została utworzona dzięki środkom finansowym pozyskanym przy wsparciu OWES. Otwarcie Sali Zabaw spotkało się z ogromnym entuzjazmem józefowskiej społeczności lokalnej. Spółdzielnię tworzą osoby z niepełnosprawnościami, które poprzez pracę rehabilitują się społecznie i zawodowo. „Piccoland” został stworzony z myślą o zapewnieniu wysokiej jakości usług rozrywkowych skierowanych do dzieci z gminy Józefów. Na ten cel józefowski samorząd użyczył spółdzielni pomieszczenia,

które za pozyskane z dotacji środki finansowe zostały wyremontowane i przekształcone właśnie w salę zabaw. Dzięki wsparciu finansowemu OWES została zakupiona konstrukcja zabawowa i zabawki dla dzieci.

- **Spółdzielnia Socjalna "Rodzinny Dom"** zarejestrowana została w marcu 2018 r. Działalność rozpoczęła na początku października tego samego roku. Celem spółdzielni jest prowadzenie domu opieki, w którym panuje atmosfera taka jak w domu rodzinnym. Przedsiębiorstwo zatrudnia 6 osób. Pensjonariuszom zapewniona jest całodobowa opieka, wyżywienie oraz pomoc medyczna. „Rodzinny Dom” znajduje się w pięknej, lesistej okolicy. W tym samym budynku, w którym mieści się spółdzielnia znajduje się również Klub Seniora, w którym pensjonariusze mogą przebywać nieodpłatnie, korzystać z sali komputerowej, rekreacyjnej i sali ćwiczeń, poznawać nowe osoby w podobnym wieku i spędzać czas w większej grupie ludzi.
- **Gastronomiczna Spółdzielnia Socjalna „Roztoczanka”** w Długim Kącie k. Józefowa rozpoczęła swoją działalność w kwietniu 2018 r. Spółdzielnię tworzą osoby z niepełnosprawnościami, które pracując rehabilitują się społecznie i zawodowo. „Roztoczanka” to bar gastronomiczny, który posiada atrakcyjną ofertę kulinarną skierowaną do firm, mieszkańców, a także turystów odwiedzających gminę Józefów.

Otwarcie Gastronomicznej Spółdzielni Socjalnej „Roztoczanka”

Spółdzielnia ta – również dzięki malownicznemu położeniu - jest atrakcyjnym miejscem na organizację różnego rodzaju imprez okolicznościowych wewnątrz oraz na zewnątrz. Stanowiska pracy w spółdzielni

zostały utworzone przy wsparciu środków finansowych z OWES, dzięki którym zostało zakupione wyposażenie kuchni, zaplecza i meble do baru. Pracownicy spółdzielni stale podnoszą swoje kwalifikacje i umiejętności uczestnicząc we wsparciu w postaci szkoleń specjalistycznych.

- **Spółdzielnia socjalna Samorządowy Zakład Transportowy w Siedliskach** utworzona została również w 2018 r. Celem spółdzielni jest prowadzenie działalności społecznej na rzecz swoich członków, pracowników i środowiska lokalnego oraz podejmowanie działań służących odbudowaniu i podtrzymaniu u jej członków, pracowników, wolontariuszy i ich rodzin umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej oraz pełnienia ról społecznych. Usługi realizowane przez spółdzielnię to transport lądowy pasażerski, miejski i podmiejski, a także pozaszkolne formy edukacji z zakresu nauki jazdy i pilotażu.
- **Spółdzielnia Socjalna Józefowskie Centrum Usług Oświatowych** powstała w celu aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w 2019 roku. Główną aktywnością spółdzielni są usługi realizowane na potrzeby jednostek oświatowych. Jest to zwłaszcza działalność gastronomiczna tj. prowadzenie stołówek w Szkole Podstawowej w Józefowie, Majdanie Nepryskim i Stanisławowie oraz w Przedszkolu Miejskim. Przedsiębiorstwo zajmuje się również obsługą cateringową lokalnego żłobka. Działalność spółdzielni to także obsługa imprez cateringowych zleconych przez józefowski samorząd oraz usługi konserwatorskie na potrzeby Szkoły Podstawowej w Józefowie.
- **Józefowska spółdzielnia socjalna Energia** to „najmłodsza” józefowska spółdzielnia, która powstała w lipcu 2022 roku. Spółdzielnia jest w początkowej fazie działalności. Aktywność jej opiera się na świadczeniu usług cateringowych, montażu oraz serwisowaniu solarów i fotowoltaiki, a także na działalności transportowej.

Samorząd przyjazny podmiotom ekonomii społecznej.

Józefowski samorząd od wielu lat aktywnie współpracuje z podmiotami ekonomii społecznej poprzez ogłaszane konkursy ofert na dofinansowanie realizacji zadań ujętych w rocznych programach współpracy Gminy z NGO i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego – zgodnie z ustawą o pożytku publicznym i o wolontariacie. Samorząd dofinansowuje również każdego roku realizację zadań publicznych w ramach tzw. małych zleceń - zgodnie z art. 19 a ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie. Podmioty ekonomii społecznej działające na terenie gminy, dzięki wsparciu samorządu realizują całą paletę usług tj.: transport dzieci z miejsca zamieszkania do szkół, transport dzieci niepełnosprawnych, odbiór odpadów komunalnych od mieszkańców, usługi opiekuńcze, usługi asystenta osobistego osób niepełnosprawnych, prowadzenie trzech Rodzinnych Domów

Pomocy, usługi prowadzenia mieszkań chronionych, usługi prowadzenia trzech schronisk szkolnych, usługi remontów chodników oraz dróg, usługi remontowe, obsługa fontanny wodnej i baszty widokowej, usługi wypożyczania sprzętu wodnego i rowerów, utrzymanie porządków i koszenie traw oraz bieżące serwisowanie 14 placów gier i zabaw, usługi sprzątania szkół, biblioteki, usługi konserwatorskie w obiektach oświatowych, przygotowywanie posiłków oraz prowadzenie stołówek szkolnych; obsługę Rodzinnych Domów Senior + oraz świetlic na terenie gminy, prowadzenie wewnętrznego placu gier i zabaw PICCOLAND, usługi utrzymania zieleni, prowadzenie cmentarza samorządowego. Realizacja corocznego programu współpracy Gminy Józefów z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego ma olbrzymi sens. Przyczynia się bowiem nie tylko do znacznego rozwoju gospodarczego, ale też do większej aktywności społecznej podmiotów ekonomii społecznej oraz bardziej racjonalnego i gospodarnego wykorzystania środków publicznych. Samorząd, zlecając realizację zadań publicznych, w pełni wykorzystuje potencjał lokalnych organizacji i skutecznie odpowiada na potrzeby społeczności. Dzięki współpracy PES z JST oraz zleceniu usług, budowane jest także wysokojakościowe partnerstwo pomiędzy administracją publiczną, organizacjami pożytku publicznego oraz mieszkańcami gminy.

Józefowska gościnność, dzielenie się wiedzą i doświadczeniem.

Ideą, która przyświeca włodarzowi gminy Józefów – Burmistrzowi Romanowi Dziurze jest powszechne dzielenie się wiedzą i doświadczeniem oraz propagowanie zasad ekonomii społecznej. Od 2011 roku józefowski samorząd odwiedzają przedstawiciele JST, liderzy społeczni oraz reprezentanci podmiotów ekonomii społecznej nie tylko z Polski, ale też z zagranicy. Celem wizyt studyjnych jest czerpanie dobrych praktyk i skutecznych rozwiązań w zakresie ekonomii społecznej sprawnie funkcjonujących w gminie Józefów. Rocznie odwiedza Józefów kilkanaście samorządów i grup inicjatywnych zainteresowanych tworzeniem przedsiębiorstw społecznych. Gmina Józefów ma na swoim koncie również wizyty studyjne o charakterze zagranicznym. W październiku 2019 r. Burmistrz Józefowa prezentował swoje dokonania samorządowcom z Białorusi, a na początku listopada gminę odwiedzała delegacja ośmiu gmin z okolic Kijowa. W grudniu 2019 roku na konferencji w Kijowie podsumowującej Polską pomoc w zakresie polityki społecznej, Burmistrz Józefowa zaprezentował na życzenie strony ukraińskiej, doświadczenia gminy Józefów z zakresu ekonomii społecznej jako najlepsze praktyki w Polsce.

Zasłużone nagrody i wyróżnienia.

Wpływ samorządu na rozwój gospodarczy oraz wyjątkowość w zakresie ekonomii i polityki społecznej gminy Józefów jest doceniana od wielu lat przez różne gremia konkursowe. W 2011 roku Gmina Józefów zajęła pierwsze miejsce w kategorii miast w konkursie na instytucję samorządową najlepiej współpracującą z podmiotami ekonomii społecznej. W 2018 roku została laureatem konkursu **"Jednostka samorządu terytorialnego przyjazna ekonomii społecznej w województwie lubelskim"**, zaś **Burmistrz Roman Dziura**, w tym samym konkursie otrzymał tytuł **"Samorządowca przyjaznego ekonomii społecznej"**. W 2021 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie przyznał mu wyróżnienie specjalne za wyjątkowy wkład w rozwój ekonomii społecznej. W tegorocznej edycji konkursu **"Znak Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej"**, organizowanym przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, Gmina Józefów zdobyła trzecie miejsce w kategorii **"Społecznie Odpowiedzialny Samorząd"**.

Z myślą o przyszłości.

Kondycja ekonomii społecznej na terenie gminy Józefów jest bardzo dobra. Samorząd józefowski w swoich dokumentach strategicznych i programowych uwzględnił kolejne etapy działań z zakresu przedsiębiorczości społecznej. Wśród obszarów priorytetowych, w ramach celów strategicznych i operacyjnych zawarte zostały zapisy dotyczące kontynuacji lub wdrożenia takich aktywności jak: organizacja konsultacji społecznych z mieszkańcami i NGO, współpraca z gminami ościennymi w zakresie rozwoju ekonomii społecznej, promocja społecznej odpowiedzialności biznesu, organizacja spotkań międzypokoleniowych, rozwój współpracy organizacji społecznych z instytucjami z terenu gminy, promocja aktywności organizacji pozarządowych wśród dzieci i młodzieży, organizacja cyklicznych spotkań z radami sołectkim, utworzenie gminnej rady pożytku publicznego, utworzenie centrum usług społecznych dla mieszkańców. Działania samorządu terytorialnego w Józefowie stale nakierowane są na tworzenie warunków do zwiększenia aktywności społecznej, prowadzenia ciekawych i efektywnych projektów, inicjatyw na rzecz mieszkańców, a także zwiększenia udziału mieszkańców w rozwiązywaniu lokalnych problemów. Wymiernym rezultatem podejmowanych działań jest oczywiście stały wzrost gospodarczy. Warto też podkreślić, że Gmina Józefów jest członkiem organizacji społecznych związanych z rozwojem całego Regionu. Na bazie swojego potencjału, wiedzy i długoletniego doświadczenia w obszarze ekonomii społecznej z pełną mocą wspiera działania pomocowe na rzecz różnych grup

społecznych i środowisk udowadniając, jak olbrzymi wpływ na rozwój gospodarczy regionu ma świadomy i innowacyjny samorząd.

Eliza Potocka, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej „RAZEM – inicjatywy z obszaru ekonomii społecznej”